

AD

Notářský časopis

2/2008 strany 37–76

NOTAM

Vydává Notářská komora ČR v nakladatelství C. H. Beck

14. ročník

25. dubna 2008

Z obsahu:

Jindřich, M.
Převody nemovitostí

Němec, J.
**Insolvenční zákon a jeho odraz
na notářskou činnost**

Krůta, J.
**Rozhodnutí jediného společníka s. r. o.
v působnosti valné hromady**

Leszay, L., Svoboda, J.
**Návrh nařízení Rady (ES) o rozhodném
právu, o pravomoci, uznávání a výkonu
rozhodnutí ve věcech dědictví a závětí**

Marešová, M.
Věc hromadná nebo soubor věcí?

Nejvyšší soud ČR
**Vstup dědiců do práv a povinností zemřelého
majitele běžného účtu u peněžního ústavu**

C. H. BECK

AD NOTAM

Číslo 2/2008

OBSAH

Články

- Jindřich, M.* Převody nemovitostí 37
Němec, J. Insolvenční zákon a jeho odraz
na notářskou činnost 42
Krůta, J. Rozhodnutí jediného společníka s. r. o.
v působnosti valné hromady 49

Notář a EU

- Leszay, L., Svoboda, J.* Návrh nařízení Rady (ES)
o rozhodném právu, o pravomoci, uznávání
a výkonu rozhodnutí ve věcech dědictví a závětí. . . 55

Diskuse

- Ryšánek, Z.* Ještě jednou o nepřiměřených
úrocích, ale nejen o nich. 63
Řebáček, O. Volba a odvolání členů představenstva
akciové společnosti a notářský zápis 64
Lukeš, L. Částečný vklad, ano či ne? Má katastrální
úřad zasahovat do vztahu založeného smlouvou? . . 65
Marešová, M. Věc hromadná nebo soubor věcí? . . . 67

Ze zahraničí

2. Kongres notářů Evropské Unie 68

Soudní rozhodnutí

- Nejvyšší soud ČR* Vstup dědiců do práv
a povinností zemřelého majitele běžného
účtu u peněžního ústavu. 69

- Stojí za pozornost** 73

Recenze

- Suchoža J. a kol.* Obchodný zákonník, Komentár. . . 74

Zprávy z Notářské komory

- Wawerka, K.* Seminář k dědickému právu
v Kroměříži. 75

Fejeton

- Zákoník 76

Vysvětlení

k příspěvku dr. Poláška
Porušuje Česká republika Smlouvu
o založení Evropského společenství?
Notáři a výkon veřejné moci
(Ad Notam, 2007, č. 1, s. 17-19)

Redakci byl, bohužel, dodatečně sdělen původní zdroj zmiňovaného příspěvku, který převzal text z materiálu Ministerstva zahraničí. Za tuto nepřesnost se redakce i autor čtenářům omlouvají.

Vedoucí redaktor:

JUDr. Martin Foukal

Výkonná redaktorka:

Mgr. Ladislava Janková

Adresa redakce:

Řeznická 17, 110 00 Praha 1,
tel. 225 993 959, 225 993 969, 225 993 955
fax 225 993 950
e-mail: ladislava-jankova@beck.cz

Redakční rada:

prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.
JUDr. Roman Fiala
JUDr. Jiřík Fleischer
JUDr. Martin Foukal
JUDr. Václav Kouba
doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.
Mgr. Erik Mrzena
JUDr. Martin Šešina
JUDr. Karel Wawerka

Vydává:

Notářská komora ČR se sídlem Ječná 11, 120 00 Praha 2,
tel. 224 921 258, 224 921 126, tel./fax 224 919 192, 224 919 266,
e-mail: nkcr@nkcr.cz, http://www.nkcr.cz,
v nakladatelství C. H. Beck

**Časopis vychází šestkrát ročně. Předplatné na rok 2008
Kč 1090,-, jednotlivá čísla Kč 190,-.**

Objednávky přijímá, administraci a distribuci předplatného
a prodej jednotlivých čísel zajišťuje
nakladatelství C. H. Beck, Řeznická 17, 110 00 Praha 1.

**Přetisk a jakékoliv jiné šíření časopisu nebo jeho jednotlivých
součástí lze pouze se souhlasem vydavatele.**

Distribuci a předplatné pro Slovenskou republiku zabezpečuje
Magnet-Press Slovakia s. r. o., Šustekova 10, 851 04 Bratislava,
korespondence: P. O. Box 169, 830 00 Bratislava 3,
tel. (časopisy) 00421 267 201 921, (předplatné) 00421 267 201 931,
fax 00421 267 201 910
e-mail: predplatne@press.sk
www.press.sk

ISSN 1211-0558

MK ČR E 7049

AD NOTAM

Vydávaný
Notářskou
komorou ČR

Notářský časopis

25. dubna 2008

ČLÁNKY

Převody nemovitostí*

JUDr. Miloslav Jindřich*

Vážené dámy a pánové,
úvodem mi dovoluji poznamenat, že chápu smysl tohoto fóra v umožnění seriózní debaty o nejvýznamnějších tématech, která nastoluje osnova nového občanského zákoníku. Přínos debaty a její cíl vidím v hledání a nalézání řešení dosud problematických částí osnovy a nikoli v demonstrování snahy o odmítnutí tohoto významného projektu. Dnes se pro mnohé může jevit opravdový civilní kodex již jako neživotný brzdicí element dynamického vývoje, zatímco naopak pro druhé je nevítanou změnou, ohrožující současný, podle nich osvědčený stav. Jsem naprosto přesvědčen o tom, že absence novodobého zákoníku občanského je velmi závažným problémem našeho právního uspořádání. Platný občanský zákoník, ať se zdůrazňování tohoto faktu někomu líbí či nikoli, ve vztahu k současnosti vychází z naprosto odlišných východisek a určení a svým, v době svého vzniku cíleným omezeným rozsahem nereflexuje přirozenou rozmanitost vztahů ve svobodné společnosti a nenabízí tak možnosti pro jejich harmonický pozitivní vývoj. Právě proto se pod společenským tlakem začíná uplatňovat precedenční právo. Množí se soudní rozhodnutí, která jsou buď výslovně contra legem nebo chybějící zákonné instituty dokonce nahrazují. Chybí ukotvení v základním zákonu a tím dochází k bezdůvodné a nesystematické parcelaci civilního práva, kdy každý nový zákon v této oblasti se stává téměř samostatným kodexem, nehledě na to, že tento stav umožňuje též neblahé praktiky v tvorbě a přijímání právních předpisů vůbec. Základní novela občanského zákoníku, účinná od roku 1992 předpokládající přijetí kodexu tehdy do dvou let, svoji provizorností nemohla a ani neměla ambice učinit z tohoto zákona skutečný základní předpis civilního práva.

Typickým příkladem provizoria je právě nahodilá a uspěchaná, po této zásadní novele následná právní úprava ohledně vzniku věcných práv k nemovitostem, jakož i jejich změn a zániku, která *extrémně vybočuje z osvědčených zahraničních úprav* a nebere v úvahu tradiční význam nemovitostí, který dominuje i v dnešní době. Je tedy legitimní, že při přípravě návrhu občanského zákoníku je této problematice věnována zvýšená pozornost a že se očekává, že nová úprava narovná současný neblahý stav. *Nemohu si odpustit poznámku, že jsem přesvědčen o tom, že kdyby nebylo prosazeno zrušení státního notářství, měli bychom dosud registraci smluv o věcných právech k nemovitostem tímto hyb-*

ridním útvarem s následným evidenčním zápisem do evidence nemovitostí.

Vzhledem k tématu se *budu zabývat jen převodem vlastnického práva k nemovitostem*, ale závěry lze vztáhnout i na ostatní věcná práva.

V zásadní otázce – okamžiku převodu vlastnického práva na nabyvatele, jak je ostatně všeobecně známo, se v anglosaském typu práva a v naprosté většině právních úprav kontinentálního typu v celosvětovém měřítku uplatňuje *konsensuální zásada* – vlastnické právo přechází na nabyvatele již na základě titulu, tedy účinnosti smlouvy. Pouze v několika zemích ve střeoevropském prostoru pak až *na základě modu*, za který je považován zápis vlastnického práva do veřejného seznamu – pozemkové knihy, a to až na základě veřejné listiny, což zdůrazňuji vzhledem k naší úpravě povolení vkladu pouhým záznamem ve spisu. Touto veřejnou listinou je téměř vždy usnesení soudu o povolení takového vkladu, vydané po omezeném přezkumu nabývacího titulu. Specifická je právní úprava v širokém prostoru španělského práva, kde též sice platí dvoufázovost převodu, avšak modelem je převzetí, za které se považuje notářský zápis osvědčující převod následně po titulu. V případě uplatňování konsensuálního principu v zemích s kontinentálním systémem sice vlastnické právo přechází samotnou smlouvou, ale na rozdíl od úpravy v zemích common law, účinnost takového převodu erga omnes nastává zveřejněním, a to zápisem do veřejného seznamu.

Významné v obou odlišných kontinentálních úpravách je, že dochází ke *kontrolě* převodů nemovitostí, neboť stát *v tomto typu práva* tak realizuje svůj zájem na právní jistotě v realitních obchodech, neboť nemovitosti jsou všeobecně považovány za jeden ze základních pilířů ekonomiky. U vkladového nebo chcete-li registračního principu vykonává stát kontrolu přímo svými orgány, tedy za peníze všech daňových poplatníků, a jedná se o kontrolu *následnou*, kontrolu většinou *soudní*, *omezenou* však jen na posouzení titulu z nastavených hledisek pro možný zápis do veřejného seznamu. Platnost titulu ve své komplexnosti se neposuzuje. U konsensuálního principu vykonává stát kontrolu nepřímou, přenešením svých pravomocí na notáře. Zato však jde o plnou kontrolu z hlediska *platnosti* převodu, která je vykonávána jako kontrola *preventivní*, kvalifikovanou a plně od-

* Přepis vystoupení, které bylo předneseno na Diskusním fóru nad občanským zákoníkem, 22. 2. 2008 PF UK v Praze.

* Autor je notářem v Benešově.

povědnou osobou a to za peníze jen účastníků smluvních vztahů, posléze zdaněné, tedy stát má naopak z takové kontroly dokonce příjem. Výjimečně v Německu a Švýcarsku působí jak kontrola preventivní, tak kontrola následná – platí totiž povinná forma notářského zápisu pro převodní smlouvy a současně registrační princip. Jistě zde není třeba vypočítávat přednosti kontroly preventivní, oproti kontrole následné, proti kontrole, která jednak zdržuje působení již založených smluvních vztahů, v mezidobí nastoluje jejich nejistotu a v případě shledaného pochybení je destruuje se všemi z toho vyplývajících důsledky. K tomu je ještě nutno dodat, že u nás uplatňovaný registrační princip je značně modifikován zejména tím, že je stanovena působnost správního orgánu namísto soudu se všemi z toho vyplývajících konsekvencemi a současným stavem katastru nemovitostí jako veřejného seznamu věcných práv. Obdobně je tomu na Slovensku a v Maďarsku.

Dalo by se předpokládat, že osnova bude sice nerozhodná, ale že k posouzení nabídne dvě jediné se uplatňující varianty řešení, které jsem popsal, ponecháme-li stranou úpravu španělskou a ojedinělé modifikace registračního principu. Je však nutno zdůraznit, že osnova ve své nerozhodnosti v tomto bodě sice nabízí řešení variantní, avšak nenabízí ani jeden z popsaných dvou systémů a hledá třetí cesty, jako je ostatně u nás typické.

V důvodové zprávě sice osnova velmi kvalifikovaně a velmi kriticky posuzuje současnou právní úpravu, avšak hned v *první variantě* nabízí řešení téměř totožné. Nebylo možno očekávat, že osnova odstraní *nedostatky a nevýhody* vkladového principu *obecně platné*, neboť to ani není možné. Ve své obecnosti však ani nenaznačuje, a to ani v důvodové zprávě, odstranění modifikací a vad tohoto systému v současné právní úpravě. Na rozdíl od varianty druhé, pokud jde o zápis do veřejného seznamu, neřeší ani rámcově podmínky zápisu vkladem. Lze tedy předpokládat, konzervaci současného stavu, v době svého vzniku, jak již jsem zmínil, deklarovaného jako provizorní. Za těchto okolností, chybí-li garance kvalitní evidence, vylepšení nově navrhovanou pozitivní i negativní publicitou v § 873 ve vztahu i k tomuto veřejnému seznamu a dobrou vírou v § 982 odst. 2 a 983, se jeví mírně řečeno odvážné. Lze si například opravdu jen obtížně představit, při obecném vědomí, že k převodu společné nemovitosti je třeba souhlasu obou manželů, konstrukci dobré víry v zápis výlučného vlastnictví v katastru nemovitostí jen jednoho z nich, když bude obecně známo, že z tohoto pohledu nebyla kontrola provedena veskrze žádná, tedy nejen žádná kontrola preventivní ale ani kontrola následná. Navíc z hlediska uplatnění důsledků publicity a dobré víry *nevyplyvá z osnovy žádný rozdíl mezi oběma nabízenými variantami – mezi zápisem na základě vkladu a zápisem jiným*; pro smluvní strany a třetí osoby *nevyplyvá žádná větší síla zápisu vkladem*, a to vzhledem k ustanovení § 981 odst. 2 i z hlediska míry přezkumu. Smysl vkladu v porovnání působení veřejného seznamu u obou navrhovaných variant téměř uniká. Sice každý smluvní převod vlastnického práva bude takto nuceně evidován, avšak s prodlevou vzhledem ke vzniku práva ke dni podání návrhu, nehledě na nejistotu smluvních stran popsanou kvalifikovaně v důvodové zprávě v době od uzavření smlouvy do podání příslušného návrhu a od tohoto podání do provedení vkladu po jeho povolení. Sice ten nabyvatel,

který podal návrh na zahájení řízení o povolení vkladu jako první, bude od podání návrhu vlastníkem bez ohledu na případné jiné následně uzavřené smlouvy podvádějším převodcem, *ovšem nadále jen za předpokladu, že vklad bude posléze v předem neseznatelné době povolen a že jeho titul nebude v budoucnu prohlášen soudem za neplatný*. Povolení vkladu totiž i nadále nebude garancí platnosti smlouvy a vkladové řízení, které někdy a někde bude trvat déle, někdy a někde méně dlouho, nebude a ani nemůže být přezkumem z tohoto hlediska. I nadále bude vklad práva na základě relativně neplatných smluv samozřejmým jevem. I nadále bude nutno *při převodech nemovitostí, tak jako nyní, zkoumat předchozí nabyvací tituly*. Z tohoto pohledu opravdu *není rozdíl od navrhované zásady konsensuální ve variantě druhé*.

V této *druhé variantě* osnova nabízí, a z důvodové zprávy se dá dovodit, že preferuje, konsensuální zásadu, s působením takového převodu vůči všem až následným zápisem vlastnického práva do veřejného seznamu, avšak na rozdíl od původní verze osnovy bez jejího základního atributu. *Bez preventivní kontroly převodu kvalifikovanou osobou, tedy bez povinné formy notářského zápisu pro nabyvací titul* (v intencích osnovy bez povinné formy veřejné listiny).

Tím, že osnova rezignuje na preventivní kontrolu, je tato varianta značně oslabena. Bez takové kontroly při nabytí vlastnictví účinností smlouvy se jeví v kontinentálním typu práva založeného na prevenci a právní jistotě konsensuální zásada nepoužitelnou. Je totiž příliš riskantní liberalizovat tuto oblast tímto způsobem. Je nepochybné, že zejména u nás by to vedlo ke značnému zvýšení sporů. Náš kontinentální systém není založen na kultuře sporů, není k tomu přizpůsoben soudnictví a proto lze očekávat celkový chaos v oblasti, tak důležité pro ekonomiku a společenský pořádek vůbec. Zavádí-li se ustanovením § 981 odst. 2 *o prokazování nabytí vlastnického práva nového vlastníka příslušnému orgánu veřejné moci* i při této variantě *následná kontrola* v řízení před katastrálním úřadem, *dokonce zjevně kontrola platnosti smlouvy* a nikoli jen kontrola údajů z hlediska možného jejich zápisu do seznamu, je třeba připomenout všechny nevýhody následné kontroly při vkladovém principu, zde znásobené. Zejména však je třeba zdůraznit, že tato nijak nevyzkoušená modifikace atributu konsensuální zásady, totiž přesun přezkumu z preventivní kontroly platnosti smlouvy odpovědnou osobou na kontrolu následnou vykonávanou státem po vzniku práva, nejenže neodstraní všechny již známé nevýhody principu registračního, ale přesunem období nejistoty na dobu po vzniku práva zcela jistě přinese zvláště v našem prostředí další netušené problémy a komplikace. Je třeba mít na paměti, že ke vzniku práva již dojde účinností smlouvy, že na tuto situaci budou navazovat další právní jednání a že zamítnutím zápisu do veřejného seznamu z důvodu neprokázání vlastnictví nabyvatelem, především z důvodu neplatnosti titulu, bude navozen nejasný stav, který ne vždy bude řešen dobrovolným zrušením smlouvy, či následnou soudní žalobou. Nehledě na to, že správní orgán, se kterým se opět v podtextu počítá, nemůže být způsobilý k tak širokému přezkumu. Možná, že toto ustanovení chápou špatně, ale logický výklad navrhovaného znění – prokázání vlastnického práva v řízení na návrh před orgánem veřejné moci – je zřejmý,

navíc v kontextu s navrhovanou publicitou zápisů a dobré víry konstruované pro obě varianty stejně. Bylo by snad lepší, kdyby osnova o rozsahu přezkumu orgánem veřejné moci a o jeho formě pomlčela, tak jako mlčí u varianty první.

Samozřejmě, *nevýhodou uplatňování zásady konsensuality je prodleva* mezi nabytím práva a jeho zveřejněním z hlediska možných několika podvodných převodů, zatížení apod. *Osnova tuto nevýhodu neodstraňuje.* Sice ukládá v § 981 odst. 1 nabyvateli povinnost podat návrh na zápis svého práva bez zbytečného odkladu do veřejného seznamu (je zvláštní, že převodce právo podat návrh, alespoň jako možnost nemá), avšak nečiní nabyvatele odpovědným vůči nikomu, pokud tak učiní s časovou prodlevou nebo tak neučiní vůbec, nehledě na problematickou vynutitelnost této jeho povinnosti osobou, mající na splnění jeho povinnosti právní zájem. Lze snad i souhlasit s důvodovou zprávou, že ustanovení § 873 až 876 sice odklízují rizika nedostatečné publicity nabytého práva, ale na druhou stranu všechny výhody konsensuální zásady se v praktické rovině umrtvují ve spojení s následnou kontrolou svěřenou orgánu veřejné moci v řízení navozeném v § 981. Je přeci logické, že v praxi stejně jako při vkladovém principu se bude většinou s navazujícími obchody čekat předem nezjistitelnou dobu na zápis do seznamu, neboť například zástavní věřitel, při absenci preventivní kontroly odpovědnou osobou, na které by se mohl případně hojit, si zcela jistě počká, až zástavní dlužník prokáže vlastnictví zástavy před orgánem veřejné moci, tedy až bude jako vlastník v seznamu zapsán.

Vzhledem k tomu, že *nacházím zásadní nedostatky u obou navrhovaných variant*, je seriózní navrhnout řešení jiné. Jsem přesvědčen, že nalezení kvalifikovaného a přitom nezbytně moderního řešení je možné jen při objektivním přístupu bez emocí a hlavně bez předpojatosti. Jen tak lze dospět ke konsensu, který sice logicky neuspokojí zcela představy žádného ze zúčastněných, avšak bude představovat fungující mechanismus. Vyhovující jednak hlavním požadavkům moderní doby preferující zejména rychlost a ochranu nabyvatele a jednak respektující tradiční důraz na právní jistotu vzhledem k neměnnému, zvláštnímu významu nemovitostí. Proto si dovoluji nabídnout a odůvodnit úpravu, která nebude pro Vás jistě v mnohém překvapující.

Ano, je třeba konečně přijmout zásadu konsensuality.

Odpoutat se od těžkopádného dogma titulu a modu a ctít tak celosvětový trend vedoucí k rychlosti, pružnosti a plynulosti uzavírání obchodů i v oblasti převodů nemovitostí, vedoucí ve svých důsledcích k vyšší jistotě a ochraně nabyvatele. Je třeba dát za pravdu autorovi osnovy, že dvoufázovost v převodu vlastnického práva, jako princip, je středověkým modelem, navíc uplatňovaným z celosvětového hlediska skutečně jen ve středo-evropském prostoru, pominu-li Rusko. Hlavním úkolem této úpravy byla ochrana stávajícího vlastníka – zajištění stávajícího vlastnictví pozemkového majetku, který nebyl běžně obchodovaným zbožím. I v dnešní uplatňované podobě se svými prodlevami mezi účinností smlouvy a podáním návrhu na zahájení řízení o povolení vkladu, mezi podáním tohoto návrhu a rozhodnutím o povolení vkladu a konečně mezi tímto rozhodnutím a faktickým vkladem – technickým zápisem do veřejného

seznamu s fikcí zpětných účinků k datu podání, tento systém navozuje známé okruhy nejistot a působí v dnešním kvapíku běhu událostí až neuvěřitelně anachronicky. Přejdeme-li konkrétně k naší právní úpravě, lze konstatovat, že řízení o povolení vkladu věcného práva do katastru nemovitostí, je typicky vrchnostenským přezkumem, kdy stát fakticky jen povoluje převod, aniž by s tím byla spojena garance jeho platnosti. Potlačení autonomie vůle smluvních stran z hlediska vzniku a ztížení realizace jejich práv s přičtením rizik v popsaném mezidobí je proto neodůvodnitelné. *Ač není dána žádná garance, že zápis nebude zrušen* především rozhodnutím soudu o neplatnosti titulu, například už jenom proto, že je relativně neplatný z důvodu nepřezkoumávaného nesouhlasu manželky s převodem, je navozováno nebezpečné povědomí veřejnosti o tom, že co je psáno v katastru, to je dáno. Navíc systém vede k tomu, že smlouvy o převodech nemovitostí jsou nuceně poplatné technickým pravidlům a výrazům zákona o katastru nemovitostí. Převádějí se tzv. jiné stavby, průmyslové objekty, občanské vybavenosti, nemluvě o popisu pozemků, a nikoli řádně popsané pozemky a stavby ve smyslu občanského práva. V neposlední řadě je třeba v této souvislosti připomenout již zmíněné obecné nevýhody a omezené možnosti následné kontroly.

Naproti tomu při uplatňování *zásady konsensuality* dochází ke vzniku práv jen z vůle smluvních stran – autonomie této vůle není narušena. Převod práva je zřejmý a tak následné obchody mohou bezprostředně a plynule navazovat. Není třeba vyčkávat, zda stát, byť podle předem daných pravidel, převod povolí a vymyslet krkolomné nákladné konstrukce vzájemného zajištění pro období od založení právního vztahu do jeho vzniku. Jen s konsensuální zásadou lze obstát v konkurenci s common law, fakticky jen s konsensuální zásadou lze organizovat běžné a v budoucnu zcela jistě jediné reálně možné a i mezinárodně politicky prosazované elektronické obchody. Na druhou stranu z hlediska ochrany třetích osob, zejména budoucích dalších nabyvatelů, zástavních věřitelů a z hlediska zájmu právní jistoty vůbec, jako stěžejní zásady našeho typu práva, nelze kontrolu odstranit bez dalšího, přičemž kontrola následná, byť neomezená, je naprosto nevhodná, neboť zcela potlačuje popsané výhody tohoto principu. Případné nedostatky převodu musí být odstraněny předem. A tak pro úspěšné zavedení konsensuálního principu je nezbytná

- *preventivní kontrola platnosti titulu*

zajištěná stanovením zvláštní formy pro smlouvu o převodu nemovitosti. Tato smlouva by měla *písemnou formu vyhotovenou notářem nebo advokátem*, jejíž náležitostí by bylo, nešlo-li by o notářský zápis, i *prohlášení notáře nebo advokáta* o tom, že takovou písemnost vyhotovil a byla-li by před ním jednajícím *podepsána*, což by bylo pravidlo, i *prohlášení notáře nebo advokáta o této skutečnosti*. Nebyla-li před ním výjimečně z praktických důvodů podepsána, vyžadovalo by se, aby byl podpis jednajícího *úředně ověřen*. Odpovědnost notáře a advokáta za platnost smlouvy je předpokladem.

Je zřejmé, že v našich podmínkách není reálné přijetí klasické formy konsensuálního principu v kontinentálním právu, totiž s povinnou formou notářského zápisu pro titul, neboť předpojatost tomuto bránící vylučuje toto čisté řešení, což konstatuji samozřejmě nerad. Z tohoto důvodu se nabízí modifikace – sepisování těchto

písemností vedle notáře také advokátem. V těchto případech sice nebude docházet k nestrannému posouzení smlouvy, avšak bude odborně sepsaná konkrétní *odpovědnou osobou* a tak bude uplatněna alespoň tato forma preventivní kontroly. Vzhledem ke značnému množství advokátů lze předpokládat, že tato právní služba bude plně dostupná a také, že 451 notářů nebude mít lehkou pozici pro své uplatnění, což konstatují také nerad. Bude však na svobodném rozhodnutí smluvních stran, zda použijí nestrannou notářskou službu či službu advokáta a na notářích, aby prokázali přednosti notářství. Je třeba vzít též v úvahu, že velké a kvalitní realitní kanceláře již nyní v této oblasti s advokáty a někdy i s notáři spolupracují. Realitní obchody se tak neztíží a obecně se z kvalitní. Ano, i notáři či advokáti dělají chyby, avšak za tyto chyby platí. V případě náhrady škody odpovídají svým povinným zákonným pojištěním a celým svým majetkem, což je jasná motivace pro kvalitu jejich služeb. Jak obtížné se však hledá chyba notáře, poznal i velký kritik mnou navrhované úpravy, když při demonstrování pochybení notářů se musel ve svém článku v Právních rozhledech spokojit s nepřesvědčivým, atypickým příkladem, ve kterém došlo k zamítnutí návrhu na vklad vlastnického práva na základě smlouvy sepsané notářem a k následnému povolení vkladu na základě právního názoru příslušného krajského soudu. Po šesti letech za zvláštních okolností obecný soud a následně jiný krajský soud naopak prohlásily kupní smlouvu za neplatnou. Pointa však není jen v tom, že v následném řízení o náhradu škody proti notáři nebylo shledáno, že notář pochybil a žaloba byla vzata zpět. Mohl bych se totiž naopak zeptat: „K čemu byl dobrý vklad v katastru?“

Nelze také opomenout, že při stanovení povinné právní služby navrhovaným způsobem se sekundárně projeví *příznivý dopad na státní rozpočet*. Odstraní se totiž *nedovolené podnikání*, které v této oblasti jenom kvete. Asi se neví nebo spíše nechce vědět, že podle zákona o advokacii nikdo vedle advokátů, kromě notářů, poskytovat takovou právní službu není oprávněn. Při vědomí, že jen velmi nepatrná část smluv je pořízena účastníky samotnými, lze s jistotou předpokládat, že odpadnou značné daňové úniky, pokud jde o daň z přidané hodnoty a daň z příjmu z předpokládané odměny za tyto poskytované právní služby. Beru samozřejmě s úsměvem částku 5 miliard korun, kterou kdosi ve své horlivosti vypočítal jako předpokládanou roční odměnu notářů a advokátů od žadatelů o tyto právní služby při stanovení tohoto přímusu a kterou, podle názoru tohoto matematika a jeho zvláštní logiky, by měl stát, tedy všichni daňoví poplatníci, dát raději katastrálnímu úřadu na jeho další rozvíjení, než aby ji zaplatili příjemci právní služby. Přesto příjem do státní kasy z DPH a z daně z příjmu notářů a advokátů by byl nemalý. Navíc *by pak bylo možno při tomto systému využít model uplatňovaný ve Francii či v Itálii, kde daň z převodu nemovitostí vybírají přímo notáři*, poukazující je příslušnému finančnímu úřadu současně s ohlášením zápisu do veřejného seznamu, přičemž provedení zápisu do veřejného seznamu je tímto podmíněno. Tím by nepochybně byly *odstraněny nemalé náklady státu* na výběr těchto daní, nyní vedoucí až k úvahám o jejich zrušení, nehledě na časté následné náklady spojené s jejich vymáháním.

Často zmiňovanou *námitku zvýšených nákladů na převod při navrhované povinné právní službě* poklá-

dám za irelevantní. Vyhotovování smluv samotnými smluvními stranami je v praktické rovině pouhá iluze. Statisticky jen nepatrné procento účastníků převodu si takovou smlouvu, byť z pohledu odborníka jednoduchou, dovolí pořídit samo, například podle jakýchsi internetových vzorů, tedy bez placené služby, tedy bez nákladů. Ponechám-li stranou neblahý jev, kdy katastrální úřady zvláště v těchto případech mnohdy ve své vstřícnosti suplují právní poradenství postupem „Tady máte chybu, opravte to hned, nebo to přineste opravené“, tak i u těchto případů lze mnohdy počítat s náklady následnými v důsledku neodborně pořízené smlouvy. Je-li smlouva sepsána realitní kanceláří, samozřejmě se takto poskytnutá služba objeví v celkové provizi, je-li sepsána developerem projeví se v ceně nemovitosti a je-li sepsána zástavní smlouva bankou, projeví se to v odměně za poskytnutí úvěru. Navíc v těchto případech nemohou účastníci smluvního vztahu ušetřit tím, že by připravili smlouvu sami. Tato služba je jim vnucena. Pokud někdo z Vás, absolvoval zprostředkovaný vlastní nákup či prodej, ví o čem mluvím, ví o tom, že jeho ingerence i jako znalého právníka, do převodní smlouvy v zájmu uskutečnění převodu, byla téměř nulová. Tyto náklady existují vždy, neboť nic není zadarmo. Jsou však netransparentní a negarantují odpovědnost za poskytnutou službu. Ano, je-li smlouva pořízena někým, kdo sepisuje tyto smlouvy tzv. načerno, což je největší procento u běžných převodů, mohou být náklady nižší o nezaplacenou daň z přidané hodnoty a daň z příjmu. Srovnávací studie profesora Petera Murray¹ z Právnické fakulty Harvardské univerzity ve Spojených státech ukázala, že náklady na běžné převody jsou vyšší v zemích, kde povinná forma notářských zápisů není, například v Anglii a ve Švédsku, anebo ve Spojených státech amerických. Ve Spojených státech navíc banky a pojišťovací společnosti přízpůsobily systém ve svůj prospěch a prospěch svých právníků tak, že vysoké transakční náklady v naprosté většině ani neumožňují smluvním stranám použít své advokáty k posouzení pro ně nevýhodných smluv.

Při vědomí, že část transakčních nákladů týkající se pořízení převodní smlouvy existuje téměř vždy, stává se námitka jejich celkového zvýšení o tuto položku skutečně nedůvodnou. Navíc náklady při povinné právní službě lze zcela transparentně nastavit a regulovat. Jedním z atributů notářství je, že každý musí mít k notářským službám stejný přístup a že notář nemůže požadovaný úkon odmítnout. Z tohoto důvodu je odměna notáře stanovena státem a není přípustná smluvní odměna. Nerad to zdůrazňuji, ale je přeci na Ministerstvu spravedlnosti, jak svojí vyhláškou nastaví odměnu notáře, je na jeho uvážení míra její přiměřenosti v daném čase. Advokáti pak chtějí nechtějí z důvodu konkurence by museli své smluvní odměny srovnat s odměnami notářskými.

Jedna poznámka k této tezi.

Primární smysl preventivní kontroly navrhovanou povinnou zvláštní formou smlouvy o převodu nemovitostí není ochrana smluvních stran. Ti by si mohli za jiných okolností zvolit riziko neplatnosti a nevýhodnosti smlouvy sepsané například podle vzoru z internetu nebo pokoutníkem – byla by to jejich volba, jejich svobodná

¹ Murray, P. L. Převody nemovitostí v 5 členských zemích Evropské Unie: Srovnávací studie I. a II. Ad Notam, 2008, č. 1 a č. 3.

vůle. Omezit tuto jejich svobodu se navrhuje z důvodu převažujícího veřejného zájmu na právní jistotě a právní prevenci v této oblasti vzhledem k popsanému specifickému a stěžejnímu významu nemovitostí pro ekonomiku a společenský pořádek vůbec. Jde především o ochranu třetích osob, zejména zástavních věřitelů, ale i budoucích nabyvatelů nebo spoluvlastníků, jde o ochranu investic, jde o to, aby nemovitý majetek byl používán jako bezpečná záruka pro získání úvěru, jde prostě o právní jistotu v této exponované oblasti, neboť *bezpečnost oběhu nemovitého majetku je také veřejným statkem*. V této souvislosti lze konstatovat, že podle statistických údajů počet sporů vyplývajících ze smluv o převodech nemovitostí činí ve Spojených státech amerických neuvěřitelných cca 10 %, zatímco v zemích, ve kterých převody podléhají preventivní notářské kontrole je to cca 0,2 %.

Pro spolehlivé fungování navrhovaného systému je však třeba, aby byla splněna kromě preventivní kontroly další podmínka, kterou je

- stanovení účinnosti vzniku, změn nebo zániku věcných práv k nemovitostem erga omnes až zveřejněním zápisem do veřejného seznamu.

Je nutné odmítnout ryzí konsensuální princip a zamezit tak případnému průniku anglosaského práva, nyní spíše amerického práva do této oblasti. Tato možnost není zcela hypotetická, vzhledem k pronikání mocných amerických pojišťovacích společností na náš trh. Jejich zájmem je a vždy bude nejistota, neboť tím bude stoupat poptávka po pojišťování nabývacích titulů. Přitom toto pojištění je drahé, nedokonalé zajištění, neboť za velké peníze poskytuje jen peněžní náhradu. Je třeba zdůraznit, že *stav bez veřejných seznamů a bez jakékoli kontroly převodu je neúnosný*, o čemž svědčí situace ve Spojených státech, kde například kriminální jevy související se zneužitím hypoték jsou mimořádně významné a také ony vedly k současné krizi hypotečních obchodů. Jak bylo uvedeno na Mezinárodní konferenci konané před rokem k tomuto tématu ministerstvem spravedlnosti, hypoteční podvody se týkají zejména falšování majetku a totožnosti účastníků. Jen v roce 2005 způsobily americkému systému ztrátu 2,5 trilionu dolarů a jen falšováním totožnosti došlo ke ztrátám ve výši 52 miliard dolarů. To, že americké pojišťovací společnosti nacházejí uplatnění s pojišťováním nabývacích titulů i na našem trhu, je alarmující a jen dokumentuje, že náš současný systém, byť s vkladovým principem i veřejným seznamem, nefunguje a je to pro něho příznačné. Je třeba také vědět, že v Anglii, pod tíhou problémů spojených s absencí veřejných seznamů, je nyní na elektronické bázi zavádějí.

Veřejný seznam tedy samozřejmě ano. Nabízí se otázka v jaké podobě, kterou sice osnova záměrně správně neřeší, avšak na kterou je třeba také již znát odpověď. Mám za to, že na takovou otázku je jednoznačná odpověď.

Veřejný seznam věcných práv k nemovitostem musí být v rámci současného katastru nemovitostí.

Domnívám se, že katastr nemovitostí v jeho elektronické podobě i z hlediska závazné evidence věcných práv splňuje nebo lépe je schopen splňovat veškeré požadavky, které jsou na veřejný seznam tohoto typu kladeny. Jeho vedení musí zůstat v působnosti současných katastrálních úřadů. Úvahy o převedení celého systému do pravomoci soudů jsou nemístné. Soudy by neměly mít

agendy, byť historicky odůvodněné, avšak nekorespondující s novodobým pojetím, podle kterého soudy mají jen soudit, s čímž souvisí již zahájené odstraňování ne-soudních agend. Katastr nemovitostí by jako dosud měl i nadále mimo jiné evidovat věcná práva k nemovitostem a nikoli jen vést sbírku nabývacích titulů, zkrátka katastr nemovitostí by měl zůstat v současné podobě, neboť je způsobilý plnit funkci moderního veřejného seznamu v pojetí nového občanského zákoníku. Aby však byl plnohodnotný, musí být nejen spolehlivý, což by mělo být zajištěno mimo jiné již zmíněnou preventivní kontrolou, ale zvláště ve vztahu k zásadě konsensuality také navýsost aktuální.

Proto navrhuji – *stanovit povinnost pro notáře a advokáty po účinnosti smlouvy bez zbytečného odkladu a bez ingerence a vůle smluvních stran přímo ve veřejném seznamu tento zápis elektronickým přenosem dat provést a uložit smlouvu v elektronické podobě do sbírky těchto smluv. Samozřejmě odpovědnost notáře nebo advokáta za chybný zápis se předpokládá, a to nejen vůči smluvním stranám, ale zejména vůči třetím osobám, vůči každému.*

Na rozdíl od tezí předchozích, je to úvaha na první pohled nová, zřejmě provokující, ale zároveň odstraňující fakticky jedinou nevýhodu konsensuální zásady. *Účinnost převodu by téměř splývala se zápisem vlastnického práva nabyvatele ve veřejném seznamu.* V pravidelném případě účinnosti smlouvy totožné s jejím uzavřením by se jednalo o rozdíl v řádu minut. Toto řešení lze přirovnat k současnému zápisu zástavního práva do Rejstříku zástav notářem, který vyhotoví zástavní smlouvu. Také zde vede seznam někdo jiný – Notářská komora České republiky – notáři navíc nejsou členy této komory, ale jen regionálních komor – než ten, kdo na svoji odpovědnost za chyby a případnou prodlevu *bez jakéhokoli předchozího rozhodnutí*, bezprostředně po účinnosti smlouvy jím sepsané zápis provádí, zde dokonce s konstitutivními účinky takového faktického zápisu. Nutno zdůraznit, že po dobu fungování tohoto systému od roku 2002 není známo, že by vznikla jediná závažná chyba v zápisu či v systému, že by vznikl jediný spor. Při tomto postupu by smluvní strany byly srozuměny s tím, že jakmile smlouva nabude účinnosti, bezprostředně poté dochází k zápisu do veřejného seznamu, *nezávisle na jejich vůli*. Svoji svobodnou vůli by projeví uzavřením smlouvy s vědomím zákonného následku. Katastr nemovitostí by byl technicky nastaven tak, aby nebyl propuštěn chybný elektronický zápis z hlediska stavu katastru a jeho formálních požadavků (např. chybný údaj v označení nemovitosti či vlastníka při zápisu podle požadavků katastru, apod.) a tak by zápis odporující dosavadním údajům v katastru nebylo možno fakticky provést. Také by nebyl propuštěn zápis, aniž by do sbírky listin nebyla současně zakládána příslušná smlouva v elektronické podobě. Byl-li by zjištěn při přípravě smlouvy stávající chybný zápis v katastru, popřípadě jiný rozpor se skutečností, bylo by nutno nejdříve na návrh provést katastrálním úřadem stanoveným způsobem opravu a teprve potom by mohl být proveden nový zápis.

To, že nejde o nově vymyšlený postup, nedokládá jen současná úprava zápisu zástavních práv do Rejstříku zástav. Je třeba znát, že v některých zemích, jako je například Francie nebo Estonsko jsou již vyvíjeny systémy,

kteří umožní notářům v nejbližší době nejen nahlížení do seznamů a vydávání výpisů, jak je tomu i u nás, ale i okamžité elektronické provedení zápisu ohledně věcného práva. *Cesta vedoucí k přímým zápisům notáři do veřejných seznamů byla již nastoupena, neboť jde o postup nejvíce efektivní a nejméně nákladný.* Nakonec lze dojít k závěru, že otázka rychlosti zápisu do seznamu se stává otázkou klíčovou a téměř tlačí do pozadí konflikt mezi zásadou konsensuality a systémem registračním. I když zásadu konsensuální preferuji, navrhované řešení při jeho rychlosti navozuje i odvážné úvahy o možnosti konstitutivnosti takového přímého zápisu, zvláště ohledně zástavního práva, obdobně jako je tomu u zápisu zástavních práv do Rejstříku zástav. Taková úprava by mohla spojit výhody obou systémů a odstranit jejich nevýhody. Pro úplnost připomínám, že zákon o konverzi, který je nyní vládou předkládán parlamentu a jehož účinnost se předpokládá dnem 1. 7. 2009 v podstatě notářům neumožní jiný styk s orgány veřejné moci než elektronický.

Pokud by nebylo z různých důvodů přijatelné zavedení přímého vstupu do katastru nemovitostí, nabízí se méně efektivní, zástupné řešení. Notář nebo advokát, nikoli nabyvatel, by byl *povinen změnu vlastnického práva na základě jím sepsané smlouvy ohlásit v katastru nemovitostí opět bezodkladně po její účinnosti a opět elektronickým přenosem dat.* Při této variantě bez přímého vstupu do databáze, by však nastala prodleva od doby *ohlášení* do doby, než by katastrální úřad zápis provedl. Tato prodleva by však nebyla na vůli smluvních stran. Také v tomto případě by totiž k ohlášení a následně zápisu docházelo bez jejich návrhu nebo žádosti, bez řízení. Notář nebo advokát, který smlouvu sepsal by neprodleně ve vlastním zájmu (případně prodlení by šlo na jeho vrub) ohlásil změnu v katastru a *katastrální úřad by provedl zápis z úřední povinnosti.* Bylo by možno použít i dosavadní praxi lhůt při zápisech do obchodního rejstříku. Na rozdíl od navrhované povinnosti nabyvatele v osnově ve druhé variantě v § 981, nešlo by o zdržující přezkumné návrhové řízení vzhledem k již provedené preventivní kontrole.

Je třeba také dodat, že navrhované řešení předpokládá, že za škody z důvodu prodlevy zápisu v první variantě či ohlášení v druhé variantě, by samozřejmě odpovídal

notář nebo advokát, jak smluvním stranám, tak všem třetím osobám.

I tato *úprava povinnosti k provedení zápisu nebo k ohlášení by měla být obsažena v občanském zákoníku* a nikoli v jiných předpisech, například v katastrálních zákonech, neboť se navrhuje *provedení zápisu či ohlášení nezávisle na vůli smluvních stran.*

Uzavírám a shrnuji. Navrhuji zavést vzájemně se podmiňující:

- *zásadu konsensuality* s účinky vůči třetím osobám zápisem ve veřejném seznamu;
- *preventivní kontrolu*, zajištěnou zvláštní písemnou formou titulu vyhotovenou notářem nebo advokátem, nebude-li se jednat o notářský zápis;
- veřejný seznam věcných práv k nemovitostem *v rámci současného katastru nemovitostí vedeného katastrálním úřadem*;
- *povinnost notáře nebo advokáta* po účinnosti smlouvy, kterou sepsal bez zbytečného odkladu a *nezávisle na vůli smluvních stran elektronickým přenosem dat provést zápis* ve veřejném seznamu, případně *variantně* změnu věcného práva na základě jím sepsané smlouvy elektronickým přenosem dat katastrálnímu úřadu *ohlásit* a *úřední povinnost katastrálního úřadu zápis na základě ohlášení provést* s tím, že stanovení odpovědnosti notáře nebo advokáta vůči všem se předpokládá.

Legislativní řešení v paragrafovém znění i ve vazbě na další ustanovení osnovy je připraveno.

Vážené dámy, vážení pánové,

bylo mi ctí, že jsem byl osloven, abych na této akademické půdě vyjádřil svůj názor na diskutované téma, které je nutno považovat, za jedno ze zásadních témat předložené osnovy občanského zákoníku, neboť nová právní úprava umožňuje, aby v tak závažné oblasti po více než půl století trvajícím experimentování, včetně stávajícího více než čtrnáctiletého provizoria, bylo přijato konečné řešení. Sice standardní, ale i využívající současných možností nastupujícího elektronického věku a vyhovující celosvětovému trendu v této významné oblasti právních vztahů.

Děkuji Vám za pozornost.

Insolvenční zákon a jeho odraz na notářskou činnost

JUDr. Ing. Jiří Němec*

I. Úvodem

Dnem 1. ledna 2008 nabyt účinnosti zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení ve znění pozdějších předpisů (dále jen „insolvenční zákon“, ve zkratce „InsZ“)¹, který nahradil zákon o konkursu a vyrovnání. Tento zákon, spolu s následně přijatým zákonem č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, zákonem č. 296/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb. a některé zákony v souvislosti s jeho přijetím (celkem 105 zákonů) a prováděcími předpisy², představují relativně novou kodifikaci, resp. rekodifikaci úpádkového

* Autor je notářským kandidátem a trvalým zástupcem JUDr. Věry Němcové, notářky v Brně.

¹ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) byl v relativně krátké době novelizován změnami a doplňky provedenými v zákonech č. 312/2006 Sb., č. 96/2007 Sb., č. 108/2007 Sb. a č. 296/2007 Sb. Zákonem č. 108/2007 Sb. byla jen posunuta účinnost zákona č. 182/2006 Sb. z původně stanoveného dne 1. 7. 2007 na den 1. 1. 2008.

² Vyhláška č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádí některá ustanovení insolvenčního zákona, vyhláška č. 312/2007 Sb., o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců, vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů, vyhláška č. 314/2007 Sb., o minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců a vyhláška č. 315/2007 Sb., kterou se mění vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.

práva nebo jinak řečeno insolvenčního práva v České republice. Toto právo má v naší zemi svůj historický základ a vývoj a i soudobý mezinárodní a evropský kontext.³ Praxe při aplikaci zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, vedla k četným novelizacím tohoto zákona (celkem 23 včetně nálezů Ústavního soudu). Novelizacemi byly řešeny jen dílčí problémy a jejich vysoký počet vedl k nepřehlednosti právní úpravy a tudíž bylo přijato zásadnější rozhodnutí – vypracovat a přijmout komplexnější novou právní úpravu.

Nová právní úprava z hlediska svého obsahu i rozsahu právních institutů se promítá do řady právních odvětví – práva obchodního, občanského, pracovního, správního, trestního i některých dalších. Rovněž ve větší nebo menší míře limituje chování široké škály subjektů, které působí ve sféře ekonomických vztahů. Kromě jiného má dopad i na činnost notářů. Jednak notář může být subjektem těchto vztahů ve funkci insolvenčního správce nebo jeho variant a jednak musí zohledňovat ustanovení insolvenčního zákona a předpisů souvisejících při provádění standardních úkonů notářské činnosti. Zda již se jedná o ověřování pravosti podpisů, ověřování shody opisu nebo kopie listiny, či například sepisování veřejných listin o převodu nebo přechodu pohledávky, úkony ve věcech společného jmění manželů, úkony spojené s notářskou úschovou atd. Zejména tato skutečnost byla i podnětem pro napsání tohoto příspěvku.

II. K některým novým pojmům a institutům insolvenčního zákona

Nová právní úprava (na rozdíl od předchozí úpravy) je koncipována jako komplexní a jednotná, je postavena na vlastních zásadách a umožňuje komplexní řešení tíživé situace, za použití nově zavedených pojmů a institutů. Představuje nový způsob řešení úpadkových situací s významným dopadem na ekonomické subjekty.

Na rozdíl od zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, kde účelem tohoto zákona bylo uspořádání majetkových poměrů dlužníka, který byl v úpadku, předmětem úpravy insolvenčním zákonem je řešení jak úpadku, tak i hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám, dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů a současně i oddlužení dlužníka od závazků, které nebyly plně uspokojeny v průběhu insolvenčního řízení.

Nově jsou vymezeny i základní pojmy „úpadek“ a „hrozící úpadek“. V insolvenčním zákoně je podrobnější a konkrétnější úprava, týkající se pojmu úpadku dlužníka. Zákon o konkursu a vyrovnání jen obecně charakterizoval dlužníka, který byl v úpadku, jestliže měl více věřitelů a po delší dobu nebyl schopen plnit své splatné závazky a tudíž zastavil platby. Pak se mělo za to, že nebyl schopen po delší dobu plnit své splatné závazky, bez uvedení konkrétního časového určení (lhůty). Nyní insolvenční zákon situaci *úpadku dlužníka* (§ 3 odst. 1) vymezuje kumulativně třemi podmínkami. Dlužník je v úpadku, pokud má více věřitelů, peněžní závazky po dobu delší jak 30 dnů po lhůtě splatnosti a tyto závazky není schopen plnit. Tato lhůta navazuje na ustanovení § 369a ObchZ, aby k řešení krizových situací docházelo

co nejdříve a aby bylo zcela jednoznačné, kdy vzniká povinnost podat insolvenční návrh.

Dle insolvenčního zákona dlužník není schopen plnit své peněžité závazky pokud:

- a) zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo
- b) je neplní po dobu delší jak 3 měsíce po lhůtě splatnosti, nebo
- c) není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžních pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo
- d) po předložení insolvenčního návrhu nepřipojil k tomuto návrhu:

- seznam majetku – seznam svého veškerého majetku včetně svých pohledávek s uvedením svých dlužníků,
- seznam závazků – seznam svých splatných i dosud nesplatných závazků s uvedením svých věřitelů,
- seznam svých zaměstnanců,
- listiny, které dokládají úpadek nebo hrozící úpadek.

V úpadku je dlužník, jenž je podnikatelem, i tehdy, pokud je předlužen, tzn. že má více věřitelů a souhrn všech jeho závazků (nejen závazků splatných dle předchozí právní úpravy) je vyšší než je hodnota jeho majetku. O úpadku formou předlužení je možné mluvit pouze u podnikatelů – právnických i fyzických osob, protože z definice předlužení vyplývá, že se může jednat jen o osoby, které mají povinnost vést účetnictví a budoucí očekávané výnosy ze správy majetku nebo z podnikání.

Pokud dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžních závazků, je možné důvodně předpokládat, že se jedná o *hrozící úpadek*. V této situaci může podat návrh pouze dlužník. O hrozícím úpadku lze uvažovat pouze za předpokladu nemožnosti plnění podstatné části peněžitých závazků, nikoli však při neplnění závazků nepeněžitých.

Zásadní a významná změna, kterou přinesla nová právní úprava oproti úpravě minulé spočívá v tom, že původní úpadkové řízení se rozdělovalo na dva druhy řízení, a to na řízení konkursní a řízení vyrovnací, kdežto nově je zavedena forma jednotného insolvenčního řízení, tzn. že jedním návrhem je zahájen proces, který může vyústit v různé způsoby řešení dlužníkového úpadku (případně hrozícího úpadku), dle vhodnosti toho kterého případu, čímž se odstraňuje tzv. dvojkoľejnost úpravy konkursu a vyrovnání.

Mimo již v minulé právní úpravě zakotveném řešení úpadku konkursem, je možné na základě současné právní úpravy řešit úpadek či hrozící úpadek dále reorganizací – souborem sankčních opatření, které je možno využít při ozdravení podniku dlužníka nebo oddlužením, jež lze využít u nepodnikatelských subjektů za pomoci splátkového kalendáře, či jako pozměněný institut vyrovnání,

³ Počínaje Josefským konkursním řádem z roku 1781, přes konkursní řád z roku 1868 (č. 1/1869 ř. z.), řády konkursní, vyrovnávací a odpůřčí z roku 1931 (zákon č. 64/1931 Sb.), absenci úpadkového práva v letech 1951 až 1991 a obnovení insolvenčního práva po čtyřicetileté přestávce, a to zákonem č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání. Při přípravě i zpracovávání návrhů platných právních předpisů byly využity i poznatky o vývojových tendencích právní úpravy v USA, které byly adekvátně akceptovány i v evropském právu (např. v nařízení Rady ES č. 1346/2000 ze dne 29. 5. 2000, o úpadkovém řízení). Srovnej např. Insolvenční zákon, poznámkové vydání s důvodovou zprávou. Praha : Linde, 2007.

známý z minulé právní úpravy. Nově zavedenými instituty jsou nepatrný konkurs – sloužící pro nejrychlejší a nejušpornější řízení a úpadek finančních institucí, který se řeší přímo na základě aplikace předpisu, práva Evropského společenství – Nařízení 1346/2000/ES o úpadkovém řízení, které patří mezi zvláštní způsoby řešení úpadku. Zvolený způsob řešení úpadku či hrozícího úpadku by měl být výsledkem společného zájmu věřitelů, který by měl být nadřazen zájmu jednotlivých věřitelů, současně by měl být spravedlivější a výnosnější než ostatní způsoby.

Nově zavedeným institutem platné právní úpravy úpadku je i moratorium, jenž svým způsobem (a to do jisté míry), nahrazuje institut ochranné lhůty, na jehož vyhlášení může podat návrh k insolvenčnímu soudu jen dlužník, který je podnikatelem a podniká za přesně zákonem vymezených podmínek, a to:

- ve lhůtě do 7 dnů od podání insolvenčního návrhu dlužníkem, nebo
- ve lhůtě do 15 dnů od doručení insolvenčního návrhu věřitele soudem dlužníkovi,

pokud dlužníkem není právnická osoba, která je v likvidaci. Účelem moratoria je nemožnost vydání rozhodnutí o úpadku a pokud není stanoveno jinak, tak po dobu trvání moratoria zůstávají zachovány účinky, spojené se zahájením insolvenčního řízení. Moratorium trvá po dobu, na kterou bylo vyhlášeno, pokud insolvenční soud před uplynutím této doby nerozhodne o jeho zrušení. Dlužník může též podat návrh na moratorium i před zahájením insolvenčního řízení, které zaniká tím, že dlužník podá insolvenční návrh.

Podstatným rysem nové právní úpravy je zavedení pevných lhůt pro rozhodování soudu a elektronizace soudní agendy insolvenčního řízení se zavedením elektronického insolvenčního rejstříku, jako základního zdroje informací pro veřejnost.

Základními vlastnostmi insolvenčního řízení by měla být rychlost – minimalizace časové náročnosti celého procesu, transparentnost (zpřehlednění), vyšší efektivita a posílení právní jistoty vztahů mezi dlužníky a věřiteli, tzn. mimo jiné i omezení prostoru pro spekulativní a nezákonné manipulace s majetkem úpadců. Zprůhlednění, resp. zpřehlednění insolvenčního řízení by mělo být realizováno prostřednictvím veřejně přístupného insolvenčního rejstříku.

Uvedené aspekty jsou vyjádřeny i v ustanovení § 5 InsZ o zásadách insolvenčního řízení, kde se uvádí:

- insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;
- věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti;
- nestanoví-li tento zákon jinak, nelze práva věřitele, nabytá v dobré víře, před zahájením insolvenčního řízení omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce;
- věřitelé jsou povinni zdržet se jednání, směřujícího k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení, ledaže to dovoluje zákon.

Vedle zásad insolvenčního řízení je v § 6 InsZ uveden taxativní výčet subjektů, vyňatých z působnosti insolvenčního zákona a subjektů, kterých se týká vynětí z pů-

sobnosti zákona jen dočasně, s charakterizováním doby po níž vynětí trvá.

Mezi účastníky insolvenčního řízení a procesní subjekty patří jak dlužník, tak i věřitelé, kteří uplatňují svá práva vůči dlužníkovi u insolvenčního soudu. Za zvláštní procesní subjekt je považován insolvenční správce, případně další správci, patří sem také orgán dozoru nebo dohledu, který je rovněž oprávněn podat insolvenční návrh. Dalším procesním subjektem je státní zastupitelství, jež vstoupilo do insolvenčního řízení nebo do insolvenčního sporu a likvidátor dlužníka, případně další osoby, v postavení obdobném postavení likvidátora.

Insolvenční zákon současně výslovně označuje vedlejší účastenství jako nepřipustné v insolvenčním řízení, nikoliv však v incidenčních sporech. Účastníky incidenčního sporu jsou žalobce a žalovaný, kde žalobcem nebo žalovaným je insolvenční správce, není-li insolvenčním zákonem stanoveno jinak.

V insolvenčním řízení a incidenčních sporech, oproti úpravě v občanském soudním řádu, se stává nabyvatel pohledávky jeho účastníkem po vydání rozhodnutí o jeho vstupu do insolvenčního řízení. V ustanovení § 17 vylučuje insolvenční zákon vstup do řízení dle § 92 odst. 1 OSŘ i dle § 107a OSŘ. Současně je nepřipustná i změna účastníka řízení dle § 92 odst. 2 OSŘ.

Z hlediska pramenů práva, vztahujících se k ustanovením insolvenčního zákona, lze konstatovat, že i když je insolvenční zákon charakterizován jako komplexní právní úprava úpadku, neznamená to, že upravuje naprosto všechny vztahy a důsledky úpadku a rovněž všechny procesní vztahy, vznikající v insolvenčním řízení. Zvláštnosti vztahů v některých odvětvích práva si vyžadují úpravu v jiných zvláštních předpisech (práva trestního, občanského, obchodního, finančního, daňového, živnostenského a dalších) a rovněž by bylo nežádoucí duplicitně upravovat instituty, které již jsou zakotveny v jiných právních předpisech a lze je aplikovat v insolvenčním řízení. Při jejich aplikaci v případech vazeb na insolvenční zákon je třeba akceptovat jeho zásady a v případech kolize ustanovení mají ustanovení insolvenčního zákona přednost před ustanoveními jiných zákonů.⁴

Při právní úpravě procesní stránky jsou úzké vazby zejména mezi insolvenčním zákonem a občanským soudním řádem. Pro aplikaci občanského soudního řádu v insolvenčním řízení, ale i v incidenčním sporném řízení, lze zásady shrnout do následujících bodů:

- insolvenční zákon je pro insolvenční řízení a pro incidenční spory základní procesní normou, vůči které se občanský soudní řád použije subsidiárně,
- ustanovení občanského soudního řádu se v insolvenčním řízení přiměřeně aplikují jen potud, nestanoví-li insolvenční zákon jinak,
- pokud se ustanovení občanského soudního řádu v insolvenčním řízení mohou aplikovat, aplikují se pouze přiměřeně,
- přiměřenost aplikace ustanovení občanského soudního řádu v insolvenčním řízení se řídí zásadami insolvenčního zákona.

⁴ Přehled souvisejících právních předpisů včetně EU a dalších pramenů mezinárodního práva viz např. *Schelleová, I.* Insolvenční zákon. Praha: EUROUNION, 2006, s. 13–21.

III. Odraz nové právní úpravy úpadkového řízení na notářskou činnost

Zásadní dopad na poskytování notářských služeb, na poučovací povinnost notáře v souvislosti s poskytováním notářských služeb a v neposlední řadě i na dědické řízení, má vznik, úprava a zánik společného jmění manželů. Nově zavedená úprava úpadkového práva insolvenčním zákonem oproti původní úpravě má mimo jiné též pozměněný dopad na institut společného jmění manželů – na jeho vznik a úpravu.

Minulá úprava zakotvovala, že neplatné při konkursním řízení jsou smlouvy o zúžení nebo rozšíření společného jmění manželů a stejně tak i dohody o vypořádání společného jmění manželů, jestliže byly uzavřeny v posledních šesti měsících před podáním návrhu, nebo byly podány po podání návrhu na prohlášení konkursu, pokud měly za následek poškození věřitele nebo věřitelů, zatímco ve vyrovnacím řízení se považovalo za nevypořádání i takové společné jmění manželů, které bylo vypořádáno dohodou mezi oběma spoluvlastníky v posledních šesti měsících před podáním návrhu.

Naproti tomu je nově zakotveno, že prohlášení konkursu současně staví tříletou lhůtu, stanovenou § 150 odst. 4 ObčZ k vypořádání společného jmění manželů, pokud tato lhůta měla skončit do šesti měsíců od prohlášení konkursu za předpokladu, že společné jmění manželů zaniklo nebo bylo zúženo smlouvou či rozhodnutím soudu a do prohlášení konkursu nebylo vypořádáno. Pokud marně uplynula tato tříletá lhůta k vypořádání společného jmění manželů, nastanou zákonné účinky s touto lhůtou spojené až po šesti měsících od prohlášení konkursu, pokud do této doby neuzavře insolvenční správce novou dohodu o vypořádání společného jmění manželů nebo nepodá návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu.

Neplatnými se stávají smlouvy uzavřené mezi manžely, dohody o vypořádání společného jmění manželů nebo soudem schválené smíry po zahájení insolvenčního řízení a současně před prohlášením konkursu na majetek dlužníka, které by měly za následek poškození věřitele nebo věřitelů. Stejně tak jsou neplatné všechny dohody o vypořádání společného jmění manželů, uzavřené dlužníkem po prohlášení konkursu.

Vliv prohlášení konkursu na majetek dlužníka se může odrazit i na zániku společného jmění manželů a nutnosti jeho vypořádání. Byl-li vznik společného jmění manželů dle ustanovení § 143a odst. 2 ObčZ vyhrazen smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu zcela nebo z části ke dni zániku manželství, má prohlášení konkursu stejné majetkoprávní účinky jako zánik manželství. Po prohlášení konkursu je nezbytné, aby insolvenční správce provedl vypořádání společného jmění manželů, které:

- zaniklo dle předchozí věty, nebo
- zaniklo před prohlášením konkursu, ale dosud nebylo vypořádáno, nebo
- bylo zúženo smlouvou nebo rozhodnutím soudu a do prohlášení konkursu nebylo vypořádáno.

Na insolvenčního správce přechází oprávnění uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění manželů nebo navrhnout soudu jeho vypořádání. Pokud tuto dohodu o vypořádání společného jmění manželů po prohlášení konkursu uzavře dlužník, je tato dohoda neplatná.

Při vypořádání společného jmění manželů do majetkové podstaty patří vždy ta část společného jmění manželů, kterou dlužník použil se souhlasem manžela k podnikání.

Insolvenčním správcem uzavřená dohoda o vypořádání společného jmění manželů, která byla schválena insolvenčním soudem, má účinky pravomocného rozsudku. Insolvenční zákon v § 274 zcela nově zakotvuje případy, kdy vypořádání společného jmění manželů přichází v úvahu pouze za předpokladu, kdy hodnota majetku ve společném jmění manželů převyšuje hodnotu závazků dlužníka, včetně společných závazků dlužníka a jeho manžela. V opačném případě se vypořádání společného jmění neuskuteční a veškerý majetek tvořící společné jmění manželů se zahrne do majetkové podstaty.

Obdobně jako u předchozí právní úpravy, pohledávku manžela, vzniklou z vypořádání společného jmění manželů po lhůtě, určené k přihlášení pohledávek, tj. po prohlášení konkursu, není třeba do insolvenčního řízení přihlašovat ani přezkoumávat. Insolvenční zákon tuto pohledávku považuje za přihlášenou a přezkoumanou a uspokojí ji jako ostatní přihlášené pohledávky. Rovněž po dobu trvání účinků prohlášení konkursu nemůže také vzniknout nové společné jmění manželů ani v případě, že by dlužník uzavřel manželství nové. Vznik společného jmění manželů se potom odkládá ke dni zániku účinků prohlášení konkursu.

V insolvenčním řízení dochází při procesním nástupnictví formou singulární sukcese ke změnám věcné legitimace, a to při převodu nebo přechodu přihlášené pohledávky. K posílení právní jistoty při převodu nebo přechodu přihlášené pohledávky v insolvenčním řízení z původního věřitele dlužníka na nabyvatele pohledávky, přispívá doložení této změny listinou s úředně ověřenými podpisy zúčastněných osob nebo veřejnou listinou či společným prohlášením původního věřitele dlužníka a nabyvatele pohledávky, učiněným do protokolu insolvenčního soudu, což vede ke zrychlení a zjednodušení insolvenčního řízení.

Přímý dopad na činnost notáře má insolvenční zákon jak ověřováním pravosti podpisů účastníků převodu a přechodu přihlášené pohledávky v insolvenčním řízení, tak současně i sepisováním veřejných listin o převodu a přechodu přihlášené pohledávky v insolvenčním řízení, které jsou jako jedny z mnoha služeb, poskytovány jednotlivými notářskými kancelářemi veřejnosti.

Dalším bezprostředním dopadem na činnost notáře je insolvenčním zákonem a zákonem o insolvenčních správcích spolu s novelou notářského řádu⁵, zakotvená možnost být přímo účastníkem insolvenčního řízení, při kterém může vykonávat notář funkci insolvenčního správce, předběžného insolvenčního správce, zástupce insolvenčního správce, odděleného insolvenčního správce a zvláštního insolvenčního správce v insolvenčním řízení. Přestože být účastníkem insolvenčního řízení, případně incidenčního řízení, by bylo pro notáře zejména časově velmi náročné a ne každý notář jím bude ustanoven, přesto zde vidím potřebu, aby každý notář byl s tímto problémem náležitě obeznámen.

⁵ Zákon č. 296/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé zákony v souvislosti s jeho přijetím.

IV. Insolvenční správce

Insolvenční správce, případně předběžný správce, je ustanovován pro konkrétní řízení předsedou insolvenčního soudu⁶ ze seznamu insolvenčních správců, vedeného Ministerstvem spravedlnosti, a to rozhodnutím o ustanovení insolvenčního správce. Insolvenční soud může před rozhodnutím o úpadku ustanovit rozhodnutím též správce předběžného, dále může být ustanoven i zástupce insolvenčního správce nebo oddělený insolvenční správce. Zvláštní insolvenční správce může být ustanoven pro řešení konkrétních otázek, vyžadujících určitou specializaci, například v konkrétní oblasti práva. Pokud není možné vybrat insolvenčního správce ze seznamu insolvenčních správců, je možné též insolvenčním správcem ustanovit i fyzickou osobu, která splňuje obecné a kvalifikační předpoklady pro zápis do seznamu insolvenčních správců a souhlasí se svým ustanovením.

Do seznamu insolvenčních správců lze na vlastní návrh zapsat pouze *fyzickou osobu*, která splňuje zákonem stanovené podmínky – je bezúhonná, způsobilá k právním úkonům, má ukončené vysokoškolské vzdělání právnického nebo ekonomického směru a prokáže-li odbornou způsobilost v insolvenčním právu. Stejně tak je možné do tohoto seznamu zapsat na vlastní návrh i *veřejnou obchodní společnost*, která bude vykonávat činnost insolvenčního správce prostřednictvím svých společníků, kteří musí splňovat podmínky požadované od fyzických osob. Za obdobných podmínek do seznamu insolvenčních správců je možné zapsat i *zabraněnou obchodní společnost a zabraněnou sdružení*, které poskytuje stejné záruky ručení společníků jako veřejná obchodní společnost a je založena podle práva členského státu Evropské unie, členských států Dohody o evropském hospodářském prostoru nebo hostujícího insolvenčního správce, kterým je státní příslušník členského státu Evropské unie, členských států Dohody o evropském hospodářském prostoru nebo Švýcarské konfederace (dále jen „členský stát“), který je oprávněn vykonávat funkci insolvenčního správce a vykonává tuto funkci insolvenčního správce v jiném členském státě a má v úmyslu dočasně nebo příležitostně vykonávat funkci insolvenčního správce na území České republiky. *Hostujícím insolvenčním správcem je i zabraněná společnost*, která je oprávněna vykonávat funkci insolvenčního správce, poskytuje stejné záruky ručení společníků jako veřejná obchodní společnost, vykonává funkci insolvenčního správce v jiném členském státě a má v úmyslu dočasně nebo příležitostně vykonávat funkci insolvenčního správce na území České republiky.

Insolvenční správce jedná svým jménem a na účet dlužníka, pokud na něj přešlo dispoziční oprávnění nakládat s majetkovou podstatou. Přitom se insolvenční správce označuje způsobem, z něhož musí být patrné, že tak činí při výkonu funkce insolvenčního správce. Součástí jeho označení musí být i nezaměnitelné označení dlužníka, s jehož majetkovou podstatou nakládá.

U předchozí právní úpravy – u zákona o konkursu a vyrovnání⁷ – byla jedním ze zásadních problémů úprava konkursních a vyrovnacích správců z hlediska jejich postavení, vlivu na řízení a minimální odborné způsobilosti, při které odkazovala na prováděcí předpis. Jednou z největších změn současné právní úpravy je posílení vlivu insolvenčních věřitelů na insolvenčního správce. Věřitelé se

mohou na schůzi věřitelů usnést nadpoloviční většinou všech přihlášených věřitelů, že insolvenčního správce odvolají a stejným usnesením pak ustanoví insolvenčního správce nového. Zákon tímto výrazně posiluje postavení věřitelů v řízení a dává jim možnost svými rozhodnutími ovlivňovat jeho průběh, ale jen v takové míře, aby byla současně zajištěna funkčnost celé nové úpravy při dělbě práv a povinností mezi insolvenčním soudem, insolvenčním správcem a věřiteli, upravujícími svá práva vůči dlužníkovi. U insolvenčního řízení je však nezbytně nutné rozlišovat mezi institutem odvolání insolvenčního správce a zproštění insolvenčního správce. Institut odvolání insolvenčního správce spočívá v odvolání správce z důležitých důvodů, jenž nemají původ v porušení povinností insolvenčního správce, naproti tomuto institut zproštění insolvenčního správce se použije jako sankce vůči správci, který zásadně porušil svou povinnost.

Insolvenčním zákonem byla také nově zavedena povinnost pro insolvenčního správce, na rozdíl od minulé právní úpravy, soustavně se vzdělávat a prohlubovat své odborné znalosti pro řádný výkon činnosti insolvenčního správce.

V. Činnost notáře jako insolvenčního správce

Pokud byla fyzická osoba nebo veřejná obchodní společnost zapsána do seznamu správců⁸ na základě vyhlášky⁹, je povinna, pokud by i nadále vykonávala tuto činnost insolvenčního správce, absolvovat zkoušku insolvenčního správce, nejpozději však do dvou let po účinnosti insolvenčního zákona, jinak právo vykonávat činnost insolvenčního správce zaniká, avšak notáři, obdobně jako advokátoři, daňovému poradci či auditorovi plně postačuje k zápisu do seznamu správců, namísto zkoušky insolvenčního správce, úspěšné vykonání rozdílové zkoušky insolvenčního správce. V případě, že notář dosud zapsán do seznamu správců nebyl, je povinen absolvovat rovněž pouze rozdílovou zkoušku insolvenčního správce a následně po jejím úspěšném vykonání, o němž jej do čtrnácti dnů po absolvování její ústní části, písemně vyrozumí Ministerstvo spravedlnosti, se současným zasláním osvědčení. Osvědčení je dokladem, jež potvrzuje úspěšné vykonání zkoušky. Obsah rozdílové zkoušky insolvenčního správce pro notáře je zúžen oproti zkoušce insolvenčního správce o znalosti, k jejichž prověření slouží notářská zkouška.

V žádosti o vykonání zkoušky uchazeč (notář) uvede náležitosti taxativně stanovené vyhláškou¹⁰, doloží k ní doklad o dosaženém vzdělání a doklad o tom, že uchazeč je notářem. K žádosti o vykonání zvláštní zkoušky insolvenčního správce je nutné mimo dokladu o dosaženém vzdělání ještě připojit doklad o složení rozdílové

⁶ Insolvenčním soudem je věcně a místně příslušný krajský soud.

⁷ Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů.

⁸ Seznam správců vedly Krajské soudy, do nichž se zapisovaly osoby, které splňovaly podmínky stanovené zákonem pro ustavení správcem konkursní podstaty, vyrovnacím správcem, zvláštním správcem nebo zástupcem správce.

⁹ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 476/1991 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání.

¹⁰ § 4 vyhlášky č. 312/2007 Sb., o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců.

zkoušky insolvenčního správce. Podrobnosti zkoušek insolvenčních správců jsou stanoveny vyhláškou.¹¹

Pro insolvenční řízení a pro insolvenční spory se přiměřeně použijí ustanovení jednacího řádu pro okresní a krajské soudy, nestanoví-li vyhláška o jednacím řádu pro insolvenční řízení¹² jinak nebo není-li tento postup v rozporu se zásadami insolvenčního řízení. Obdobná vyhláška o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy¹³ upravuje činnost notáře jako soudního komisaře, pověřeného k projednání dědictví.

VI. Odměna notáře – insolvenčního správce

Odměna notáře za výkon činnosti insolvenčního správce je stanovena vyhláškou¹⁴, která zvláště upravuje výpočet odměny pro insolvenčního správce při konkursu, při reorganizaci i při oddlužení. Pokud bylo v insolvenčním řízení činných více insolvenčních správců, zástupce insolvenčního správce, oddělený insolvenční správce, zvláštní insolvenční správce nebo předběžný správce, náleží každému z nich podíl odměny, odpovídající délce doby, rozsahu a náročnosti jejich činnosti. Současně tato vyhláška upravuje i náhradu hotových výdajů insolvenčního správce. Obdobně jako u dědictvého řízení, které bylo zastaveno v případě, že zůstavitel nezanechal majetek nebo zanechal majetek nepatrné hodnoty, stejně tak i u insolvenčního řízení hradí stát odměnu insolvenčního správce v případě, že ji není možné zcela nebo z části uhradit z majetkové podstaty či ze zálohy na náklady insolvenčního řízení, nejvýše však do výše 50 000 Kč. Tuto odměnu vyplácí insolvenční soud.

VII. Pojištění odpovědnosti

Nezbytnou podmínkou pro zápis do seznamu insolvenčních správců a pokud jde o osobu nezapsanou do tohoto seznamu, při svém ustanovení do funkce insolvenčního správce, je uzavření pojistné smlouvy o pojištění odpovědnosti insolvenčního správce, která se vztahuje na újmu způsobenou v souvislosti s výkonem funkce insolvenčního správce nebo s činností jeho zaměstnanců při výkonu jeho funkce, k níž došlo v době trvání pojištění. Tato podmínka je určující pro každého správce, ať je to např. notář nebo advokát. V případě notáře, který má na základě zákona povinně uzavřené pojištění odpovědnosti za škodu, způsobenou v souvislosti s výkonem činnosti notáře¹⁵, je povinen na základě jiné vyhlášky¹⁶, uzavírat ještě další obdobné pojištění na odpovědnost, a to na odpovědnost za újmu, způsobenou v souvislosti s výkonem činnosti notáře jako insolvenčního správce. Obdobná situace existuje i u advokáta, který též ze zákona musí mít uzavřenou smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, způsobenou v souvislosti s výkonem jeho činnosti a současně aby mohl vykonávat činnost insolvenčního správce, musí mít rovněž uzavřenou smlouvu o pojištění odpovědnosti insolvenčního správce. Zde však vzniká otázka, zda by v budoucnu na základě právních předpisů pro notáře nepostačovalo uzavírat pouze jedinou smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou v souvislosti s výkonem činnosti notáře jak samotným notářem případně jeho pracovníkem, protože je to vždy ten samý notář, který vykonává činnost na základě notářského řádu, a to dle ustanovení občanského nebo obchodního zákoníku, in-

solvenčního zákona nebo jiných právních předpisů. Z mého pohledu nevidím zde nutnost uzavírat smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, způsobenou činností notáře dle konkrétního právního předpisu, ať je to insolvenční zákon, občanský nebo obchodní zákoník, či jiný právní předpis, protože podstatou vždy zůstává odpovědnost za škodu, vzniklou při výkonu činnosti notáře. Na místě by dle mého názoru mohlo být stanovení minimálního limitu pojistného plnění jak na výkon notářské činnosti, tak na výkon další činnosti notáře (mám konkrétně na myli činnost notáře jako insolvenčního správce), kde by jednotlivé minimální pojistné limity byly sečteny a tento součet by byl minimálním pojistným limitem v jediné pojistné smlouvě¹⁷. Stanovení minimálního pojistného limitu v jedné pojistné smlouvě by mohlo být jak pro pojistitele, tak i pro notáře pojištěnce méně administrativně náročné a předpokládám pro notáře i finančně zajímavější, než uzavírat souběžně dvě obdobné smlouvy na jednotlivé činnosti. Současně předpokládám, že by záleželo i na volbě každého notáře, při uzavírání této smlouvy, pro jak vysoké pojištění na odpovědnost za způsobenou škodu by se rozhodl. Situace by snad mohla být i jiná, pokud by se smlouvy o pojištění za škodu uzavíraly přímo mezi pojistitelem a pojištěncem bez zprostředkování další společností – pojišťovacího makléře.

VIII. Insolvenční rejstřík a jeho aktualizace

Základní stavební kámen nového insolvenčního zákona je upraven v části třetí společného ustanovení hlavy I insolvenčního zákona – nově vytvořený informační systém veřejné správy – insolvenční rejstřík (ISIR), který je celostátně veden v elektronické podobě, správcem kterého je Ministerstvo spravedlnosti České republiky, jehož existence je bezpodmínečně nutná pro možnost aplikace insolvenčního zákona. Insolvenční rejstřík je veřejným rejstříkem, který má v insolvenčním řízení nezastupitelnou roli. Zápisy do něj mají pouze informativní funkci a deklaratorní povahu, vkládají se do něj veškerá insolvenční podání a návrhy, je zde veden též seznam insolvenčních správců a hostujících insolvenčních správců, dále rozhodnutí insolvenčního soudu a další informace, o nichž to insolvenční zákon stanoví. Příslušný insolvenční soud zapíše do seznamu dlužníků zákonem¹⁸

¹¹ § 8 a násl. vyhlášky č. 312/2007 Sb., o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců.

¹² Vyhláška č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona.

¹³ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴ Vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů.

¹⁵ Na základě zákona č. 82/1992 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. o notářích a jejich činnosti (notářský řád).

¹⁶ Vyhláška č. 314/2007 Sb., o minimálním limitu pojistného plnění minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců.

¹⁷ Pro úplnost k stanovení minimálního limitu pojistného plnění insolvenčního správce je nutné připomenout, že tento limit je stanoven vyhláškou zvláště jak pro fyzické osoby, tak pro veřejné obchodní společnosti či zahraniční společnosti.

¹⁸ Dle § 240 odst. 1 a 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

stanovené údaje nejpozději do 7 dnů od vzniku účinků, spojených se zahájením insolvenčního řízení, pokud nejsou některé údaje v této době o dlužníku známy, zapíše je insolvenční soud do seznamu dlužníků bezprostředně poté, kdy v insolvenčním řízení vyjdou najevo. Do seznamu dlužníků zapíše insolvenční soud údaje o insolvenčním správci neprodleně po jeho ustanovení rovněž jako ostatní zákonem stanovené skutečnosti¹⁹.

Informační systém veřejné správy – insolvenční rejstřík (ISIR) je veřejně přístupný od 1. 1. 2008 na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti České republiky na adrese www.justice.cz. Jeho základní úlohou je zajistit maximální míru publicity o insolvenčních řízeních a umožnit sledování jejich průběhů. Prostřednictvím insolvenčního rejstříku jsou zveřejňovány veškeré relevantní informace, týkající se insolvenčních správců, dokumenty z insolvenčních spisů i zákonem stanovené informace, týkající se dlužníků. V insolvenčním rejstříku však není možné vyhledávat řízení, která probíhají či probíhala dle zákona o konkursu a vyrovnání. Tyto informace však bude možné dohledat v souběžně existující „Evidenci úpadců“ rovněž na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti České republiky. Kromě informací o insolvenčních řízeních je možné snadno získat i zákonem stanovené informace o insolvenčních správcích a informace o hlavních řízeních, probíhajících v členských státech Evropské Unie, jak to vyžaduje § 429 InsZ. Na těchto webových stránkách je rovněž k dispozici úplné znění insolvenčního zákona, jsou zde i formuláře a vzory pro insolvenční řízení, popis způsobů používání webové služby aplikace ISIR spolu s dalšími informacemi. Současně s podáním k insolvenčnímu soudu může fyzická osoba požádat insolvenční soud, aby rozhodl o neuvěřitelnosti některých osobních údajů, obsažených v podání mimo jména a příjmení fyzické osoby. Do insolvenčního rejstříku se nekládají podání a jiné písemnosti, které podléhají utajení podle zákona²⁰.

Webová služba pro publikování údajů aplikace ISIR poskytuje podobné informace jako webové rozhraní aplikace ISIR, přizpůsobené pro automatickou strojovou komunikaci. Návod k použití této veřejné webové služby je popsán v dokumentaci, kterou je možno stáhnout ze stránek Ministerstva spravedlnosti České republiky.

Pro aplikaci insolvenčního zákona na insolvenční řízení, v němž se vyskytne evropský mezinárodní prvek obecně platí, že se v tomto řízení přímo aplikuje předpis práva Evropského společenství²¹ a předpis či předpisy toho právního řádu členského státu Evropské unie, na které nařízení odkazuje s výjimkou Dánska.

IX. Závěr

Závěrem bych chtěl uvést, že komplexní rozbor nově zavedené právní úpravy úpadkového práva nebyl cílem tohoto článku. V tomto článku jsem se nemohl a nechtěl také zabývat veškerými otázkami nové právní úpravy, a proto jsem se pouze částečně zmínil jen o některých nově zavedených institutech a právních úpravách úpadku či hrozícího úpadku dlužníka. Tento článek má sloužit jen k nástinu toho, co nám nová právní úprava přináší. Nastínění problematiky postavení věřitelů a dlužníků je uvedeno jen příkladmo. Věřitelé v rámci insolvenčního řízení získali mnohá oprávnění, jež se dotýkají jednotlivých postupů v řízení a nelze se všemi zabývat.

Zejména došlo k posílení postavení věřitelů vůči osobě insolvenčního správce, které má dle mého názoru velký význam a má značný vliv na insolvenční řízení, zejména s ohledem na ustanovování insolvenčního správce, kterého jak bylo v tomto článku již popsáno, může vykonávat i notář a z tohoto důvodu vidím jako nezbytné v potřebném rozsahu se seznámit s touto novou právní úpravou²², zejména minimálně z důvodu v notářském řádu ustanovené poučovací povinnosti, kde při poskytování notářských služeb, by měl být účastník v případě potřeby řádně poučen i o možnostech a povinnostech, případně základních rysech, které zahrnuje a umožňuje nová právní úprava, upravená insolvenčním zákonem a souvisejícími předpisy.

Ke zrychlení úpadkového řízení přispívá také zavedení lhůt, ve kterých musí být učiněno vydání rozhodnutí soudu nebo k procesním úkonům účastníků. Z praktického hlediska se zrychlení úpadkové agendy však nemusí projevit bezprostředně po účinnosti insolvenčního zákona, neboť vztahy, vzniklé před účinností tohoto zákona se budou nadále řídit předchozí právní úpravou. Proto je možné předpokládat, že značné množství konkursních řízení bude tzv. dobíhat i řadu let při účinnosti nové právní úpravy.

Stejně tak jako při výkonu další činnosti notáře dle § 3 odst. 2 NotŘ, může notář vykonávat správu majetku a zastupovat v této souvislosti, přičemž pro tuto činnost notáře neplatí žádné omezení a toto při správě neomezeného zastupování, je možno realizovat i u soudu, tzn. v řízení sporném, což se vymyká všem hlavním zásadám, na kterých notářství spočívá. Druhou takovou výjimkou, potvrzující pravidlo z principu nestrannosti notáře při výkonu jeho činnosti, kde notáři je zákonem umožněno zastupování ve věcech sporných, je případ, kdy je notář ustanoven do funkce insolvenčního správce po odvolání původně ustanoveného insolvenčního správce. Věřitelé, jak již bylo popsáno shora v tomto článku, se mohou na schůzi věřitelů usnést na odvolání a novém ustanovení jimi zvoleného insolvenčního správce. Pokud tento správce bude do funkce ustanoven věřiteli, jistě bude zastávat i zájmy těchto věřitelů pro maximální uspokojení jejich pohledávek (což je jednou ze zásad insolvenčního řízení) vůči druhé straně, na které stojí dlužník.

Notář, protože není povinen zjišťovat, zda je příslušná osoba zapsána v insolvenčním rejstříku jako dlužník, zejména při poskytování jednotlivých služeb, a to například při projednávání dědictví a sepisování notářských zápisů, je povinen dostatečně poučit účastníky, mimo jiné i dle § 42a ObčZ o odporovatelnosti právních úkonů, aby nedošlo po projednání dědictví nebo sepsání notářského zápisu ke zkrácení uspokojení věřitele v důsledku existence vymahatelných pohledávek, které při úspěšném odporování věřitelem se stanou potom zcela neúčinným právním úkonem, k čemuž by mohlo dojít i v případě osoby, kterou insolvenční zákon označuje za dlužníka.

¹⁹ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

²⁰ Zákona č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů.

²¹ Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení.

²² Například Notářská komora v Brně v tomto kalendářním roce připravuje pro notáře společný seminář na téma Insolvenční zákon a související předpisy.

Rozhodnutí jediného společníka s. r. o. v působnosti valné hromady

JUDr. Jan Krůta*

Především po 1. 1. 2001 představuje oblast práva obchodních společností významnou sféru působnosti notáře. Nejběžnější formou právnické osoby je společnost s ručením omezeným a právě prostřednictvím těchto společností se také uskutečňuje značná část podnikatelského a hospodářského života. Sepisování notářských zápisů o založení těchto společností i osvědčování řady významných skutečností souvisejících s jejich korporátním životem tvoří v současnosti významnou část notářské agendy. Značný počet společností, v nichž se účastní jako společník pouze jediná osoba, s sebou přináší i hojnou potřebu sepisování notářských zápisů o rozhodnutí jediného společníka v působnosti valné hromady. V právu obchodních společností patří notářské zápisy o rozhodnutí jediného společníka v působnosti valné hromady zpravidla k těm z notářského pohledu méně náročným, zejména ve srovnání s osvědčováním rozhodnutí valných hromad. Je to do značné míry dáno prostším způsobem tvorby vůle jediné osoby i jednoduššími formálními náležitostmi příslušného notářského zápisu. Nedá se však říci, že rozhodnutí jediného společníka nepřináší mnohé zajímavé aspekty a že příslušná právní úprava je prostá výkladových nejasností.

I. Obligatornost notářského zápisu

Zatímco o rozhodnutích valné hromady se sepisuje v závislosti na jejich obsahu buď notářský zápis o rozhodnutí orgánu právnické osoby dle § 80a a násl. NotŘ, anebo notářský zápis o osvědčení o průběhu valných hromad a schůzí právnických osob dle § 77 NotŘ, tak o rozhodnutích jediného společníka v působnosti valné hromady je sepisován vždy notářský zápis o právním úkonu dle § 62 a násl. NotŘ bez ohledu na obsah rozhodnutí.

Pochybnostem, zda nemá být i o rozhodnutí jediného společníka sepisován notářský zápis o rozhodnutí orgánu právnické osoby dle § 80a a násl. NotŘ, mělo ostatně poté, co zákon č. 370/2000 Sb. s účinností od 1. 1. 2001 tento nový druh notářského zápisu zavedl, zabránit usnesení prezidia NK ČR č. P9/2001 ze dne 14. 3. 2001. Důvody použití ustanovení § 62 a násl. (a nikoli § 80a a násl.) NotŘ jsou nasnadě. Nejenže rozhodnutí jediného společníka je na rozdíl od usnesení valné hromady¹ právním úkonem² a společník není zákonem označován za orgán společnosti, ač vykonává působnost valné hromady.³ Ustanovení § 80a a násl. NotŘ jsou navíc na osvědčení rozhodnutí jediného společníka prakticky neaplikovatelná a vyhovění všem náležitostem notářského zápisu o rozhodnutí orgánu právnické osoby by bylo zhora nemožné.⁴

Pro okruh činnosti notáře v souvislosti s jednočlennými (jednoosobními) společnostmi je určující ustanovení poslední věty § 132 odst. 1 ObchZ. To stanoví, že rozhodnutí jediného společníka v působnosti valné hromady musí mít formu notářského zápisu v těch případech, kdy se o rozhodnutí valné hromady pořizuje notářský zápis. Ani toto na první pohled jasné ustanovení však nelze použít zcela bez výjimek. Mám za to, že by

mělo být samozřejmostí, aby notář vždy účastníka (resp. žadatele o úkon v notářské činnosti) poučil o tom, zda je či není forma notářského zápisu předepsána pro určité rozhodnutí jediného společníka zákonem, případně o rozdílu mezi vyhotovením rozhodnutí ve formě notářského zápisu, ač není tato zákonem požadována, a mezi sepsáním rozhodnutí v prosté písemné formě. Již z tohoto důvodu je nutné se přesným vymezením, pro která rozhodnutí jediného společníka zákon požaduje formu notářského zápisu, podrobněji zabývat.

Není pochyb o tom, že ani v jednočlenné společnosti se bez pořízení notářského zápisu nelze obejít v případech vypočtených v § 127 odst. 4 ObchZ, tj. při rozhodování dle § 125 odst. 1 písm. c), d), e), j) a o zrušení společnosti s likvidací. Připomeňme, že zmíněná písmena c), d), e), j) odkazují na schvalování stanov a jejich změn, rozhodování o změně obsahu společenské smlouvy, nedochází-li k němu na základě jiných právních skutečností (§ 141), rozhodování o zvýšení či snížení základního kapitálu nebo o připuštění nepeněžitěho vkladu či o možnosti započtení peněžité pohledávky vůči společnosti proti pohledávce na splacení vkladu a konečně na schvalování smluv uvedených v § 67a ObchZ.

Další případy, kdy musí být o rozhodnutích valné hromady pořízen notářský zápis, zmiňuje § 141 odst. 1 ObchZ. Jde o rozhodování dle § 113 (vyloučení společníka a související rozhodnutí), § 115 (udělení souhlasu s převodem obchodního podílu), § 117 (udělení souhlasu s rozdělením obchodního podílu) a § 121 (příplatek mimo základní kapitál). Rozhodování o vyloučení společníka dle § 113 z logiky věci v jednočlenné společnosti nepřichází v úvahu. Zásadnější problém ovšem představuje udělování souhlasu s převodem obchodního podílu (jediného společníka) a především souhlasu s jeho rozdělením.

Podrobnější obhajobě názoru, že obchodní podíl v jednočlenné společnosti může být převeden i rozdělen pouhou smlouvou o převodu obchodního podílu bez nutnosti vyslovování souhlasu ve smyslu § 115, resp. § 117 ObchZ a bez nutnosti sepisování jakéhokoli notářského zápisu, jsem před delším časem věnoval článek v časopise Obchodní právo.⁵ V tomtož časopise posléze vyslovila stejný názor, totiž že souhlas ve formě notářského zápisu se v jednočlenné společnosti pro rozdělení obchodního podílu nevyžaduje, M. Bartošková.⁶

* Autor je notářským kandidátem u JUDr. Jany Borské, notářky v Praze.

¹ Srov. zejména usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 1 Odon 88/97, které prezentuje většinový názor na tuto problematiku.

² Ke stejnému nahlížení na rozhodnutí valné hromady a na rozhodnutí jediného společníka vybízela např. Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 2. díl. 2. vydání. Praha: Linde 1998, s. 507. I přes tyto názory je dnes myslím celkem jednoznačně přijímáno, že rozhodnutí jediného společníka v působnosti valné hromady je právním úkonem.

³ Srov. znění § 132 odst. 1 ObchZ [a též znění článku 4 odst. 1 Dvanácté směrnice Rady ze dne 21. prosince 1989 v oblasti práva společností o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem (89/667/EHS)].

⁴ Podrobněji k důvodům, proč nelze o rozhodnutí jediného společníka sepisovat notářský zápis dle § 80a a násl. notářského řádu, viz Jindřich, M. Notářské zápisy po novele obchodního zákoníku a notářského řádu. Ad Notam, 2001, č. 3, s. 46–47.

⁵ Krůta, J. Obchodní podíl v jednočlenné společnosti. Obchodní právo, 2004, č. 7–8, s. 21 a násl.

⁶ Bartošková, M. Rozdělení obchodního podílu rozhodnutím jediného společníka. Obchodní právo, 2004, č. 10, s. 29 a násl.

Nejpřesvědčivější argument na podporu tohoto názoru dovozuje postradatelnost zvláštního souhlasu ve formě notářského zápisu z teleologické interpretace relevantních ustanovení obchodního zákoníku. Smyslem zákonného požadavku na souhlas valné hromady s převodem a rozdělením obchodního podílu je totiž ochrana zájmu ostatních společníků v případě úmyslu jednoho z nich převést svůj obchodní podíl (resp. jeho část). Tento požadavek tak v jednočlenné společnosti logicky postrádá smysl.

Další argument vychází již ze samotné nesmyslnosti požadavku, aby jediný společník uděloval souhlas sám sobě, resp. aby uděloval souhlas s úkonem, který sám činí.

Souhlas ve formě notářského zápisu není nutný ani podle T. Dvořáka, který lpění na nutnosti takového postupu považuje za neúnosný formalismus.⁷

I přes to, že jsem se v praxi setkal s rozhodnutími pražského rejstříkového soudu, která pro zápis nabyvatelů částí obchodního podílu notářský zápis nepožadovala, nedá se zřejmě říci, že by tento názor byl obecně akceptován.⁸ Jde bohužel o jeden z případů, kdy navýsost podstatná a frekventovaná problematika práva obchodních společností není jednoznačně rozhodnuta ani judikaturou, ani doktrínou. Praxe tak zcela přirozeně z opatrnosti dodržuje jistější postup, kdy je převod části obchodního podílu jediného společníka doprovázen notářským zápisem o udělení souhlasu s rozdělením obchodního podílu (a je tak následována samotná dikce zákona). Nebyla-li dosud postradatelnost notářského zápisu dovozena jednoznačně doktrínou ani soudní praxí, musím i já naznačený postup doporučit (a z nutnosti souhlasu ve formě notářského zápisu budu vycházet i v následujícím pojednání).

Podle mých zkušeností někteří notáři překonávají jimi pocítovanou nesmyslnost udělování souhlasu společníkem sobě samému tím, že výrok notářského zápisu, resp. obsah právního úkonu společníka, neformulují tak, že společník uděluje souhlas s rozdělením (jak by přesně odpovídalo znění § 117 ObchZ), nýbrž v tom smyslu, že společník rozhoduje o tom, že se rozděluje (či rozdělí) obchodní podíl. Ačkoli obecně nejsem příznivcem opouštění či pozměňování zákonných formulací a jednoznačně doporučuji následovat při formulaci obsahu právních úkonů dikci právních předpisů, v tomto případě zcela chápu důvody pro použití formulace „společník rozdělí obchodní podíl“ a jsem přesvědčen, že takové vyjádření musí být považováno za udělení souhlasu a vyhovuje tak požadavku § 117 ObchZ.

Nesprávná je ovšem podle mého názoru dikce „společník (tímto) rozděluje svůj obchodní podíl“. Domnívám se totiž, že k rozdělení obchodního podílu nedochází udělením souhlasu s převodem, nýbrž až smlouvou o převodu části obchodního podílu (lépe řečeno okamžikem účinnosti této smlouvy). To vyplývá i ze znění § 117 odst. 1 ObchZ, který stanoví, že k rozdělení je třeba souhlasu valné hromady (že tedy rozdělení lze uskutečnit jen se souhlasem valné hromady, avšak k rozdělení nedochází rozhodnutím valné hromady – valná hromada rozhoduje o udělení souhlasu k rozdělení, nikoli o rozdělení obchodního podílu).

V případě rozdělení obchodního podílu platí totéž, co je již podle mého názoru obecně přijímáno v případě převodu obchodního podílu, totiž to, že k převodu obchodního podílu dochází právním úkonem, jímž je

smlouva o převodu obchodního podílu, a že souhlas s převodem (udělovaný valnou hromadou), je-li předepsán, je toliko podmínkou účinnosti převodu.⁹ Z tohoto důvodu je také možné udělit souhlas s převodem obchodního podílu ex post, tzn. až po uzavření smlouvy o převodu a po jejím doručení společnosti. Převod pak nabývá účinnosti až udělením tohoto dodatečného souhlasu.

V případě rozdělení platí podle mého mínění tytéž závěry zcela obdobně jako v případě prostého převodu (bez rozdělení). Odlišné názory na tuto problematiku jsou zřejmě vyvolány dojemem, že při rozdělení zde dochází k něčemu kvalitativně závažnějšímu, či že snad dokonce je možné souhlas považovat za rozhodnutí o změně zakladatelské listiny (co do počtu společníků a výši jejich podílů a vkladů). I zde ovšem dochází k obdobné změně zakladatelské listiny na základě právního úkonu – smlouvy o převodu (či lépe řečeno na základě složené právní skutečnosti, neboť ke smlouvě přistupuje ještě udělovaný souhlas jako podmínka její účinnosti). Jedná se tedy o změnu společenské smlouvy (resp. zakladatelské listiny) na základě jiné právní skutečnosti ve smyslu § 127 odst. 1 písm. d) in fine ObchZ.¹⁰

Ať již je či není § 117 ObchZ aplikovatelný i na společnost o jediném společníku, podle mého názoru jednoznačně platí, že obchodní podíl nelze rozdělit a jeho část převést pouhou smlouvou o převodu obchodního podílu, vylučuje-li rozdělení obchodního podílu zakladatelská listina (§ 117 odst. 2). V takovém případě je nutné, aby jediný společník nejdříve rozhodl o změně zakladatelské listiny; o takovém rozhodnutí musí být sepsán notářský zápis.

Abyste byl výčet rozhodnutí, která je třeba učinit ve formě notářského zápisu, úplný, zmíníme ještě rozhodnutí při zániku společnosti s přechodem obchodního jmění na právního nástupce. Jde o rozhodnutí vykonávaná jediným společníkem v působnosti valné hromady, pro něž zákon (většinou odkazem na příslušnou úpravu týkající se primárně akciových společností) standardně (tj. ve společnostech s více společníky) požaduje rozhodnutí valné hromady osvědčené notářským zápisem.

II. Důsledky porušení zákazu řetězení společností

Druhá věta § 105 odst. 2 ObchZ: společnost s ručením omezeným s jediným společníkem nemůže být jediným

⁷ Dvořák, T. Společnost s ručením omezeným. 2., přepracované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 108.

⁸ I. Štenglová dovozuje, že není nutné, aby jediný společník přijímal zvláštní rozhodnutí o rozdělení obchodního podílu. V takovém případě je podle ní ovšem nutné, aby byla ve formě notářského zápisu sepsána smlouva o převodu části obchodního podílu zahrnující souhlas jediného společníka s rozdělením (Štenglová, I. in Bartošková, M., Štenglová, I. Společnost s ručením omezeným. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 90). Požadavek na souhlas ve formě notářského zápisu tedy I. Štenglová vlastně neopouští.

⁹ Dědič, J. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. Díl II. Praha: POLYGON, 2002, s. 1032.

¹⁰ Za nepřesný považuji též názor prezentovaný v respektovaném Dědičově komentáři (Dědič, J. a kol. op. cit. sub 9, s. 1050), že ke změně společenské smlouvy dochází na základě dvou právních skutečností, z nichž jedna je rozhodnutí valné hromady o rozdělení obchodního podílu, kteréžto nenabude účinnosti, nedojde-li k převodu alespoň části obchodního podílu. Znovu opakuji, že valná hromada nerozhoduje o rozdělení obchodního podílu, nýbrž dává pouze souhlas k rozdělení (které se uskutečňuje právním úkonem společníka, resp. smlouvou o převodu části obchodního podílu). Nelze tedy hovořit o rozhodnutí valné hromady „o rozdělení“, ani o jeho odložené účinnosti.

zakladatelem nebo jediným společníkem jiné společnosti s ručením omezeným. To je, oč tu běží.

Velmi populárním tématem, které snad ještě dosud čas od času vyvolá bouřlivé diskuse¹¹, byl svého času problém aplikovatelnosti zákazu řetězení i na zahraniční subjekty. Otázka zněla, zda i společnosti zahraniční (tj. společnosti se sídlem mimo území České republiky) je zapovězeno být jediným společníkem české společnosti s ručením omezeným, má-li zmíněná mateřská zahraniční společnost sama jediného společníka.

Osobně se kloním k (zřejmě většinovému) názoru, že zákaz řetězení společností s ručením omezeným je nutno vztáhnout i na zahraniční společnosti. Nerad bych učinil cílem tohoto příspěvku hlubší zabředání do naznačené problematiky, neboť jsem si vědom toho, že má argumentace by mohla být převážně jen opakováním toho, co již bylo v odborné literatuře řečeno. Mám za to, že veškerou argumentační municí k tomuto problému již dostatečně jistou a zkušnou rukou vystřelil autorský tandem J. Dědiče a P. Čecha.¹² Je nepochybné, že ustanovení druhé věty § 105 odst. 2 ObchZ má svůj předobraz v čl. 2 odst. 2 Dvanácté směrnice¹³, který stanoví, že „až do koordinace vnitrostátních předpisů v oblasti práva koncernů mohou zákony členských států obsahovat zvláštní ustanovení nebo sankce, a) je-li fyzická osoba jediným společníkem více společností nebo b) je-li společnost jedné osoby nebo jakákoli právnická osoba jediným společníkem některé společnosti“. Jedná se o výjimku z pravidla zakotveného v prvním odstavci čl. 2 směrnice, které umožňuje, aby společnost měla jediného společníka jak při svém založení, tak i v důsledku soustředění podílů v jedné ruce.¹⁴ Jsem přesvědčen, že právě výklad odvolávající se na souvislosti s evropským komunitárním právem, konkrétně zejména se zmíněnou směrnicí, i na účel právní normy ve spojení s ustanovením § 24 odst. 1 ObchZ vede k závěru o aplikovatelnosti zákazu řetězení společností s ručením omezením i na zahraniční společnosti.

Pokud jde o vymezení zahraničních subjektů, které mají být považovány za společnost s ručením omezeným, opět bych odkázal na závěry, které prezentovali J. Dědič a P. Čech.¹⁵ V členských státech Evropské unie se bude v zásadě jednat o společnosti, na něž omezuje svůj aplikační rozsah Dvanáctá směrnice.

V souvislosti s úpravou zákazu řetězení účinnou od 1. 1. 2001 do 31. 12. 2001 bylo v literatuře též diskutováno, zda se zákaz řetězení vztahuje i na akciové společnosti s jediným akcionářem.¹⁶ Osobně se v této souvislosti ztotožňuji s názorem, že díky § 105 odst. 2 ObchZ účinnou v uvedeném období nelze vykládat tak, že by zapovídala jednoosobním akciovým společnostem být jedinými společníky ve společnosti s ručením omezeným.¹⁷

Rád bych se ale v tomto příspěvku zaměřil především na důkladnější rozbor důsledků porušení zákazu řetězení a na praktické dopady na činnost notáře (v souvislosti se sepisováním notářských zápisů o rozhodnutí jediného společníka v působnosti valné hromady), neboť tomuto pohledu nebyla zatím v odborné literatuře věnována větší pozornost.¹⁸

Pokud se jedná o důsledky porušení zákazu řetězení, je nutné rozlišit několik případů. Klíčová otázka, která nás musí zajímat, zní, zda je ona mateřská jednočlenná společnost i přes porušení zákonného zákazu společni-

kem jednočlenné společnosti a jako taková je tedy oprávněna vykonávat práva jediného společníka, tj. i přijímat rozhodnutí v působnosti valné hromady. Lze totiž rozlišit několik zcela odlišných důsledků porušení zákazu řetězení společností s ručením omezeným, a sice neplatnost společnosti, možnost zrušení společnosti soudem a neplatnost nabytí obchodního podílu.

Rozhodný pro posouzení je okamžik a způsob nabytí obchodního podílu jediným společníkem. Uzavírá-li jednočlenná společnost s ručením omezeným smlouvu o převodu obchodního podílu, na jejímž základě se má stát jediným společníkem jiné společnosti s ručením omezeným, je taková smlouva o převodu obchodního podílu absolutně neplatná pro rozpor se zákonem a jednočlenná společnost vystupující zde v pozici nabyvatele obchodního podílu se společníkem druhé společnosti nestane. Totéž platí, má-li se stát jednočlenná společnost s ručením omezeným jediným společníkem jiné společnosti s ručením omezeným na základě dohody o vypořádání společného obchodního podílu. Není třeba zdůrazňovat, že neplatnost smlouvy by nebyla zhojena ani tím, že by se počet společníků jednočlenné společnosti, která učinila takovýto neplatný pokus o nabytí obchodního podílu, v budoucnu zvýšil. Ačkoli se lze setkat i s odlišnými názory, osobně se domnívám, že popsání převody obchodního podílu je skutečně nutné považovat za absolutně neplatné dle § 39 ObčZ, neboť takové právní úkony zamýšleného jediného společníka odporují zákazu stanovenému kogentním ustanovením § 105 odst. 2 věty druhé ObchZ.

K nedovolenému řetězení ovšem může dojít i tak, že se (mateřská) společnost s ručením omezeným mající více společníků a jsoucí tedy původně zcela po právu společníkem jiné společnosti s ručením omezeným změní na společnost s jediným společníkem. Společníkem pochopitelně zůstane i nadále a obchodní zákoník

¹¹ Viz např. vzrušenou polemiku na stránkách časopisu *Právní rozhledy: Rychlý, T. Zákaz řetězení společností s ručením omezeným a (extra)teritoriální působnost obchodního zákoníku. Právní rozhledy, 2005, č. 6; Dědič, J., Čech, P. Znovu k zákazu řetězení společností s ručením omezeným. Právní rozhledy, 2005, č. 20.*

¹² Viz zejména op. cit. sub 11.

¹³ Dvanáctá směrnice Rady ze dne 21. prosince 1989 v oblasti práva společností o společnostech s ručením omezeným s jediným společníkem (89/667/EHS).

¹⁴ Nepokládám za účelné opakovat celou již dostatečně známou legislativní historii směrnice i sporného ustanovení obchodního zákoníku (opět lze odkázat např. na opusy sub 11). Ze zmíněného ustanovení Dvanácté směrnice nepochybně vycházela již původní úprava zákazu řetězení společností s ručením omezeným, jak byla do obchodního zákoníku vnesena s účinností od 1. 1. 2001 velkou novelou č. 370/2000 Sb.; netají se tím ostatně ani důvodová zpráva k této velké novele. Znění, které vyvolává interpretační nejasnosti nyní, je výsledkem úpravy provedené tzv. technickou novelou obchodního zákoníku (zákonem č. 501/2001 Sb.) s účinností ode dne 31. 12. 2001; námi sledovaná změna nebyla součástí původního návrhu technické novely, ale do zákona byla vpravena jakožto poslanecký pozměňovací návrh. Podstatná byla změna původní dikce druhé věty § 105 odst. 2 z původní „společnost s jediným společníkem nemůže být ...“ na „společnost s ručením omezeným s jediným společníkem nemůže být ...“. Motivem změny bylo s největší pravděpodobností ukončení spekulací, zda se zákaz řetězení vztahuje kromě jednočlenných společností s ručením omezeným i na jednoosobní akciové společnosti.

¹⁵ *Dědič, J., Čech, P.* op. cit. sub 11, s. 749; *Dědič, J. a kol.* op. cit. sub 9, s. 960 a násl.

¹⁶ Viz též výklad sub 14.

¹⁷ Ohledně odůvodnění odkazují na již publikované názory – např. *Dědič, J. a kol.* op. cit. sub 9, s. 959.

¹⁸ Stručný výklad nalezneme v Dědičově komentáři k obchodnímu zákoníku – *Dědič, J. a kol.* op. cit. sub 9, s. 961 a násl.

pamatuje na odstranění takového protiprávního stavu v ustanovení § 68 odst. 6 písm. c) ve spojení s odst. 7. Ona (náhle jednočlenná) mateřská společnost nepozbývá svých práv společníka a je oprávněna nadále vykonávat působnost valné hromady.

Obdobně je nutné pohlížet i na společnost, která byla zapsána do obchodního rejstříku, ač byla v rozporu se zákonem založena jinou jednočlennou společností s ručením omezeným jako jediným společníkem. Taková společnost vznikla, její společník je oprávněn vykonávat práva společníka. K odstranění vzniklého protiprávního stavu má v tomto případě sloužit ustanovení § 68a odst. 2 písm. f) ObchZ, které stanoví, že „neplatnost společnosti může prohlásit pouze soud, a to i bez návrhu, jestliže v rozporu se zákonem je počet zakladatelů menší než dva“.¹⁹ Dnem právní moci soudního rozhodnutí o neplatnosti vstupuje společnost do likvidace.

Pokud jde o časové hledisko, současná úprava zákazu řetězení jednočlenných společností s ručením omezeným byla zavedena novelou obchodního zákoníku č. 370/2000 Sb., která nabyla účinnosti dne 1. 1. 2001. Před tímto datem nebylo jednočlenné společnosti s ručením omezeným zapovězeno stát se jediným společníkem jiné společnosti s ručením omezeným.

Výše uvedené lze shrnout tak, že pouze společnost s ručením omezeným, která měla nabýt obchodní podíl v jiné (dceřiné) společnosti derivativně v době od 1. 1. 2001, když sama měla v okamžiku uvažovaného nabytí pouze jediného společníka, a v důsledku tohoto nabytí se měla stát jediným společníkem této jiné (dceřiné) společnosti, se společníkem (dceřiné) společnosti nikdy nestala a není oprávněna vykonávat práva společníka a tedy ani rozhodovat v působnosti valné hromady.

Mám za to, že jedině v tomto případě je dán důvod k odmítnutí úkonu (sepsání notářského zápisu o rozhodnutí v působnosti valné hromady) dle § 53 odst. 1 písm. a) NotŘ, neboť jedině v tomto případě není domnělý společník oprávněn vykonávat působnost valné hromady a lze tedy dovodit rozpor úkonu s obecně závaznými předpisy.

Diskutabilní může být, zda považovat za neplatný převod obchodního podílu, kterým společnost, která již je (platně, ač v rozporu se současným právem) společníkem jiné (dceřiné) společnosti, převádí svůj obchodní podíl na jinou rovněž jednočlennou společnost s ručením omezeným. Tímto převodem totiž nedochází k založení protiprávního stavu, ale pouze k udržování protiprávního stavu již dříve založeného. Kloním se k závěru, že i takový převod je pro rozpor se zákonem neplatný. Domnívám se navíc, že uvedené převody nejsou platné ani v období od účinnosti zákona č. 370/2000 Sb. (tj. od 1. 1. 2001) do uplynutí lhůty stanovené v čl. VIII. bodě 19. zmíněného zákona. Toto přechodné ustanovení pouze poskytovalo mateřské jednočlenné společnosti, která ke dni účinnosti uvedené novely byla jediným společníkem jiné společnosti s ručením omezeným, lhůtu dvou let (od nabytí účinnosti novely) na uvedení jejího postavení do souladu s novou právní úpravou. Mateřské společnosti tedy byla poskytnuta lhůta např. k přeměně na vícečlennou společnost nebo k přeměně na jinou právní formu, nebyl-li stav zlegalizován např. převedením části obchodního podílu vlastněného mateřskou společností. Nebylo ovšem připuštěno, aby se jedinými společníky stávaly další společnosti s ručením omezeným.

Sankcí za nevyhovění požadavku novely na uvedení právního postavení jediného společníka do souladu se zákonem je možnost soudu zrušit i bez návrhu obě společnosti (mateřskou i dceřinou).

Pojednání v notářském časopise by jistě nebylo úplné, kdyby byly opomenuty možnosti vyplývající z dědění obchodního podílu v jednočlenné společnosti, ačkoli možnost zdědění obchodního podílu jednočlennou společností s ručením omezeným jakožto závětním dědicem patří z praktického hlediska do sféry úvah čistě akademických. Společnost s ručením omezeným, která má ke dni úmrtí zůstavitele pouze jednoho společníka, se nemůže stát dědicem obchodního podílu, neboť takový stav zákon zakazuje. Dědickou dohodu, která by toto obsahovala, by soud nemohl schválit, neboť by odporovala zákonu. Závět, která by ohledně obchodního podílu takto pořízovala, by byla (v této části) pro rozpor se zákonem neplatná. Pro přechod obchodního podílu platí v podstatě totéž, co bylo výše řečeno ohledně převodu obchodního podílu.

V souvislosti s výjimkami z možnosti založení a existence jednočlenných společností stojí za zmínku i rozporuplná stále ještě nepříliš dávná novinka v českém právním řádu. Zákon č. 79/2006 Sb., který novelizoval zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, zakotvil s účinností od 1. 4. 2006 možnost výkonu advokacie advokáty též jako společníky komanditní společnosti nebo společnosti s ručením omezeným (do té doby mohli advokáti vykonávat advokacii pouze samostatně, ve sdružení anebo jako společníci ve veřejné obchodní společnosti). Novelizovaný § 15 odst. 2 zákona o advokacii ve své první větě stanoví, že na společnost s ručením omezeným založenou za účelem výkonu advokacie se nevztahuje ustanovení zvláštního právního předpisu umožňujícího založení společnosti s ručením omezeným jednou osobou. Zákon o advokacii tedy zakazuje založení advokátské společnosti s ručením omezeným jednou osobou. Pro případ, že počet společníků klesne na méně než dva po jejím založení, předvídá další věta § 15 odst. 2 zákona o advokacii zrušení společnosti soudem. V odborné literatuře již bylo upozorněno na rozpor této zákonné úpravy s čl. 2 odst. 1 Dvanácté směrnice a na možnou neaplikovatelnost tohoto zákonného ustanovení (resp. přímou aplikovatelnost ustanovení směrnice).²⁰

Je potěšující konstatovat, že notář se v praxi nebude muset, bude-li požádán o sepsání notářského zápisu o rozhodnutí jediného společníka advokátské společnosti s ručením omezeným, zabývat rozporem zákona s evropským komunitárním právem. Založí-li totiž popsanou advokátskou společnost s ručením omezeným jediný společník nebo klesne-li později počet společníků na jednoho, je jedinou v zákoně zakotvenou sankcí za tento protiprávní stav prohlášení neplatnosti společnosti soudem nebo zrušení společnosti soudem. Do právní moci takového rozhodnutí soudu je jediný společník oprávněn vykonávat působnost valné hromady.

¹⁹ Tento důvod neplatnosti předvídá ustanovení článku 11 odst. 2 písm. f) První směrnice Rady ze dne 9. 3. 1968 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 58 pododst. 2 Smlouvy za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření (68/151/EHS).

²⁰ Čech, P. Advokátská spol. s r.o. z pohledu práva společností. Právní zpravodaj, 2006, č. 5.

V předchozím textu jsem se pokusil stanovit kritéria pro posouzení, zda je určitá jednočlenná společnost oprávněna vykonávat práva společníka a rozhodovat v působnosti valné hromady. Otázce, zda a jak dalece má notář tato kritéria přezkoumávat, se budu věnovat níže v části věnované obsahu notářského zápisu.

III. Zastoupení společníka a vůbec aplikovatelnost úpravy týkající se valné hromady

Zatímco specifika zastoupení na valné hromadě by vystačila na samostatné obsáhlejší pojednání, zastoupení jediného společníka při výkonu působnosti valné hromady je záležitostí poněkud jednodušší. Především je nutné vyjít z povahy rozhodnutí dle § 132 ObchZ. Rozhodnutí jediného společníka v působnosti valné hromady je právním úkonem a uplatní se pro něj obecná úprava zastoupení, tj. zejména úprava zastoupení na základě plné moci dle § 31 a násl. ObčZ.

Nelze zde použít závěry, k nimž dospěla soudní judikatura ohledně zastupování na valné hromadě.²¹ Naopak z přímého použití zákonné úpravy zastoupení na základě plné moci vyplývá, že jediný společník může k výkonu působnosti valné hromady zmocnit více osob (které pak, není-li v plné moci určeno jinak, musí, jak vyplývá z § 31 odst. 3 ObčZ, jednat všechny společně). Vyloučena není ani plná moc generální.

Názory, které se pokoušejí aplikovat na zastoupení při výkonu působnosti valné hromady jediným společníkem zvláštní úpravu stanovenou pro zastoupení na valné hromadě, jsou vůbec nesprávné.²² Tak například bývá někdy dovozováno, že zmocněncem nemůže být jednatel ani člen dozorčí rady, a to s odkazem na § 126 ObchZ, který zapovídá zastupování společníků jednatelem nebo členy dozorčí rady na valné hromadě. Toto ustanovení se však týká pouze valné hromady. Lze se setkat s pokusy aplikovat zmíněný § 126 na rozhodování jediného společníka s odůvodněním, že jsou tak v souladu s ustanovením § 1 odst. 2 vyplňovány mezery v právu aplikací zásad, na nichž obchodní zákoník spočívá.²³ Tuto konstrukci považuji za naprosto vadnou. Občanský zákoník totiž obsahuje zcela komplexní úpravu zastoupení při právních úkonech, v § 22 odst. 2 pamatuje i na potenciální konflikt zástupce a zastoupeného. Úvaha o mezeře v právu (v úpravě zastoupení při právních úkonech) a o nutnosti jejího vyplnění na základě zásad, na nichž spočívá obchodní zákoník, se tak jeví jako čistě účelová snaha o zdůvodnění aplikace § 126 ObchZ, když mezeru v právu zde ve skutečnosti není a lze naprosto vystačit s úpravou zastoupení obsaženou v občanském zákoníku (odlišnou úpravu konfliktu zájmů ještě nelze považovat za mezeru v právu).

Tato problematika byla vyřešena i judikaturou, když Vrchní soud v Praze konstatoval, že zástupcem jediného akcionáře při rozhodování v působnosti dle § 190 ObchZ může být člen představenstva nebo dozorčí rady a neuplatní se tedy zákaz obsažený v § 184 odst. 1 ObchZ.²⁴ Závěry v judikátu vyslovené lze bez výjimky vztáhnout i na společnost s ručením omezeným. Cílem § 184 odst. 1 (které odpovídá § 126 v úpravě společnosti s ručením omezeným) je především zachování rovných práv akcionářů; v případě akciové společnosti s jediným akcionářem však takový cíl dán není, neboť jiní akcionáři ve společnosti nejsou. Formální náležitosti rozhodnutí ak-

cionáře jsou dány právě a jedinečně speciálním ustanovením § 190, procedurální úpravu konání valné hromady nelze použít.

Obecně lze říci, že na výkon působnosti valné hromady jediným společníkem lze aplikovat pouze ta ustanovení týkající se valné hromady, jejichž použití přímo vyplývají z toho, že společník vykonává působnost valné hromady. To znamená, že aplikovatelná jsou ustanovení týkající se vymezení působnosti valné hromady (zejména § 125 odst. 1 ObchZ) a dále pak zvláštních náležitostí rozhodnutí valné hromady (např. § 143 odst. 3, § 146 odst. 1, § 153a odst. 9 ObchZ apod.). Aplikovatelná je však i úprava neplatnosti usnesení valné hromady²⁵, podle mého názoru na základě analogie.

Dodejme však, že bude-li jediný společník zastupován jednatelem nebo členem dozorčí rady, je třeba věnovat pozornost možnému rozporu zájmů zástupce a zastoupeného. Pochopitelně je nutné rozpor zájmů jednatele a společníka presumovat v případech, kdy má být v působnosti valné hromady rozhodováno např. o odměně jednatele, ale i o jeho odvolání, o schválení jeho úkonů. Nelze ovšem rozpor zájmů dovozovat automaticky nebo jej apriorně předpokládat ve všech případech.²⁶

Z obligatornosti písemné formy rozhodnutí vyplývá na základě § 31 odst. 4 ObčZ, že též plná moc musí být písemná. Ověřené podpisy na plné moci zákon nevyžaduje.

IV. K obsahu notářského zápisu

V notářském stavu je všeobecně akceptováno, že působení notáře není vyčerpáno osvědčováním pasivně vnímaného úkonu účastníka. Při pořizování notářského zápisu o právním úkonu notář působí při formulaci jeho obsahu jako nestranný právní rádce účastníků.²⁷ Je na notáři, aby ani obsah právního úkonu nebyl v rozporu s právními předpisy. A je také úkolem notáře, aby obsahem notářského zápisu byl skutečně právní úkon, tak jak jej definuje § 39 ObčZ ve shodě s civilistickou doktrínou. Právní úkon je projev vůle směřující zejména ke

²¹ Zejména usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. 29 Odo 215/2002, publikované na www.nsoud.cz.

²² Názor, že na rozhodování jediného společníka se vzhledem k tomu, že jde o právní úkon, aplikuje úprava zastoupení obsažená v občanském zákoníku a omezení vyplývající z § 126 se neuplatní, vyslovuje též *Dědič, J. a kol.* op. cit. sub 9, s. 1189.

²³ *Bartošíková, M.* K zastoupení jediného společníka s.r.o. při rozhodování v působnosti valné hromady. ASPI, interní číslo 13278.

²⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 Cmo 821/98, publikované v časopise *Právní rozhledy*, 2000, č. 1, s. 40.

²⁵ Viz usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 6. 2003, sp. zn. 29 Odo 882/2002-172, publikované na www.nsoud.cz. Právě v možnostech přezkumu platnosti rozhodnutí jediného společníka učiněných v působnosti valné hromady lze dle mého názoru vysledovat jakýsi hybridní charakter těchto rozhodnutí. Neplatnost rozhodnutí jediného společníka v působnosti valné hromady se totiž posuzuje nikoli jako neplatnost právních úkonů obecně, nýbrž lze jej přezkoumávat toliko stejně jako usnesení valné hromady (tj. postupem dle § 131 ObchZ a po marném uplynutí lhůty stanovené § 131 odst. 1 pouze v rejstříkovém řízení) – srov. k tomu zmíněné usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Odo 882/2002-172 ve spojení s rozhodnutím uveřejněným ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 5/2000.

²⁶ Názor M. Bartošíkové (*Bartošíková, M.* op. cit. sub 23), že zpravidla budou v rozporu zájmy jediného společníka a jednatele či člena dozorčí rady, neodpovídá ani zákonnému vymezení pravomocí jednotlivých orgánů společnosti s ručením omezeným, ani praxi. Rovněž k této otázce srov. usnesení Vrchního soudu v Praze cit. sub 24.

²⁷ *Bílek, P., Drápal, L., Jindřich, M., Wauerka, K.* Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář. 3., doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 174.

vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují.

Obsahem notářského zápisu by tedy neměla být nejruznější prohlášení, jež sama právní důsledky nevyvolávají. Takovým příkladem může být například akt, kterým jediný společník v rámci rozhodnutí o zvýšení základního kapitálu společnosti prohlašuje, že využije svého přednostního práva k účasti na zvýšení základního kapitálu převzetím závazku ke zvýšení svého vkladu (§ 143 odst. 1 ObchZ). Naznačené prohlášení ke vzniku práv a povinností nesměruje; takové účinky má až písemné prohlášení opatřené ověřeným podpisem společníka a splňující náležitosti dle § 143 odst. 6 ObchZ.

V jednom notářském zápisu může být obsažen právní úkon, který činí společník v působnosti valné hromady, a právní úkon, který činí nikoli v působnosti valné hromady. Tak např. může společník současně v jednom notářském zápisu jmenovat (v působnosti valné hromady) likvidátora i rozhodnout o zrušení společnosti s likvidací, i když rozhodnutí o této záležitosti nesvěřuje zakladatelská listina do působnosti valné hromady. V notářském zápise nemusí být zachyceno, zda se rozhodnutí činí v působnosti valné hromady (ač to lze podle mého názoru považovat za vhodné), nezbytné je zachytit pouze obsah právního úkonu [§ 63 písm. f) NotŘ].

S problematikou obsahu úkonu a s nepopíratelnou účastí notáře při jeho formulaci úzce souvisí též otázka, zda má být notářem zjišťováno, že účastník, který úkon činí, je skutečně oprávněn vykonávat působnost valné hromady.

Rád bych upozornil, že níže naznačené závěry mají mnohem obecnější rozměr a mohou být základnou pro úvahy mnohem obecnější, týkající se celé oblasti činnosti sepisování notářských zápisů o právních úkonech. Při současné absenci rozsáhlejší odborné diskuze o formálních náležitostech notářských zápisů²⁸ bych považoval za přínosné vyprovokování publikace třeba i nesouhlasných názorů na níže naznačenou problematiku.

Úvodem je nutno realisticky konstatovat, že notář nemá a nemůže mít možnost zjišťovat, zda jsou splněny všechny předpoklady platného učinění právního úkonu a zda osoba, která jej činí, je k tomu právně legitimována. Konečný závěr o platnosti právního úkonu je oprávněn učinit pouze soud a často není takové posouzení vůbec jednoznačné.

Povinnost notáře přezkoumávat předpoklady platného učinění právního úkonu nelze přímo dovodit ani z povahy notářského zápisu jako veřejné listiny (§ 6 NotŘ, § 134 OSŘ). Z ustanovení § 134 OSŘ vyplývá, že důsledkem učinění právního úkonu ve formě notářského zápisu je vyvratitelná právní domněnka pravdivosti toho, co je v nich osvědčeno nebo potvrzeno, tzn. toho, že byl právní úkon do notářského zápisu pojatý skutečně učiněn tak, jak byl v notářském zápise zaznamenán, a že jsou skutečnosti osvědčené v notářském zápise pravdivé (např. jak byla ověřena totožnost účastníka, že účastník notářský zápis schválil apod.). Důsledkem sepsání právního úkonu ve formě notářského zápisu jakožto veřejné listiny není, že právní úkon byl učiněn osobou, která k němu byla oprávněna, ani to, že obsah právního úkonu je v souladu s právními předpisy. Pouze ze zmíněných ustanovení týkajících se veřejné listiny nelze dovozovat povinnost notáře zajistit či přezkoumat, že právní úkon byl učiněn v souladu s právem a založí zamýšlené právní důsledky.

To však neznamená, že není úkolem notáře sepsat právně bezvadný a s právem souladný právní úkon.

K důsledkům notářského zápisu jako veřejné listiny, zakotveným v ustanovení § 134 OSŘ, přistupují ještě další neméně významné aspekty vyplývající z úpravy notářské činnosti v notářském řádu a v souvisejících předpisech. Jak již bylo řečeno, notář spolupůsobí při formulaci projevu vůle, který má být pojat do notářského zápisu. Nepochybně zejména v tom smyslu, aby projev vůle byl v souladu s právními předpisy, aby byl určitý a srozumitelný apod. Má-li být sepsán notářský zápis o právním úkonu, je nepochybně cílem účastníků a musí být i úkolem notáře, aby výsledkem byl právně relevantní a s právem nerozporný projev vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují.

O platný právní úkon se nejedná, činí-li jej osoba, již právo tuto možnost nedává. Vztaheno na námi sledovanou problematiku, projev vůle osoby, která není jediným společníkem, nemůže založit právní účinky, které zákon přiznává pouze projevu vůle osoby, která jediným společníkem je. Mám za to, že hodlá-li osoba, která jediným společníkem není, přijmout rozhodnutí v působnosti valné hromady, nemůže jít o platný právní úkon, a notář je povinen s odvoláním na ustanovení § 53 odst. 1 písm. a) NotŘ sepsání notářského zápisu o takovém úkonu odmítnout, resp. odstoupit od smlouvy o provedení úkonu v notářské činnosti (§ 54 odst. 2 NotŘ).

Z těchto důvodů se domnívám, že notář je nucen zjišťovat, zda osoba, která hodlá učinit rozhodnutí jediného společníka v působnosti valné hromady, je skutečně jediným společníkem, a zda tedy může dojít k platnému učinění plánovaného právního úkonu a k založení zamýšlených právních účinků. Způsob nebo výsledky tohoto zjišťování přitom nemusí být zmíněny v notářském zápisu samotném, ač se tak zpravidla (a podle mého názoru nikoli nepatříčně) děje, měly by však být patrné alespoň z obsahu příslušného notářského spisu.

Ve valné většině případů bude naprosto dostatečné vyjít z výpisu z obchodního rejstříku, bude-li zde zapsána jako jediný společník osoba, která hodlá rozhodnutí v působnosti valné hromady učinit. Podle mého názoru jediň v případě, že by notář získal vědomost o tom, že stav zápisu zřejmě neodpovídá skutečnosti, bylo by nezbytné provést další šetření. Bylo by zejména namístě, aby notář požadoval po žadateli předložení dalších listin nebo jiné osvědčení, že stav zápisu skutečnosti odpovídá; jejich neposkytnutí žadatelem by mohlo být i důvodem pro odstoupení notáře od smlouvy o provedení úkonu v notářské činnosti [§ 54 odst. 1 písm. b) NotŘ].

Je-li požadováno sepsání notářského zápisu o rozhodnutí jediného společníka v obchodním rejstříku nezapsaného, mělo by být notáři doloženo, že je skutečně společníkem. Protože však zákon způsob prověřování těchto skutečností notářem neupravuje, mám za to, že by se jejich způsob měl řídit zásadami přiměřenosti a okolnostmi jednotlivých případů, přičemž v převážné většině případů bude dostatečné vyjít toliko z prohlášení účastníka či žadatele ve spojení se smlouvou o převodu obchodního podílu.

²⁸ Pokud je mi známo, jediný ucelený názor prezentoval dosud pouze Beckův komentář k notářskému řádu (Bílek, P., Drápal, L., Jindřich, M., Wawerka, K. op. cit. sub 27, s. 179 a násl.).

Praxe přináší i případy, kdy ani při znalosti veškerých relevantních dokumentů nelze s jistotou určit, kdo je skutečně společníkem. Může se jednat mimo jiné o situace, kde je sporná platnost či účinnost smluv o převodu obchodních podílů, příp. platnost odstoupení od těchto smluv, platnost usnesení valné hromady, která udělila souhlas s převodem obchodního podílu apod. V takových případech by podle mého názoru mělo být spíše postupováno tak, že by účastníku, jehož právní postavení je nejisté, nemělo být znemožněno učinění rozhodnutí a notář by měl úkon odmítnout, pouze je-li zřejmé nebo dosti pravděpodobné, že tento odporuje zákonu. Těžko však v této souvislosti formulovat nějaká obecnější doporučení.

V. Závěr

Tento článek si kladl za cíl upozornit na některé zajímavé a v odborné literatuře ne zcela jednoznačně zmapované aspekty rozhodování jediného společníka v působnosti valné hromady společnosti s ručením omezeným. Vyvolá-li protichůdné názory a podnítl-li další diskuzi, budiž to důkazem, že nesčetná ustanovení zákona dávají možnost různých interpretací. A k ustálenému výkladu lze dospět jedině konfrontací různých právních názorů a argumentů. Na stránkách notářského časopisu je taková konfrontace dvojnásob na místě, neboť notář odpovídá za správnost jím vyhotovených listin, ač ty se často opírají o ustanovení právních předpisů, jejichž výklad není jednotný.

NOTÁŘ A EU

Návrh nařízení Rady (ES) o rozhodném právu, o pravomoci, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech dědictví a závětí

JUDr. Lenka Leszay, Ph.D., LL.M.,
JUDr. Jiří Svoboda*

Cílem tohoto příspěvku je seznámit notářskou veřejnost s připravovaným návrhem Nařízení Rady (ES), které si klade velmi ambiciózní cíl v oblasti, jež dosud byla zcela vyloučena z působnosti všech legislativních opatření přijatých v rámci Evropské unie, a to v oblasti dědictví a závětí¹. Dle vyjádření Komise Evropských společenství (dále jen „Komise“) by návrh nařízení měl být předložen ke schválení nejpozději do června roku 2009. V příspěvku jsou též zmíněny důvody, proč se Komise začala uvedenou problematikou zabývat, stručná úprava této problematiky v českém právním řádu (obsažená především v zákoně č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „MPSaP“) a malý exkurz do právní úpravy dědění ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska. Přílohou tohoto příspěvku je přehled Haagských a jiných vícestranných úmluv, týkajících se problematiky dědictví a závětí.

I. Zelená kniha Dědictví a závětí

Komise vydala dne 1. 3. 2005 Zelenou knihu Dědictví a závětí². „Zelená kniha“ představuje určitou formu sdělení Komise, ve kterém se shrnují stanoviska členských států k určitému problému. Často bývá základem budoucího návrhu legislativního opatření. Uveřejněním Zelené knihy Dědictví a závětí Komise otevřela široký prostor umožňující v podstatě poprvé veřejnou diskusi o aktuálních tématech, jakými jsou kolizní normy upravující právní poměry dědictvé, uznávání a výkon rozhodnutí a veřejných listin v dědictvých věcech, trusty, evidence závětí, možnosti odstranění veškerých formalit spojených s tzv. vyšším ověřováním apod. Komise v úvodu Zelené knihy připomněla, že se o uvedené problematice výslovně zmínila již ve Vídeňském akčním

plánu z roku 1998³ a poté zejména v novějším Haagském programu z roku 2004⁴. Tento Haagský program přímo vyzval Komisi k předložení Zelené knihy, která by pokryla celou problematiku – rozhodné právo, soudní pravomoc, uznání a výkon dědictvých rozhodnutí, dědictvá osvědčení či evidenci závětí v celoevropském měřítku.

V úvodu Zelené knihy se Komise pokusila zdůvodnit, proč se vlastně problematikou dědictví a závětí zabývá. Uvedla, že z existujících statistik např. vyplývá, že takřka dva miliony osob pobývajících na území Spolkové republiky Německo a stejně tak více než jeden milion osob pobývajících na území Francie, je občany jiného státu. Podobná situace je i v některých dalších státech Evropské unie. Koneckonců, i na území České republiky pobývá nezanedbatelné množství cizinců. Statisticky je zjištěno, že 11,7 % Irů, 8,2 % Portugalců a 4,2 % Řeků žije mimo území svých domovských států. Žádné statistiky však nezachycují, jaký počet občanů jednoho státu Evropské unie pobývá na území jiného členského státu, ať již z důvodů pracovních, rodinných či jiných. Z dalších údajů statistik např. vyplývá, že přes 800 000 občanů Spolkové republiky Německo vlastní nemovitosti v zahraničí⁵. Bylo by možno uvést i další statistické údaje, nicméně již na podkladě těch, které byly citovány, je možno učinit ur-

* JUDr. Lenka Leszay, Ph.D., LL.M., je notářkou v Praze a JUDr. Jiří Svoboda je notářem v Praze.

¹ Srov. čl. 1 odst. 2 písm. a) Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Brusel I); dále pak čl. 1 odst. 3 písm. f) Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení Nařízení (ES) č. 1347/2000 (Brusel IIa).

² KOM(2005) 65 v konečném znění.

³ Úřední věstník C 19, 23. 1. 1999.

⁴ Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu uveřejněno pod KOM(2004) 401 v konečném znění; viz také závěry ze zasedání předsednictva Evropské rady v Bruselu konaného ve dnech 4. 11. a 5. 11. 2004.

⁵ Statistické údaje byly převzaty z pracovního materiálu Komise, který tvoří přílohu Zelené knihy Dědictví a Závětí a byl uveřejněn dne 1. 3. 2005 – SEC (2005)270.

čité závěry. Dochází k poměrně značnému nárůstu dědictví s cizím prvkem⁶ (dle odhadů Komise více než 50 000 ročně) a čím dál tím vyšší počet osob je konfrontován s příslušnými předpisy upravujícími taková dědická řízení. To vše dědické řízení značně komplikuje. Na základě zmocnění obsaženého v čl. 65 Smlouvy ES se Evropská komise v připravovaném nařízení snaží tuto nelehkou situaci určitým způsobem řešit. Jde především o stanovení jediného hraničního určovatele, možnost volby rozhodného práva zůstavitelem (*professio iuris*), možnost dohody účastníků řízení o rozhodném právu, možnost zvolit si soudní pravomoc jiného členského státu, zavedení institutu Evropského dědického osvědčení.

1. Právní rámec

Jednotlivé členské státy Evropské Unie mají z nejrůznějších důvodů (historických aj.) rozdílně upraveny předpisy upravující dědění. Unifikace těchto národních předpisů není v dohledné době možná, a z tohoto důvodu je jedinou možnou a reálnou cestou harmonizace kolizních norem, které stanoví rozhodné právo. K určení rozhodného práva slouží *hraniční určovatelé*. Nejčastějším hraničním určovatelem, kterým se řídí právní poměry dědické, je státní příslušnost zůstavitele v době jeho úmrtí – *lex patriae*. Dalšími hraničními určovateli jsou např. *lex domicilii*, obvyklý pobyt, bydliště či *lex rei sitae* – poloha nemovité věci.

II. Dědický statut a právní úprava platná v České republice

Z hlediska kolizní úpravy dědického práva je rozhodující, zda příslušný právní řád při určení rozhodného práva činí rozdíl mezi věcmi movitými a nemovitými.

a) Pokud se rozdíl nečiní, právní poměry dědické se řídí jediným hraničním určovatelem, *lex patriae* či *lex domicilii*. Kolizní úprava vychází z *jednotného dědického statutu*. Na celé dědické řízení se na základě jediného hraničního určovatele (*lex patriae* či *lex domicilii*) aplikuje jeden právní řád.

b) Pokud se činí rozdíl mezi věcmi movitými a nemovitými, právní poměry dědické se řídí *dvěma* (minimálně) *hraničními určovateli*:

- jedním se řídí dědění nemovitostí – *lex rei sitae*
- druhým se řídí dědění movitých věcí – *lex patriae* nebo *lex domicilii*.

Tato kolizní úprava vychází z tzv. *štěpeného dědického statutu*. Tzn., že jedno dědické řízení se „rozštěpí“ a pro dědění movitých věcí se použije jiného hraničního určovatele než pro dědění nemovitostí.

K právním řádům vycházejícím z *jednotného dědického statutu* patří právní řády SRN, Rakouska, Španělska, Řecka, Itálie, Portugalska, Švédska a také ČR, SR (u těchto států je hraničním určovatelem státní občanství zůstavitele v době smrti) a dále Dánska a Finska – hraničním určovatelem je *poslední pobyt* zůstavitele.

Naopak právní řády Belgie, Francie, Lucemburska, Velké Británie a Irska vycházejí z tzv. *štěpeného dědického statutu*. Dědění movitých věcí se řídí právem státu, na jehož území měl zůstavitel *poslední domicil*, resp. *bydliště* a dědění nemovitostí se řídí právem státu, na jehož území se daná nemovitost nalézá.

Kolizní úprava podle zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním vychází z *jednotného dědického statutu*. Ve smyslu § 17 MPSaP se právní poměry dědické řídí právním řádem státu, jehož byl zůstavitel příslušníkem v době smrti (*lex patriae*).

1. Mezinárodní smlouvy

Česká republika (Československo) uzavřela v minulosti dvoustranné smlouvy o právní pomoci např. s Albánií, Bulharskem, Jugoslavií⁷, Maďarskem, Polskem, Rumunskem, Ukrajinou⁸ a Vietnamem. Kolizní úprava v těchto smlouvách vychází ze štěpeného dědického statutu:

- dědění nemovitostí se řídí právem státu, na jehož území se nalézá nemovitost (*lex rei sitae*) a
- dědění movitých věcí se řídí právem státu, jehož byl zůstavitel příslušníkem v době své smrti (*lex patriae*).

Podle Smlouvy o právní pomoci a právních vztazích ve věcech občanských, rodinných a trestních, uzavřené s bývalým Sovětským Svazem⁹ a rovněž tak i podle Smlouvy mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán, o právní pomoci a právních vztazích v občanských a trestních věcech¹⁰, se dědění movitého majetku řídí právním řádem té smluvní strany, na jejímž území měl zůstavitel poslední bydliště a dědění nemovitého majetku právním řádem té smluvní strany, na jejímž území se nachází nemovitý majetek (*lex rei sitae*).

2. Závět

Ustanovení § 18 odst. 1 MPSaP se týká *způsobilosti zřídit nebo zrušit závět*. Způsobilost zřídit nebo zrušit závět, jakož i účinky vůle a jejího projevu se řídí právem státu, jehož příslušníkem byl zůstavitel v době projevu vůle. Totéž právo je rozhodné i pro určení, které další druhy pořízení pro případ smrti jsou přípustné. Narozdíl od kolizní normy upravující právní poměry dědické (§ 17) je rozhodující státní příslušnost *v době projevu vůle* (pořízení závěti, zrušení závěti) pro určení rozhodného práva.

Ustanovení § 18 odst. 2 MPSaP upravuje *formu závěti*. Forma závěti se řídí právem státu, jehož příslušníkem byl zůstavitel v době, kdy závět učinil; stačí však, vyhoví-li právu státu, na jehož území byla závět učiněna. Totéž platí o formě zrušení závěti.

Ve smyslu § 48 MPSaP české soudy postupují v řízení podle českých procesních předpisů, a to i tehdy, má-li se použít cizí hmotné právo. Současná aplikace cizího hmotného práva a české procesní normy může být v některých případech jen velmi stěží proveditelná, a to

⁶ Za dědictví s cizím prvkem se z pohledu českého práva pokládá takové dědictví, v němž zůstavitel nebyl v době své smrti českým občanem, nebo jestliže se alespoň část dědictví nachází v cizině – srov. *Fenyk J., Ondruš R.* Právní styk s cizinou v trestním a netrestním řízení a před orgány veřejné správy. Praha: Linde, 1997, s. 192.

⁷ Uveřejněna pod č. 207/1964 Sb. a je použitelná i ve vztazích s Chorvatskem, Makedonií, Bosnou a Hercegovinou.

⁸ Uveřejněna pod č. 123/2002 Sb. m. s., vstoupila v platnost 8. 11. 2002.

⁹ Uveřejněna pod č. 95/1983 Sb. a je použitelná i ve vztazích s Běloruskem, Kyrgyzstánem a Moldávií; Arménie, Kazachstán, Gruzie, Tádžikistán a Turkmenistán po rozpadu Sovětského svazu neucinily na výzvu Ministerstva zahraničních věcí výslovné prohlášení o tom, že se cítí být vázány uvedenou smlouvou o právní pomoci.

¹⁰ Uveřejněna pod č. 133/2003 Sb. m. s., vstoupila v platnost dne 1. 3. 2003.

s ohledem na značně úzkou vazbu mezi dědickými hmotněprávními a procesními předpisy.

III. Exkurz do úpravy dědictví ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska

1. Spojené království Velké Británie a Severního Irska tvoří zavedené a samostatné jurisdikce: Anglie a Wales, Skotsko a Severní Irsko. Každá z nich má své vlastní dědické právo, svůj správní a soudní systém, včetně registrů nemovitostí.
2. Pojem „dědictví (*succession*)“ v sobě obsahuje rozhodnutí, kdo má co dědit podle závěti nebo ze zákona. Nezahrnuje správu a distribuci dědictví (*administration and distribution of the estate*). Správa dědictví v tomto kontextu zahrnuje určení a jmenování správce (*personal representative*), který shromažďuje majetek zůstavitele, platí dědickou daň a dluhy zemřelého a čistý majetek distribuuje oprávněným osobám z dědictví.
3. Z uvedeného vyplývá, že narozdíl od kontinentální části Evropy, ve Spojeném království *nepřechází majetek zůstavitele přímo na dědice*, ale na třetí stranu, která spravuje pozůstalost jako správce dědictví (*personal representative*). Po úhradě všech dluhů a daní „předá“ čistý majetek zůstavitelem zanechaný „oprávněným“ osobám (dědicům). Jde-li o movité věci, nevyžaduje se zvláštní formy, postačí samo předání (*tradice*); jde-li o nemovitosti či podíly ve společnosti, vyžaduje se tzv. *deed* (dalo by se říci jakési potvrzení o předání). *Příklad:* Zanechal-li zůstavitel bankovní účet, práva a povinnosti z vkladového vztahu k tomuto bankovnímu účtu nepřecházejí na dědice (jako u nás), nýbrž správce dědictví (vykonavatel), tj. *personal representative*, účet zruší, peněžní prostředky převezme a po úhradě případných dluhů a daní předá zbytek peněžních prostředků oprávněným osobám (dědicům).
4. V Anglii a ve Walesu je správce dědictví nazýván vykonavatelem (*executor*), je-li ustanoven v závěti (a po úmrtí zůstavitele potvrzen soudem). V případě, že správce v závěti ustanoven není nebo je závěť neplatná, je ustanoven soudem; v takovém případě je nazýván správcem (*administrator*). K tomu, aby mohl začít jednat, je zapotřebí, aby příslušný soud vydal pro vykonavatele tzv. *grant of probate* a pro správce tzv. *grant of letters of administration*.
5. Ve Skotsku je postup převodu majetku na vykonavatele podobný jako v Anglii a Walesu. Soud vydá potvrzení, ve kterém formálně jmenuje vykonavatele ke správě dědictví. Vykonavatelé jsou buď ustanoveni zůstavitelem v závěti (*nominate*), anebo jsou jmenováni soudem (*executors-dative*), typicky, když zůstavitel nepořídil závěť. Uvedené potvrzení propůjčuje, svěčuje nebo převádí majetek zůstavitele, jak movitý, tak nemovitý na správce za omezeným účelem shromažďování a distribuce dědictví.
6. Pokud závěť ustanovený vykonavatel dědictví zemře, postupuje se obdobně, jako kdyby nebyl ustanoven. Vykonavatele dědictví tedy ustanoví soud.
7. Ve Spojeném království přecházejí některá práva mimo dědictví. Zvláště důležitý je koncept „*joint tenancies*“ (společného vlastnictví). Společní vlastníci společně vlastní nemovitosti, ale *ne* podle podílů. Pokud by podíly určeny byly, jednalo by se o podílové

spoluvlastnictví. V praxi jsou společní vlastníci považováni za jednoho vlastníka, a proto v případě jakéhokoli převodu musí jednat jednomyslně. Každý ze společných vlastníků je vlastníkem, ale právo každého je břemenem pro právo druhého. Významným znakem společného vlastnictví je to, že když jeden ze společných vlastníků zemře, „umírá“ s ním i jeho podíl a jeho právo je absorbováno ostatními spoluvlastníky (podíl zemřelého není předmětem dědění). Když zemře předposlední spoluvlastník, přežívší spoluvlastník se stane výlučným vlastníkem.

8. *Trusty*. Trustem se rozumí vztah, při němž správci trustu (*trustees*) spravují majetek, který byl do trustu svěřen jeho zakladateli (*settlers*) takovým způsobem, aby všechen prospěch ze svěřeného majetku připadl osobám, které zakladatelé určí – beneficiantům (oprávněným) z trustu. Majetek mohou přitom převést do trustu nejen zakladatelé, ale i kdokoli jiný a může být do trustu přidán kdykoli v době po jeho založení. Hlavní výhodou trustu je zmíněné oddělení vloženého majetku od majetku zakladatele trustu. Jedním z častých důvodů, proč je trust zřizován, lze spatřit v minimalizaci problémů s dědickým řízením. S dědictvím majetku mohou být spojeny nezanedbatelné náklady jako dědické daně, poplatky správcům pozůstalosti apod. Navíc může být celé vyřízení dědictví zdoluhavé, zvláště v případě rozsáhlého majetku. Těmto komplikacím se lze vyhnout právě převedením majetku do trustu (svěřenské správy), který tak tvoří jakousi náhradu poslední vůle. Zřízení trustu má za následek, že po i smrti zakladatele trustu spadá jím svěřený majetek nadále do trustu a zdoluhavé vyřizování dědictví není nutné (majetek není předmětem dědictví). Majetek přejde do správy zmocněných správců (*trustees*), kteří s ním nakládají dle instrukcí jeho bývalého vlastníka. Dá se tím předejít i drobení majetku, které by jinak hrozilo např. při dědictví velké rodinné firmy několika pozůstalými.¹¹

9. *Povinné dědické díly*. Právo Anglie ani právo Severního Irska nezná (a neupravuje) povinné dědické díly pro některé příbuzné zůstavitele. Ve Skotsku však taková úprava existuje a pozůstalý manžel a děti mají práva (a v některých případech i spolužijící osoby), která nelze obejít žádnou závětí, bez ohledu na to, zda zůstavitel zanechal nebo nezanechal závěť.

10. *Domicil*. Domicil je právním a často faktickým vztahem mezi osobou a určitou oblastí podřízeným jednomu systému práva, což může být země, jako Francie nebo část země, jako Anglie a Wales nebo stát v USA. Jeho účelem je spojení osoby s určitým systémem práva. Vztah může vzniknout tím, že dítě je na někom právně závislé nebo pobytem spojeným s úmyslem, aby se místo pobytu stalo trvalým domovem. Každý má domicil bez ohledu na to, zda má domov a nikdo nemůže mít více domicilů. Domicil je faktickou záležitostí, osobním statutem nabytým podle práva: Právo každému při narození přiděluje domicil odvozený od domicilu jeho rodičů.¹² Podle

¹¹ Údaje o trustu převzaty z: <http://www.akont.cz/cz/jake-vyhody-muze-prinest-zalozeni-trustu>.

¹² Viz Leszay, L., Neubauer, R. Seminář ERA „Evropské rodinné právo a dědické právo pro notáře“. Trevír, 23.–25. května 2007. Ad Notam, 2007, č. 5, s. 198 a násl.

britského práva: „*Domicilem myslíme domov, trvalý domov; a pokud nerozumíš, co je tvým trvalým domovem, obávám se, že žádné vysvětlení od zabraněného pisatele ti nepomůže*“.¹³

IV. Nařízení

Evropská komise, v rámci svého generálního ředitelství Spravedlnost, svoboda a bezpečnost (*DG Justice, Freedom and Security*), zřídila Skupinu expertů na manželský majetkový režim, jiné formy soužití a dědictví a závěti v Evropské unii (*Group of Experts on Property Consequences of Marriage and Other Forms of Union and on Succession and Wills in the European Union*), označovanou též zkratkou „*PRM III-IV*“. Do této skupiny expertů byla Evropskou komisí jmenována i JUDr. Lenka Leszay, Ph.D., LL.M., notářka v Praze, jako jediný zástupce nových členských států ve skupině. Dosud byla úkolem skupiny práce na návrhu nařízení v oblasti dědictví s mezinárodním prvkem, který má Komise předložit ke schválení na základě zmocnění obsaženého v čl. 65 Smlouvy ES. Podle Haagského programu přijatého dne 5. 11. 2004, ve kterém Evropská rada představila svůj akční plán, by nařízení mělo vstoupit v platnost do roku 2011.¹⁴

Exkurz do právní problematiky úpravy dědictví ve Spojeném království se může zdát zbytečný. Je však důležitý pro představu, jak obtížná je příprava budoucího komunitárního nástroje, který by byl přijatelný pro všechny členské státy.

Při posledním jednání skupin expertů, které se konalo ve dnech 31. 1. a 1. 2. 2008, byla předložena zatím třetí verze návrhu nařízení. Návrh má ve třetí verzi navržených šest kapitol. Kapitola I. obsahuje základní definice pojmů a rozsah působnosti, kapitola II. se zabývá pravomocí (soudní), kapitola III. pojednává o rozhodném právu, kapitola IV. upravuje uznávání a výkon rozhodnutí, kapitola V. se týká problematiky veřejných listin (úředních či autentických zápisů) a kapitola VI. upravuje Evropské dědické osvědčení. Mnohé instituty obsažené v návrhu byly převzaty z jiných nařízení (zejména nařízení Brusel I¹⁵, Brusel IIa¹⁶) a nejsou tedy „ničím novým“.

S ohledem na to, že podoba nařízení dozná zcela jistě ještě dalších změn, zabývá se tento příspěvek pouze tím nejpodstatnějším ze současného návrhu.

1. Působnost nařízení

Nařízení se vztahuje na dědictví v případě smrti. Nevztahuje se na věci daňové, celní a správní. Dále jsou z působnosti navrhovaného nařízení vyloučeny např. předběžné otázky týkající se osobního stavu fyzických a právnických osob, stejně tak i rodinné vztahy a vztahy, které mají obdobné účinky, nezvěstnost a prohlášení za mrtvého, otázky manželského majetkového režimu a majetkového režimu použitelného pro vztahy, které mají obdobné účinky jako manželství, vyživovací povinnost nebo otázky zrušení, zániku rozdělení nebo fúze společností.

Velké diskuse mezi členy expertní skupiny vyvolalo ustanovení, dle kterého jsou z působnosti nařízení vyloučeny i práva a majetek vytvořený nebo získaný jiným způsobem než děděním při úmrtí jako např. společné vlastnictví více osob „zpětně převoditelné ve prospěch přeživších osob“, důchodová pojištění, pojistné smlouvy

a obdobné závazky.¹⁷ Někteří členové expertní skupiny se obávají, že takové vyloučení z působnosti nařízení je příliš široké a že umožní obcházení použitelného dědického práva tím, že se založí společné vlastnictví podle britského práva („*joint tenancies*“). Jak je uvedeno již výše, v takovém případě podíly zemřelých společných vlastníků přirůstají spoluvlastníkům přeživším, a až ten poslední se stane vlastníkem výlučným.

2. Pravomoc

Nařízení upravuje jednak obecnou pravomoc a jednak tzv. zbytkovou pravomoc. Nestanoví-li nařízení jinak, je obecně k řízení ve věcech dědických dána pravomoc soudu členského státu, na jehož území měl zůstavitel obvyklý pobyt v době svého úmrtí.

Není-li dána pravomoc žádného soudu členského státu podle obecných ustanovení, navrhuje se, aby pravomoc soudu byla založena zejména na těchto kritériích:

- a) státní příslušnost zůstavitele nebo dědice nebo zúčastněné osoby a zároveň majetek nacházející se na území členského státu, jehož jsou uvedené osoby státními občany,
- b) obvyklý pobyt zůstavitele nebo dědice nebo zúčastněné osoby a zároveň majetek nacházející se na území členského státu, ve kterém měly uvedené osoby obvyklý pobyt,
- c) majetek nacházející se na území členského státu s podmínkou, že zůstavitel svým pořízením pro případ smrti podřídil celé dědictví pravomoci soudu tohoto státu.

Návrh nařízení stanoví, že je-li dána tzv. zbytková pravomoc, v řízení o dědictví bude soud postupovat podle svých právních předpisů (*lex fori*). Tuto zásadu, tj. aby soud postupoval podle „svého práva“ a nikoliv podle práva cizího, považujeme za velmi důležitou. Snaha sjednotit *forum* a *lex*, tj. sjednotit rozhodné právo s právem místa projednání dědictví, je podle našeho názoru velkým přínosem navrhovaného nařízení.

3. Delegation vhodná

Na základě žádosti zúčastněných osob může soud, který by byl jinak pravomocný k rozhodování v dědickém řízení, věc postoupit soudu jiného členského státu, dospěje-li k závěru, že tento soud má lepší podmínky k rozhodnutí ve věci samé.

4. Prorogace

Pokud si strany (dědicové) zvolí soud jednoho členského státu k rozhodnutí v již nastalém nebo budoucím

¹³ Per Lord Cranworth ve věci *Wicker v. Hume* (1858) 7 H.L.C. 124 na s. 160.

¹⁴ Viz *Leszay, L.* Skupina expertů na manželský majetkový režim, jiné formy soužití a závěti v Evropské unii („*PRM III-IV*“). Ad Notam, 2006, č. 2, s. 53 a násl.

¹⁵ Nařízení Rady č. 44/2001 ze dne 22. 12. 2000, o soudní pravomoci a uznávání a výkonu rozsudků v občanských a obchodních věcech, které vstoupilo v platnost dne 1. 3. 2002.

¹⁶ Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003, o soudní pravomoci a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti, které vstoupilo v platnost dne 1. 3. 2005.

¹⁷ Identický text je obsažen v Haagské úmluvě ze dne 1. srpna 1989, čl. 1 odst. 2 písm. d).

sporu vzniklým v souvislosti s dědickým řízením po zůstaviteli, je dána výlučná pravomoc soudu tohoto členského státu. Taková dohoda o soudní pravomoci musí být uzavřena písemně. Jakákoli sdělení elektronickými prostředky, která umožňují trvalý záznam dohody, jsou rovnocenná písemné formě.

5. Pravomoc (výlučná) soudů členského státu podle místa polohy nemovitosti

S ohledem na zaváděný jednotný hraniční určovatel, nařízení upravuje případy, kdy zápis do veřejného seznamu (typicky u nemovitostí) vyžaduje určité speciální postupy ze strany místních orgánů. Komise se inspirovala návrhem Úmluvy o pravomoci soudů a o výkonu rozhodnutí ve věcech rodinných a dědických, který byl vypracován Evropskou skupinou mezinárodního práva soukromého (GEDIP) na jednání 30. 9. až 2. 10. 1993 v Heidelbergu, podle kterého: *Pokud právo státu, na jehož území se nalézá nemovitost, vyžaduje součinnost svých soudů nebo jiných příslušných orgánů k zajištění správy nebo přechodu nemovitého majetku, soudy nebo jiné příslušné orgány tohoto státu jsou pravomocné k přijetí uvedených opatření.* Obdobné to bude i v případě, že právo členského státu dle polohy nemovitosti vyžaduje vydání určitých dokumentů prokazujících nabytí vlastnictví k nemovitostem. I v tomto případě bude založena pravomoc místních úřadů k vydání těchto dokumentů.

6. Rozhodné právo

S pravomocí soudu úzce souvisí i to, jakým právem se bude celé řízení o dědictví řídit, tj. jaké právo bude právem rozhodným.

Navrhované nařízení upravuje tzv. *objektivní hraniční určovatel*, kterým je právo státu, na jehož území měl zůstavitel obvyklý pobyt v době svého úmrtí. Hlavní přednost takto určeného hraničního určovatele spočívá především v tom, že rozhodným právem je právo státu, na jehož území se zůstavitel pravidelně zdržoval a jehož právo si do určité míry „osvojil“. Vzniklo tak určité „pouto“ mezi tímto státem a zůstavitelem.

Nelze také přehlížet to, že se na straně jedné zvýšil přeshraniční pohyb Evropanů a na straně druhé, se současně sjednocená Evropa stala prostorem s obrovským přílivem imigrantů. Tyto změny vyžadují pro dědictví takový hraniční určovatel, který by se přizpůsobil této nové situaci. Je zcela zřejmé, že *obvyklý pobyt* odpovídá této nové potřebě nejlépe. Hraniční určovatel státní příslušnosti, naopak, spíše nikoliv. Ostatně, hraniční určovatel obvyklého pobytu upřednostňuje sociální integraci imigrantů ve státu přijetí (ve státu, kde se rozhodli usadit). Státní příslušnost naopak vzdaluje cizince společnosti, ve které se usadili. *Dalším pozitivním aspektem* hraničního určovatele, kterým je obvyklý pobyt, je to, že v mnohých případech přinese shodu mezi soudní pravomocí a rozhodným právem s výhodami, které tato shoda s sebou přináší. Nelze také zapomínat na to, že důsledná aplikace hraničního určovatele státní příslušnosti by mohla v mnoha případech vést až k výhradě veřejného pořádku ze strany soudu či jiného příslušného orgánu členského státu Evropské unie, neboť některé zahraniční právní řády jsou diskriminující (ne-

rovnoprávnost založená na pohlaví, vyznání nebo původu). Přijetím hraničního určovatele obvyklého pobytu se může zvýšit ochrana práv osob bydlících již dlouhou dobu v Evropě, ale které jsou státními příslušníky států, ve kterých se uvedené diskriminační normy uplatňují.

Ohledně vymezení pojmu „*obvyklý pobyt*“ se rozvinula poměrně rozsáhlá diskuse, která prozatím zcela není u konce. Obvyklý pobyt není ve většině evropských právních řádů dosud zafixován (s výjimkou nově přijatého belgického zákona o mezinárodním právu soukromém). Umožňuje, aby soud mohl přihlídnout ke všem okolnostem, k faktickému životnímu stavu zůstavitele. Členové expertní skupiny se shodli, že není vhodné vycházet z Haagské úmluvy ze dne 1. srpna 1989.¹⁸

Komise se ve svém návrhu pokouší o zpřesnění tohoto pojmu pro účely nařízení. Pod obvyklým pobytem se rozumí místo, které si zůstavitel zvolil „běžným centrem svých zájmů“ s úmyslem, aby tomu tak bylo trvale; je to místo, kde se nalézá většina jeho zájmů. Při posouzení tohoto úmyslu se přihlíží zejména ke skutečné nebo předpokládané délce pobytu zůstavitele v členském státě, jakož i k dočasnému či trvalému charakteru jeho bydlení. Pouhý úmysl vrátit se později do jiného členského státu není dostatečným důvodem k tomu, aby se tento jiný členský stát stal obvyklým centrem jeho zájmů.

Výkladem pojmu „obvyklý pobyt“ se zabýval také Evropský soudní dvůr. Podle soudu je obvyklý pobyt místem, které dotyčná osoba určila, v úmyslu udělit mu stálý charakter, stálým nebo obvyklým centrem svých zájmů. *V tomto kontextu by měla být brána v úvahu zejména rodinná situace zaměstnané osoby; důvody, které ji vedly k přestěhování se; délka a kontinuita jejího pobytu, skutečnost, že má stabilní zaměstnání a její úmysl, jak se jeví ze všech okolností.*¹⁹

7. Volba práva

Možnost volby práva zůstavitelem, *professio iuris*, je podle našeho názoru jedním z nejdůležitějších kladů připravovaného nařízení. Český MPSaP volbu práva umožňuje pouze u smluv závazkového práva (§ 9) a u pracovních smluv (§ 16), a to jen ve vztazích s mezinárodním prvkem (podle § 1). Jeden z mála zákonů o mezinárodním právu soukromém, který umožňuje volbu práva i v dědických věcech, je belgický zákon o mezinárodním právu soukromém ze dne 16. 7. 2004²⁰. Vedle belgického

¹⁸ Úmluva v čl. 3 odst. 1 stanoví, že rozhodným právem bude právo státu, na jehož území měl zůstavitel obvyklý pobyt v době úmrtí, pokud současně byl státním občanem tohoto státu. Podle odst. 2 se dědictví řídí právem státu, na jehož území měl zůstavitel obvyklý pobyt v době úmrtí, pokud na území tohoto státu pobýval min. 5 let bezprostředně před svým úmrtím. Pokud zůstavitel měl v době svého úmrtí zcela zřetelně užší vztahy ke státu, jehož byl státním občanem, bude v případě mimořádných okolností právo tohoto státu právem rozhodným. Podle odst. 3 se v ostatních případech dědictví řídí právem státu, jehož státním občanem byl zůstavitel v době smrti.

¹⁹ Věc 76/76 Di Paolo (1977) ESD 315, odst. 17-20 a věc C-102/91 Knoch (1992) ESD I-4331, odst. 21 a 23.

²⁰ S obsahem tohoto zákona se lze seznámit po zadání příslušného jazyka a data 2004-07-27 na internetové adrese: <http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/welcome.pl>

právního řádu, umožňují volbu práva ještě právní řády Bulharska, Rumunska a Itálie. Volbu práva v dědických věcech umožňuje také čl. 5 Haagské úmluvy o právu rozhodném pro dědění ze dne 1. srpna 1989.

Nařízení umožňuje, aby si zůstavitel za života sám zvolil rozhodné právo, tj. dědické právo, kterým se bude řídit „jeho“ dědické řízení. Nicméně stanoví pro takovou volbu určitá omezení, vedená snahou, aby si zůstavitel nemohl zvolit jakékoliv právo, např. nějaké „exotické“ právo. Zůstavitel může uskutečnit volbu práva a zvolit si za rozhodné:

- právo státu, jehož byl státním občanem v době volby práva,
- právo státu, jehož státním občanem bude v době svého úmrtí,
- právo státu, na jehož území měl obvyklý pobyt v době volby práva.

Diskuse se stále vedou nad tím, zda bude možné zvolit i právo nečlenského státu. Podle našeho názoru by se volba práva neměla omezovat pouze na právní řády členských států Evropské unie, neboť takové omezení by na jedné straně působilo proti účinnosti instrumentu omezujícím možnosti harmonizace a zjednodušení mezinárodních situací, a na straně druhé občan pobývající na území Evropské unie nemá nezbytně vztahy pouze s členským státem. Představme si případ osoby, která má ze zdravotních důvodů nebo z důvodu jiných svůj obvyklý pobyt v Itálii, ale část jejího majetku a stejně tak i její rodina se nachází ve Švýcarsku. Tato osoba by měla mít možnost zvolit si švýcarské právo.

7.1 Forma volby práva

Návrh nařízení stanoví, že volba rozhodného práva dědického musí být výslovná a musí být obsažena v prohlášení, které splňuje požadavky kladené na pořízení pro případ smrti. Stejně tak i změna či odvolání prohlášení o volbě práva musí z hlediska formy splňovat stejné náležitosti, jaké jsou kladené na změnu či odvolání závětní dispozice.

7.2 Platnost

Existence a platnost volby práva se z hlediska obsahu se řídí rozhodným právem.

7.3 Forma závětních dispozic

Platnost závětních dispozic, jejich změn a jejich odvolání z hlediska formy těchto úkonů, se podle návrhu nařízení má řídit úpravou obsaženou v Haagské úmluvě ze dne 5. října 1961.

8. Dědický statut

Rozsah dědického statutu, rozhodného práva, se podle návrhu nařízení příliš neliší od rozsahu kolizní normy upravující právní poměry dědické v českém MPSaP (§ 17). Rozhodné právo bude především upravovat důvody, místo a dobu zahájení řízení o dědictví, okruh dědiců a odkazovníků (práva pozůstalého manžela ...), otázky dědické způsobilosti a dědické nezpůsobilosti (je třeba odlišit od způsobilosti k právům, která se posuzuje jinak), vydědění, přechod práv a věcí tvořících pozůstalost na dědice a odkazovníky, podmínky nebo důsledky přijetí nebo odmítnutí dědictví nebo odkazu, postavení správce dědictví nebo vykonavatele zá-

věti, zejména jejich odpovědnost vůči třetím osobám za dluhy zůstavitele, povinné dědické díly a neopomenutelné dědice, rozdělení pozůstalosti. Dále se budou rozhodným právem řídit také otázky dědění ze závěti či na základě jiného pořízení pro případ smrti, zda je vůbec takové dědění přípustné, platnost závěti či jiného pořízení pro případ smrti co se týče obsahu, účinky vad vůle a jejího projevu, výklad, změna a odvolání pořízení pro případ smrti. Nařízení také bude upravovat problematiku zpětného a dalšího odkazu a výhradu veřejného pořádku.

V otázce dvou a více osob, které zemřely, aniž by bylo možné stanovit přesné „pořadí“ doby jejich úmrtí, se nařízení přiklání ke skutkové domněnce (podobně jako v ČR), že takové osoby po sobě nedědí. To však za situace, kdy se dědictví různých osob řídí rozdílnými rozhodnými dědickými právy, které danou problematiku upravují vzájemně neslučitelně, anebo pokud právní řády příslušných států uvedenou situaci nijak neřeší. Pokud se např. dědictví po dvou nebo více osobách řídí stejným rozhodným dědickým právem, vychází se primárně z úpravy obsažené v rozhodném právu.

8.1 Odúmrtí

Není-li podle rozhodného práva žádných dědiců či odkazovníků ze závěti či z jiného pořízení pro případ smrti, a není-li ani žádných dědiců ze zákona, pozůstalost připadne státu, na jehož území se nalézá, nebo tímto státem určené instituci (jako odúmrtí).

Nařízení se zabývá také případy, kdy cizí stát nemá jednotné mezioblastní právo soukromé, ale každá oblast má své vlastní právo, např. USA nebo již zmíněná Velká Británie (koneckonců do nabytí účinnosti zákona č. 41/1948 Sb. to bylo i Československo). Každá z takových oblastí se pro účely nařízení považuje za samostatný stát.

9. Uznávání a výkon

Rozhodnutí vydaná v jednom členském státě jsou podle návrhu nařízení v ostatních členských státech uznávána, aniž by k tomu bylo potřeba zvláštního řízení. Jde o identickou úpravu jako v Nařízení (ES) č. 44/2001 (Brusel I).

Návrh nařízení také stanoví případy, kdy vydané rozhodnutí nemůže být uznáno v jiném členském státě. Např. jestliže by uznání vydaného rozhodnutí bylo zjevně v rozporu s veřejným pořádkem členského státu, ve kterém je uplatňováno, nebo je-li rozhodnutí neslučitelné s rozhodnutím, které bylo mezi týmiž stranami vydáno ve členském státě, ve kterém se uznání uplatňuje. Cizí rozhodnutí nesmí být v žádném případě přezkoumáváno ve věci samé.

Rozhodnutí vydaná v jednom členském státě, která jsou v tomto státě vykonatelná, budou vykonána v jiném členském státě poté, co zde byla na základě návrhu kterékoliv strany, která má na věci právní zájem, prohlášena za vykonatelná.

9.1 Veřejné listiny

Veřejné listiny, které byly vyhotoveny a jsou vykonatelné v některém členském státě, jsou podle příslušného článku nařízení vykonatelné obdobně jako rozhodnutí.

10. Evropské dědické osvědčení

Nařízení zavádí zcela nový pojem, Evropské dědické osvědčení. Návrh však, alespoň ve své třetí verzi, neobsahuje žádná ustanovení týkající se tohoto institutu.

Evropský parlament se zabýval problematikou Evropského dědického osvědčení ve své rezoluci ze dne 16. 11. 2007 ohledně tvorby právního nástroje (nařízení) v oblasti dědictví a závětí.²¹ V doporučení č. 7 uvedl, že cílem budoucího legislativního nástroje musí být zjednodušení procedur, které dědicové a závětní dědicové musí postoupit, aby získali majetek tvořící pozůstalost, konkrétně „...zavedením evropského dědického osvědčení, jež by až do prokázání opaku stanovilo uplatňované dědické právo oprávněné osoby z pozůstalosti, osoby pověřené správou pozůstalosti, jejich pravomoci a majetek tvořící pozůstalost, přičemž toto osvědčení by vydával orgán, který je dle relevantních vnitrostátních předpisů oprávněn vydávat veřejné listiny. Toto dědické osvědčení, určující právo použitelné na dědictví, má být vypracováno dle standardního modelu uvedeného v přijímaném legislativním aktu a má představovat příslušný titul, na základě kterého může být převzetí zděděného majetku zapsáno do veřejného rejstříku v členském státě, kde se majetek nachází, bez ohledu na to, zda je v souladu s pravidly tohoto členského státu ohledně funkce takových rejstříků a účinků vyplývajících z informací, které obsahují. Dále by přijímaný legislativní akt měl zajistit ochranu třetích osob jednajících v dobré víře, které za hodnotné protiplnění uzavřely smlouvu s osobou, která se na základě osvědčení jeví jako oprávněná nakládat s majetkem náležejícím do dědictví, a tak chránit jeho nabytí, pokud těmto osobám není známo, že údaje obsažené v osvědčení jsou nesprávné nebo, že příslušný úřad přijal opatření k odvolání nebo změně osvědčení.“

V rámci expertní skupiny probíhaly diskuse o tom, co má být funkcí Evropského dědického osvědčení, co má obsahovat (zda má obsahovat i informace o majetku – rozdíl mezi *civil a common law*) a v jakém okamžiku má být vydáno, jakož i o tom, zda má obsahovat i údaje o správci dědictví (*personal representative*).

Dědické osvědčení by mělo obsahovat též informaci o manželském majetkovém režimu zůstavitele. Oproti návrhu Parlamentu převládá ve skupině expertů při Evropské komisi názor, že by dědické osvědčení mělo mít jen deklaratorní účinek a chránit dobrou víru toho, kdo na jeho podkladě jedná.

Osvědčení by měl vydávat příslušný orgán státu, jehož právo je rozhodné, tedy nejčastěji příslušný orgán státu, na jehož území měl zůstavitel obvyklý pobyt. Měla by zde být možnost napadnout dědické osvědčení žalobou u příslušného soudu. Pro určení důvodů pro jeho neuznání je možno vycházet z nařízení *Brusel IIa*.²²

Pokud jde o obsah osvědčení, tak např. Itálie má velký zájem zahrnout do osvědčení též soupis zděděného majetku. To je ale pro mnoho členských států nepředstavitelné. Z tohoto úhlu pohledu se tato varianta proto jeví jako méně reálná.²³

11. Evidence závětí

Při vytvoření evropské evidence závětí by podle dosavadních jednání nemělo jít o vytvoření nějakého no-

vého jednotného evropského rejstříku závětí, ale spíše o propojení již existujících evidencí závětí. Podkladem se může stát tzv. Basilejská úmluva (Úmluva Rady Evropy z 16. 5. 1972, o vytvoření systému evidence závětí).

V Evropě již došlo k prvnímu kroku. Dne 8. 7. 2005 byla vytvořena Asociace evropské sítě registrů závětí (dále jen „asociace“), která je neziskovou mezinárodní organizací založenou dle belgického práva. Jejími zakladateli jsou notářství Francie, Belgie a Slovinska.

Systém evidence závětí asociace vychází z toho, že notář může v zahraničním rejstříku vyhledávat prostřednictvím svého národního rejstříku. Notář nevyhledává v zahraničním rejstříku přímo, ale zadá dotaz prostřednictvím svého rejstříku. Jsou brána v úvahu národní specifika, postupy a legislativa. Nejde o vytvoření nového centrálního registru, ale propojení existujících národních rejstříků. Zatím však mohou efektivně vyhledávat pouze francouzští a belgičtí notáři, neboť národní evidence závětí byly dosud propojeny jen mezi Belgií a Francií.

IV. Místo závěru

Navrhované nařízení upravuje dědictví s cizím prvkem, kdy se majetek tvořící dědictví alespoň zčásti nalézá na území jiného státu než toho, jehož příslušné úřady projednávají dědické řízení. Nebude tedy až tak rozhodující, zdali zůstavitel byl nebo nebyl „cizincem“ z pohledu orgánu projednávajícího dědictví. Nařízení se tedy nijak nedotkne případů „vnitrostátních“ dědictví. Půjde-li např. o řízení o dědictví po určité osobě, která měla obvyklý pobyt na území ČR a zanechala nemovitý majetek v ČR a další nemovitý majetek na území Španělského království, provede se ohledně majetku v ČR zcela běžné řízení o dědictví podle českých předpisů (rozhodným právem bude právo české a bude dána i pravomoc českého soudu – odhlédneme od možnosti delegovat řízení, od prorogace či volby práva). Ohledně majetku ve Španělsku příslušný český orgán vydá Evropské dědické osvědčení.

Navrhované nařízení se snaží, aby se o majetku téhož zůstavitele uskutečnilo vždy jediné dědické řízení, tj. aby se vyloučila duplicita projednávání (např. nemovitost v ČR se vždy projedná před českým soudem, ostatní movitý majetek se projedná ve státě, jehož občanem byl zůstavitel).

²¹ 2005/2148 (INI).

²² Např. čl. 22 Důvody pro neuznání rozhodnutí ve věci rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné. Rozhodnutí ve věci rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné se neuznává,

a) je-li takové uznání zjevně v rozporu s veřejným pořádkem členského státu, v němž se o uznání žádá;
b) jestliže odpůrce, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, nebyl písemně vyrozuměn o zahájení řízení v dostatečném časovém předstihu a takovým způsobem, který by mu umožnil přípravu na jednání před soudem, pokud není zjištěno, že odpůrce rozhodnutí jednoznačným způsobem přijal;
c) jestliže je neslučitelné s rozhodnutím vydaným v řízení mezi stejnými stranami v členském státě, v němž se o uznání rozhodnutí žádá; nebo
d) jestliže je neslučitelné s dřívějším rozhodnutím, které bylo vydáno v řízení mezi stejnými stranami v jiném členském státě nebo ve třetí zemi, za předpokladu, že toto dřívější rozhodnutí splňuje podmínky nezbytné k uznání rozhodnutí v členském státě, v němž se o uznání žádá.

²³ Viz Leszay, L., Neubauer, R. op. cit. sub 12, s. 198 a násl.

Přijetí jediného hraničního určovatele (se zachováním určitých kompetencí orgánům dle polohy nemovitosti, jsou-li vyžadovány specifické formality) a stejně tak umožnění volby práva zůstavitelem jsou bezesporu kladly navrhované právní úpravy.

Určité rozpaky dosud panují nad institutem Evropského dědického osvědčení. Ne každý chápe význam tohoto institutu stejně. Někteří navrhuji, aby Evropské dědické osvědčení bylo něco obdobného, jako je v Německu „Erbschein“. Italové se snaží, aby takové osvědčení obsahovalo i výčet dědického majetku (zvláště movitý a podrobně popsany majetek nemovitý). Pro Brity je nepředstavitelné, že by u nich mohlo být vydáno osvědčení stanovící, kdo jsou dědicové a jaké jsou jejich díly; mnohem přijatelnější je pro ně osvědčení, ve kterém by byla uvedena osoba, která má spravovat dědictví. Naše dědické řízení v současné podobě odpovídá italskému návrhu, ale s ohledem na to, že má jít o společný „projekt“ všech zemí Evropské unie (s výjimkou Dánska), který musí být navíc přijat jednomyslně, není italský návrh zřejmě „průchozí“.

Smyslem nařízení by tedy mělo být především určení rozhodného práva, které stanoví i oprávněné osoby (dědice, odkazovníky). Bude na těchto osobách, aby nabyly relevantní majetek v souladu s příslušným právními předpisy (např. do podílového spoluvlastnictví, nebo aby uzavřely dohodu o rozdělení dědictví, anebo aby v souladu s právem Spojeného království a Severního Irska majetek patřící do dědictví přešel na správce (*personal representative*), který následně převede „čistý“ majetek oprávněným osobám).

Evropské dědické osvědčení by dle našeho názoru mělo obsahovat:

- údaje o zůstaviteli (včetně údaje o jeho státním občanství a posledním obvyklém pobytu),
- rozhodné dědické právo,
- údaje o manželském majetkovém režimu (byl-li zůstavitel ženatý) či o jiném majetkovém režimu, pokud má obdobné účinky jako manželský majetkový režim (např. registrované partnerství) a jakým právem se tento režim řídí,
- údaje o pozůstalém manželovi (registrovaném partnerovi),
- dědický titul, zda zůstavitel zemřel se zanecháním poručení pro případ smrti a o jaké poručení šlo (závěť, společná závěť, dědická smlouva), nebo jaká je dědická posloupnost daná zákonem,
- údaje o dědicích a odkazovnicích, včetně údaje o povinných dědických dílech,
- údaje o správci či vykonavateli dědictví.

Je zcela samozřejmé, že každé Evropské dědické osvědčení nemusí obsahovat všechny shora zmíněné údaje, např. pro dědické osvědčení, které se bude vydávat ve Velké Británii, bude velmi podstatný až poslední bod; na kontinentu se naopak tento bod uplatňovat příliš nebude.

Za mimořádně důležité považujeme to, že se nařízení maximálně snaží o sjednocení *ius a forum*, tedy, že soud projednávající dědické řízení bude moci aplikovat „své“ právo, hmotně právní a procesní předpisy.

Navrhované nařízení je bezesporu ambiciózním projektem, který by měl být uveden do života zhruba za tři roky. Je otázkou, s jakým výsledkem ...

Přehled Haagských a jiných vícestranných úmluv, týkajících se problematiky dědictví a závětí

1. **Haagská Úmluva z 5. 10. 1961** o střetu zákonů upravujících formu závětí (*Convention on the Conflicts of Laws relating to the Form of Testamentary Dispositions*). Z členských států Evropské Unie tuto smlouvu *neratifikovaly* tyto státy: Slovensko, Česká republika, Litva, Lotyšsko, Bulharsko a Rumunsko. Úmluva je k dispozici na webových stránkách: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=40.

2. **Haagská Úmluva z 2. 10. 1973** o mezinárodní správě pozůstalostí (*Convention concerning the International Administration of the Estates of Deceased Persons*). Úmluva sice vstoupila v platnost, ale je použitelná toliko mezi Českou republikou, Slovenskem a Portugalskem. Byla uveřejněna pod č. 218/1995 Sb.

3. **Haagská Úmluva z 1. 7. 1985** o právu použitelném na trusty a jejich uznávání (*Convention on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition*). Úmluvu ratifikovaly tyto státy: Austrálie, Kanada, Itálie, Lucembursko, Malta, Monako, Nizozemí, Švýcarsko, Lichtenštejnsko, San Marino a Velká Británie. Úmluva je k dispozici na webových stránkách: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=59.

4. **Haagská Úmluva z 1. 8. 1989** o použitelném právu na dědictví (*Convention on the Law Applicable to Succession to the Estates of Deceased Persons*). Úmluvu podepsaly pouze čtyři státy – Argentina, Lucembursko, Švýcarsko a Nizozemí, které jako jedině Úmluvu ratifikovalo. Úmluva tak nevstoupila v platnost. Úmluva je k dispozici na webových stránkách: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=62.

5. **Washingtonská úmluva z 26. 10. 1973**, o jednotném zákonu o formě mezinárodní závěti (*Convention Providing a Uniform Law on the Form of an International Will*). Úmluva vstoupila v platnost 9. 2. 1978. Úmluvu ratifikovaly tyto státy: Belgie, Bosna a Hercegovina, Kanada, Kypr, Ekvádor, Itálie, Libye, Portugalsko, Niger, Slovinsko a bývalá Jugoslávie. (Československá socialistická republika sice Úmluvu dne 30. 12. 1974 podepsala, ale nikdy ji neratifikovala; Úmluva nebyla ratifikována ani ze strany České republiky). Úmluva je k dispozici na webových stránkách: <http://www.unidroit.org/english/conventions/1973wills/1973wills-e.htm>.

6. **Úmluva Rady Evropy z 16. 5. 1972**, o vytvoření systému evidence závětí, tzv. Basilejská úmluva (*Convention on the Establishment of a Scheme of Registration of Wills*). Úmluva je platná mezi 10 státy EU – Belgie, Kypr, Španělsko, Estonsko, Litva, Francie, Itálie, Lucembursko, Nizozemí a Portugalsko. Úmluvu také ratifikovalo Turecko. Úmluvu dále podepsaly (dosud neratifikovaly) Dánsko, Spolková republika Německo a Velká Británie. Česká republika ji dosud ani nepodepsala. Úmluva je k dispozici na webových stránkách: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=077&CM=8&DF=2/2/2008&CL=ENG>. ■

DISKUSE

Ještě jednou o nepřiměřených úrocích, ale nejen o nich

JUDr. Zdeněk Ryšánek*

V čísle 5/2007 tohoto časopisu mě poněkud zneklidnily některé pasáže článku JUDr. Václava Kouby s názvem *Ještě jednou k lichvářským úrokům*. Připomínám, že článek reagoval na zveřejněný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1484/2004 (dále jen „rozsudek“), který stanovil pravidla pro rozlišení, kdy je ujednání o výši úroků při půjčce neplatné pro rozpor s dobrými mravy.

Nejdříve několik poznámek k rozsudku. Podle něho je ujednání o výši úroků při půjčce neplatné pro rozpor s dobrými mravy, přesahuje-li sjednaná výše úroků podstatně úrokovou míru obvyklou v době jejich sjednání. Tato obvyklá míra se přitom má posuzovat podle nejvyšších úrokových sazeb uplatňovaných bankami při poskytování úvěrů a půjček. Samozřejmě jde o to, od jaké hranice dochází k podstatnému převýšení obvyklé úrokové míry. Nejvyšší soud při svém rozhodování neměl v řešeném případě až tak těžkou úlohu, neboť úrok byl sjednán ve výši 60 % ročně, přičemž úroková míra bank v době sjednání půjčky dosahovala 15,5 %. Tady už se asi dá mluvit o podstatném převýšení obvyklé úrokové míry.

Nechci zásadně polemizovat s rozsudkem, ovšem hlavní problém přijatého závěru vidím v tom, že vypoovídá pouze o tom, že výše úroků 60 % a výše ročně je už v rozporu s dobrými mravy, ale co úroky nižší? Kde je hranice? Na rozsudku je dále pozoruhodné, že úrok sjednaný při půjčce mezi občany (občanský zákoník) srovnává s úrokem placeným z úvěrů poskytnutých bankami (obchodní zákoník). Neměl by být tento úrok srovnáván spíše s jinými sjednanými úroky při půjčkách v nebankovním sektoru? Není právě to ta hranice, jejíž překročení znamená porušení dobrých mravů? Vždyť jak srovnávat půjčování peněz bankami a nebankovním sektorem, na který se obrátí ten, kdo chce peníze půjčit právě proto, že mu banka nepůjčí. A proč mu nechce banka půjčit? Jedná se samozřejmě o osobu, která bance nedává dostatečnou záruku vrácení peněz. Tedy pokud půjčí někdo, kdo není bankou, je podle mne logické, že půjčuje s větším rizikem nevrácení půjčky a tedy i nárokem na větší odměnu (úroky). Nejvyšší soud osobu, která si peníze půjčuje, bez dalšího považuje za osobu v tíživé finanční situaci, která zasluhuje zvláštní ochranu, zatímco ten, kdo peníze půjčuje, vystupuje v roli jakéhosi „padoucha“. K této zvláštní ochraně dlužníka není podle Nejvyššího soudu ani třeba, aby smlouvu uzavřel v tísní a za nápadně nevýhodných podmínek, není ani třeba, aby byla naplněna skutková podstata trestného činu lichvy podle § 253 TrZ – prostě stačí, že dlužník potřebuje peníze, a to je věc věru zlá ... K tomu jedno srovnání – jak by byl asi soudem posuzován případ, kdy někdo, kdo je v bytové tísní, koupí byt, který je zjevně předražený (srovnatelný byt by se dal koupit za poloviční cenu). Byla by i tato smlouva posuzována jako smlouva uzavřená v rozporu s dobrými mravy? A bylo by možné uvádět i další příklady, kdy smlouvy, v nichž se

jeví podmínky jedné ze smluvních stran jako nápadně nevýhodné, mohou být soudy posuzovány jako neplatné pro rozpor s dobrými mravy. Ustanovení § 49 ObčZ, podle něhož může účastník smlouvy od smlouvy odstoupit, pokud ji uzavřel v tísní a za nápadně nevýhodných podmínek, by tak prakticky ztratilo význam (pokud by druhá strana odstoupení od smlouvy neakceptovala) – než žalovat podle tohoto ustanovení a prokazovat splnění obou podmínek (tíseň a nápadně nevýhodné podmínky), to je nesporně výhodnější smlouvu napadnout pro rozpor s dobrými mravy. Obecná otázka zní – která zásada občanského právu platí víc – zásada, že „smlouvy mají být dodrženy“ nebo poněkud abstraktnější zásada „dobrých mravů“? A není náhodou prvně uvedená zásada součástí té druhé?

Nyní už k článku JUDr. Kouby. Především v něm podle mne dochází k nesprávnému používání termínu lichvářský úrok. Sjednaný úrok, který se ve smyslu dobrých mravů může jevit jako nepřiměřený, není úrokem lichvářským, byť je takto někdy nazýván. Lichvou je podle § 253 TrZ hrubě nepřiměřené plnění ve prospěch osoby, která při tom využila něčí tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti nebo rozrušení. Tíseň nebo rozrušení ovšem podle mne nemůže spočívat v tom, že osoba, která si půjčuje peníze, tyto peníze nutně potřebuje. Jinak by si je asi ve většině případů nepůjčovala. Setkáme-li se tedy v naší činnosti s úrokem, který se nám může jevit jako nepřiměřený, nenazývejme to lichvou – ke konstatování lichvy může dojít jen v trestním řízení.

Souhlasím s tím, že většina případů půjčení peněz podle občanského zákoníku se odehraje tak, že si věřitel k půjčené částce přičte svou odměnu za půjčení peněz a tato celková částka je pak „vydávána“ za půjčenou částku, poskytnutou bezúročně. Že ani v budoucnu nelze jiný způsob půjčování peněz v nebankovní oblasti očekávat, to vyplývá z toho, že i věřitelé se zajímají o to, jak v těchto věcech rozhoduje Nejvyšší soud ... V notářské činnosti se při sepisování dohod se svolením k vykonatelnosti setkáme s tímto závazkem – půjčkou – asi nejčastěji a protože do jeho skutečných „tajů“ nebudeme zpravidla v konkrétním případě zasvěceni, sepíšeme notářský zápis podle shodného prohlášení účastníků, jak nám konečně ukládá i § 71b odst. 3 NotŘ.

JUDr. Kouba vidí problém v případech, kdy „podnikatelský subjekt nabízí pomoc v tísní rychlou půjčkou“. Nevím, proč zrovna podnikatelský subjekt, ale jde zřejmě právě o případ řešený Nejvyšším soudem, kdy se úrok sjednaný ve smlouvě o půjčce jeví jako podstatně přesahující obvyklou úrokovou míru. V těch případech je podle JUDr. Kouby zřejmé, že dlužník sjednává smlouvu v tísní a za nápadně nevýhodných podmínek (to ovšem nebyl důvod neplatnosti v případě řešeném Nejvyšším soudem) a smlouva je neplatná „pro překročení obvyklé úrokové míry“. JUDr. Kouba nabádá k jednotnosti notářů

* Autor je notářem v Brně.

při odmítání sepisování notářských zápisů se svolením k vykonatelnosti pro neplatnost závazkového vztahu, od něhož je vykonatelnost odvozena. Nebezpečí pro notářský stav vidí JUDr. Kouba zejména ve „vzdálených notářích“ (tím má zřejmě na mysli notáře vzdálené od Prahy), kteří nakonec notářský zápis sepiší (zřejmě poté, co ho všichni pražští notáři odmítli sepsat). JUDr. Kouba dále apeluje na orgány dohledu na činnost notáře, aby se těmito případy zabývaly, neboť tím podle něho dochází k porušování zákona. Orgány dohledu by se měly zaměřit na ty notáře, kteří „nestandardním výkonem notářské činnosti na sebe soustředí veškerou klientelu podnikající za hranou zákona“.

Jak jsem shora uvedl, notář při sepisování dohody se svolením k přímé vykonatelnosti její náležitosti uvede podle shodného prohlášení účastníků (§ 71b odst. 3 NotŘ). Odmítnout úkon může podle § 53 odst. 1 písm. a) NotŘ tehdy, odporuje-li požadovaný úkon zákonům. V této souvislosti se hodí ocitovat celou pasáž z předmětného judikátu Nejvyššího soudu: „Podle ustálené judikatury soudů (srov. například usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 12. 2002 sp. zn. 21 Cdo 486/2002, uveřejněné pod č. 53 v časopise Soudní judikatura, roč. 2003) ustanovení § 3 odst. 1 ObčZ (o tom, že výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí být v rozporu s dobrými mravy) patří k právním normám s relativně neurčitou (abstraktní) hypotézou, tj. k právním normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Pro posouzení, zda jednání účastníka občanskoprávního vztahu je v souladu či

v rozporu s dobrými mravy, zákon výslovně nestanoví, z jakých hledisek má soud vycházet; vymezení hypotézy právní normy tedy závisí v každém konkrétním případě na úvaze soudu. Rozhodnutí o tom, zda jsou splněny podmínky pro použití ustanovení § 3 odst. 1 ObčZ nebo § 39 ObčZ, je vždy třeba učinit po pečlivé úvaze, v jejímž rámci musí být zváženy všechny rozhodné okolnosti případu.“ Z uvedeného si troufám učinit závěr, že notáři nepřísluší při sepisování dohod se svolením k vykonatelnosti nahrazovat tuto specifickou činnost soudu a zkoumat, zda je závazek v rozporu s dobrými mravy, a notář tedy vychází jen z prohlášení účastníků.

JUDr. Kouba volá po důrazném postihu notářů, kteří podle něj nepostupují správně. Jak se však ukazuje, situaci by bylo možno vyložit i obráceně – pokud notář odmítne sepsat takový notářský zápis, mohl by se sám dopustit kárného provinění ve smyslu § 53 odst. 3 NotŘ.

Poslední námět JUDr. Kouby směřuje k zavedení povinnosti notáře „přenášet rejstřík N – NZ elektronickou formou Notářské komory České republiky, která by pak mohla kontinuálně vykonávat dohled a vyhodnocovat podezřelé případy“. Této představě JUDr. Kouby příliš nerozumím. Myšlenka centrálního elektronického přidělování čísel rejstříku NZ není nová, rozhodně ji však nelze chápat tak, že by notář přenášel celý svůj rejstřík týkající se listinné činnosti do centra. I v tom případě by byl ale problém s „vyhodnocováním podezřelých případů“. Orgány notářské samosprávy mají své povinnosti dohledu dány zákonem a podle stávající úpravy leží hlavní díl odpovědnosti za tuto kontrolní činnost na regionálních komorách, nikoliv na Notářské komoře ČR.

Volba a odvolání členů představenstva akciové společnosti a notářský zápis

Mgr. Oldřich Řeháček*

V teorii i v praxi je diskusní, zda by měl být o rozhodování valné hromady akciové společnosti o volbě či odvolání člena představenstva pořízen notářský zápis. V dalším textu se na tuto otázku pokusím odpovědět.

I. Ustavení představenstva

Orgánem, který je oprávněn volit a odvolávat členy statutárního orgánu akciové společnosti, tj. představenstva (jestliže stanovy nesvěří toto oprávnění dozorčí radě), je valná hromada.

Podle mého názoru musí být o rozhodnutí valné hromady, kterým se volí nebo odvolávají členové představenstva, pořízen notářský zápis. A to jak v případě založení akciové společnosti na základě veřejné nabídky akcií (sukcesivní neboli postupně založení), tak i v případě založení akciové společnosti bez veřejné nabídky akcií (simultánní neboli jednorázové založení).

II. Ustavení představenstva v případě sukcesivního založení akciové společnosti

V případě založení akciové společnosti na základě veřejné nabídky akcií nevolí první členy představenstva valná hromada, ale ustavující valná hromada (jde o orgán svého druhu). Její průběh musí být, podle ustanovení § 171 odst. 5 ObchZ, osvědčen notářským zápisem. Jeho přílohou je, kromě jiného, i seznam zvolených členů představenstva.

Domnívám se, že usnesení ustavující valné hromady je právní úkon, kterým se zakládá společnost [který je obsažen v jednom ze zakladatelských dokumentů akciové společnosti stanovených v § 38i odst. 1 písm. a) ObchZ – zápisu o usnesení ustavující valné hromady].

Druhá věta ustanovení § 63 ObchZ pak určuje, že pokud stanoví zákon pro právní úkon, kterým se zakládá společnost, formu notářského zápisu, vyžaduje se tato forma i pro změny jeho obsahu. Je tedy možné dovodit, že každá

* Autor je interním doktorandem na katedře obchodního práva PF UK v Praze.

volba či odvolání člena představenstva je změnou usnesení ustavující valné hromady o volbě prvních členů představenstva. Proto musí mít formu notářského zápisu.

Naproti tomu stojí názor, který zastává např. I. Štenglová. Ten vychází z myšlenky, že usnesení ustavující valné hromady není právním úkonem, kterým se zakládá akciová společnost a tedy k jeho změně není notářského zápisu potřeba.¹

Považuji tento názor za nesprávný. Z ustanovení § 171 odst. 1 ObchZ totiž vyplývá, že k založení akciové společnosti je třeba vedle sepsání zakladatelské smlouvy (zakladatelské listiny) přijetí rozhodnutí zde uvedených.

Pokud by ustavující valná hromada některé rozhodnutí předpokládané předmětným ustanovení obchodního zákoníku nepřijala (např. tedy nezvolila členy představenstva, není – li tato volba stanovami svěřena dozorčí radě), nemohlo by k založení společnosti vůbec dojít. Rejstříkový soud by nepovolil zápis společnosti do obchodního rejstříku (srov. ustanovení § 175 odst. 1 ObchZ).

Druhá věta ustanovení § 63 ObchZ je kogentní. V případě, že nebude dodržena forma notářského zápisu je, podle mého názoru, volba nebo odvolání člena představenstva absolutně neplatná (§ 40 odst. 1 ObchZ).

Jiná situace nastává v případě, kdy představenstvo je podle stanov voleno dozorčí radou společnosti. V takovém případě zvolí osoby zvolené za první členy dozorčí rady první členy představenstva před zápisem společnosti do obchodního rejstříku (§ 194 odst. 1 ObchZ).

Nemusí se přitom zvolit již na ustavující valné hromadě (jak se někdy chybně dovozovalo před účinností příslušné novely obchodního zákoníku). V takovém případě by o volbě (resp. odvolání) členů představenstva nebylo potřeba pořizovat notářský zápis. Usnesení o volbě prvních členů představenstva by nebylo učiněno na ustavující valné hromadě a nejednalo by se tak o součást právního úkonu, kterým se zakládá společnost.

Forma notářského zápisu by však byla nezbytná v případě volby a odvolání členů dozorčí rady.

III. Ustavení představenstva v případě simultánního založení akciové společnosti

Jestliže dochází k založení akciové společnosti bez veřejné nabídky akcií je, podle mého názoru, situace zcela jasná.

Zakladatelé při tomto způsobu založení společnosti totiž uzavřou zakladatelskou smlouvu, v jejímž rámci se dohodnou i na znění stanov a při této příležitosti do smlouvy zahrnou i klauzule obsahující náležitosti, o nichž by při sukcesivním zakládání musela rozhodnout ustavující valná hromada (§ 172 ObchZ).²

Obsahem zakladatelské smlouvy tedy musí být vedle definitivního znění stanov [§ 172 odst. 3 ObchZ ve spojení s § 171 odst. 1 písm. b) ObchZ – oproti jejich návrhu v případě sukcesivního založení] a rozhodnutí zakladatelů o založení společnosti [§ 172 odst. 3 ObchZ ve spojení s § 171 odst. 1 písm. a) ObchZ] i jmenovité určení prvních členů představenstva a prvních členů dozorčí rady [§ 172 odst. 3 ObchZ ve spojení s § 171 odst. 1 písm. c) ObchZ].

První členy představenstva tedy nevolí ustavující valná hromada, ale určuje zakladatelská smlouva.

Zakladatelská smlouva musí mít podle výslovného ustanovení § 57 odst. 1 ObchZ formu notářského zápisu. Zakladatelská smlouva je nepochybně právní úkon, kterým se zakládá společnost a u kterého je vyžadována forma notářského zápisu i pro změny jeho obsahu (§ 63 věta druhá ObchZ).

Touto změnou je i každá volba či odvolání člena představenstva (dozorčí rady). Nedodržení formy notářského zápisu činí tyto právní úkony absolutně neplatnými.

IV. Závěr

Notářský zápis, který je v případě volby nebo odvolání člena představenstva nutno vyhotovit, je notářský zápis o rozhodnutí orgánu právnické osoby podle § 80a a násl. NotŘ, který má vlastnost kvalifikovaného osvědčovacího zápisu. Použití tohoto zápisu lze dle mého hodnotit, vzhledem k významu představenstva, resp. jeho členů v rámci akciové společnosti, jako zcela odpovídající. ■

¹ In Dědič, J., Kríž, R., Štenglová, I. Akciové společnosti. 5., přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 344.

² K. Eliáš in Eliáš, K., Bartošíková, M., Pokorná, J. a kol. Kurs obchodního práva. Právnické osoby jako podnikatelé. 5. vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 280.

Částečný vklad, ano či ne? Má katastrální úřad zasahovat do vztahu založeného smlouvou?

JUDr. Ladislav Lukeš*

Zápis vlastnických a jiných dalších věcných práv k nemovitostem, a to práva zástavního, práva odpovídajícího právu věcného břemene a práva předkupního vkladem do katastru nemovitostí je děje v řízení, které, jak známo, upravuje zvláštní předpis, a to zákon č. 265/1992 Sb. (dále jen „ZáPrNe“). Toto řízení je svou povahou, danou typem orgánu veřejné moci, který o zápisu těchto věcných práv do katastru nemovitostí, rozhoduje, řízením správním. Jediným možným prostředkem pro zahájení řízení o povolení vkladu práva do katastru nemovitostí (dále jen „vklad-

dové řízení“) je návrh na povolení vkladu práva do katastru nemovitostí, jehož náležitosti jsou stanoveny ustanovením § 4 ZáPrNe. V žádném případě toto vkladové řízení nemůže být zahájeno z podnětu jiného subjektu coby osoby, nezúčastněné na soukromoprávním vztahu, založeného smlouvou nebo dohodou, neboť uvedeným ustanovením zákona o zápisech je zvyrazněna takzvaná dispoziční procesní zásada, ovládající toto řízení.

Typickou listinou, která bývá přílohou návrhu na povolení vkladu práva do katastru nemovitostí (dále jen „ná-

* Autor působí na Katastrálním úřadu pro Jihomoravský kraj, KP Znojmo.

vrh“) je smlouva (dohoda), obsahující ujednání o převodu práva z jedné fyzické či právnické osoby na jinou fyzickou či právnickou osobu. Taková smlouva, ať již kupní darovací nebo směnná a další (§ 132 odst. 1 ObčZ) je titulem nabytí vlastnictví v případě takzvaného odvozeného nabytí vlastnictví od jiného předchozího vlastníka. V případě nemovitých a v katastru nemovitostí evidovaných věcí se uplatňuje dvoufázovost převodu vlastnictví, kdy sám právní důvod převodu vlastnictví, tedy smlouva, není schopna vyvolat vznik vlastnictví. K tomu je zapotřebí právního způsobu nabytí (§ 133 odst. 2 ObčZ). Sama smlouva jen zavazuje převodce, aby vlastnictví k věci na nabyvatele převedl dalším úkonem, tím se rozumí vklad, který u nemovitých věcí nahrazuje převzetí věcí, které se z hlediska vzniku vlastnictví uplatňuje u movitých věcí.

Všeobecně platí, že smlouva je dvoustranným právním úkonem a je založena na shodě vůle obou jejích účastníků coby smluvních stran, jak na straně převodce, tak na straně nabyvatele. Z toho plyne, že pro obě smluvní strany práva a povinnosti dohodnuté ve smlouvě musí být plněny, proto všeobecně platí zásada *pacta sunt servanda* pozitivně vyjádřená v ustanovení § 43 ObčZ.

Proto vklad jako způsob (*modus*) nabytí a smlouva jako právní důvod nabytí (*titulus*) nesmí být v rozporu. V tomto smyslu platí vazba mezi smlouvou jako titulem nabytí vlastnictví a vkladem jako způsobem nabytí vlastnictví, a to taková vazba, že řízení o povolení vkladu vlastnictví na základě návrhu na povolení vkladu vlastnictví by mělo bezesbýtku splnit oboustranně shodnou vůli smluvních stran a nyní účastníků řízení. Tedy vkladem by měla být splněna vůle obou smluvních stran a naplněna tak v řízení o povolení vkladu takzvaná „soluční zásada“.

Naplnění této soluční zásady podporuje i § 4 odst. 2 ZáPrNe o tom, že řízení je zahájeno dnem doručení písemného návrhu účastníků řízení nebo některého z nich katastrálnímu úřadu rozumí se písemného procesního úkonu podepsaného všemi účastníky řízení. V praxi vkladových řízení se toto ustanovení katastrálními úřady přes existenci rovnocenné alternativy dané speciálním zákonem o zápisech, tj., že stačí návrh podaný a tím i podepsaný jen jedním z účastníků, aby byl schopen zahájit vkladové řízení, vykládá ve spojení s ustanovením § 47 odst. 1 SpŘ, tedy obecnou procesní normou, upravující správní řízení bez ohledu na zvláštnosti určitých druhů správních řízení tak, že nestačí podpis písemného návrhu na povolení vkladu jen jedním z účastníků řízení, nýbrž musí být podepsán všemi účastníky řízení, aby bylo vkladové řízení zahájeno. Pokud účastníci vkladového řízení zvolí druhou možnost uvedenou v § 4 odst. 2 ZáPrNe, je obvyklé v souladu s § 47 SpŘ ze strany katastrálních úřadů písemně vyrozumívát účastníka, který nepodepsal návrh o tom, že bylo zahájeno vkladové řízení. Tím se má učinit zadost tomu, aby oba účastníci věděli, že vůle vyjádřená ve smlouvě jako v titulu nabytí bude realizována i vkladem, tedy způsobem nabytí.

Ovšem v praxi katastrálních úřadů, které v řízení o povolení vkladu vlastnictví a dalších věcných práv povolují vklad těchto věcných práv, řídí se zákonem o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem se připouští i možnosti částečného vkladu věcného práva všeobecně. Tato možnost je daná již samým charakterem řízení o povolení vkladu, které, jak výše uvedeno, je svou povahou správním řízením. Samo správní řízení je

obecně upraveno správním řádem. Mezi oběma právními předpisy pak platí vztah mezi obecným a zvláštním. Zatímco speciální předpis, zákon o zápisech, ve svém ustanovení § 4, výslovně nestanoví možnost částečného zpětvzetí návrhu, nicméně lze dovodit, že ji předpokládá, pak obecný předpis správní řád takovou možnost výslovně upravuje ve svém § 45 odst. 4, kdy stanoví možnost zúžení žádosti, tj. návrhu. Tento vztah obou právních předpisů upravujících řízení o povolení vkladu v procesní rovině se částečným vkladem promítá do smlouvy, tedy do hmotněprávní roviny, kdy sama smlouva pak v průběhu řízení o povolení vkladu vlastnictví a též i jiného věcného práva může být měněna. Podkladem pro možnost změny smlouvy coby titulu nabytí vlastnictví je § 41 ObčZ, který stanoví, že „vztahuje-li se důvod neplatnosti jen na část právního úkonu, je neplatnou jen tato část, pokud z povahy právního úkonu nebo z jeho obsahu anebo z okolností, za nichž k němu došlo, nevyplývá, že tuto část nelze oddělit od ostatního obsahu“.

Ve vkladovém řízení jsou často dle návrhu posuzovány listiny, které obsahují vícero právních úkonů. Typickým příkladem kromě jiného je spojení darovací smlouvy a smlouvy o zřízení věcného břemene. Pokud tedy sama darovací smlouva obtoží z hledisek zkoumání taxativně uvedených v § 5 odst. 1 písm. a) až g) zákona o zápisech, nemusí obstát smlouva o zřízení věcného břemene, ve které si dárce vymíní zřízení práva doživotního bydlení v budově, kterou neoznačil například číslem popisným nebo pozemkem, na kterém je postavena [§ 5 odst. 1 písm. c) KatZ]. Ve své podstatě jde v případě darovací smlouvy o právní úkon z hlediska obsahu i projevu vůle podmíněný uzavřením následujícího právního úkonu, tj. smlouvy o zřízení věcného břemene.

Pokud katastrální úřad zjistí, že kritéria zákona o zápisech splňuje jen darovací smlouva, zpravidla podle § 36 odst. 3 SpŘ písemně formou sdělení seznamuje účastníky řízení s podklady pro vydání rozhodnutí o zamítnutí návrhu na povolení vkladu práva věcného břemene. V tomto sdělení navrhuje účastníkům, aby návrh na povolení vkladu, a to jak práva vlastnictví, tak práva odpovídajícího právu věcného břemene, vzali zpět, a to právě s ohledem na vzájemnou podmíněnost obou právních úkonů. Nezřídka však pod nátlakem nabyvatele vlastnického práva, v tomto případě obdarovaného, vystupujícího ve smlouvě o zřízení věcného břemene v roli povinného, dárce, vystupující ve smlouvě o zřízení věcného břemene v roli oprávněného, nakonec souhlasí s částečným zpětvzetím návrhu na povolení vkladu práva věcného břemene. Jak vidno, vůle projevená v titulu nabytí práv na počátku řízení v den podání návrhu není totožná s vůlí na konci vkladového řízení. Právě tento negativní důsledek možných změn v projevech vůle, obsažených ve smlouvě jako titulu nabytí věcného práva, měl zákonodárce na mysli, když novelou zákona o zápisech č. 90/1996 Sb. stanovil v § 5 odst. 1, „že tyto skutečnosti [uvedené pod písmeny a) až g)] katastrální úřad zkoumá ke dni podání návrhu na vklad“.

Podle § 34 ObčZ i smlouva jako celek je projevem vůle svobodných osob coby nositelů práv a povinností, které si svobodně, vážně a určitě dojednaly v souladu s ustanovením § 37 ObčZ. Pokud katastrální úřad jako orgán veřejné moci v procesním úkonu dle § 36 odst. 3 SpŘ seznamuje účastníky s vadami smlouvy, pro které nelze návrhu na vklad vlastnického práva do katastru nemovi-

tostí vyhovět, a uvede, že navrhovanému vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí lze vyhovět, ale návrh na vklad práva věcného břemene (nebo odpovídajícího právu věcného břemene) musí být rozhodnutím, které hodlá vydat, zamítnut, přímo se nabízí otázka, zda se v daném případě na straně účastníků smluv, tj. darovací a smlouvy o zřízení věcného břemene, nejedná o nevhodnou intervenci orgánu veřejné moci z pohledu charakteru právního vztahu vyvěrajícího ze smlouvy, jakožto produktu soukromého práva. Neboť se ví, co následuje po částečném zpětvzetí návrhu (zúžení žádosti dle správního řádu). Katastrální úřad v tomto případě vydává písemné rozhodnutí, kterým vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí rozhodnutím vydaným dle § 5 odst. 2 ZápRNe vlastnictví povolí a řízení návrhu na vklad práva věcného břemene usnesením vydaným podle § 66 odst. 1 písm. a) SpŘ zastaví.

Po právní moci rozhodnutí o povolení vkladu vlastnictví a usnesení o zastavení řízení ohledně návrhu na vklad práva věcného břemene se již podává nový návrh, ale již jen ohledně práva věcného břemene podle smlouvy o zřízení věcného břemene, která již bývá zpravidla v podobě nové listiny vyhotovena.

Ovšem částečný vklad v tomto případě vlastnického práva i částečný vklad jakéhokoliv věcného práva na základě jen části listiny, obsahující jako ve shora uvedeném případě dvě části v podobě smlouvy darovací a smlouvy

o zřízení věcného břemene má své nebezpečné úskalí, zejména pro dárce. Toto úskalí spočívá v tom, že nový vlastník původní smlouvou o zřízení věcného břemene následující v listině po darovací smlouvě, vázán povinností zřídit původnímu vlastníku coby dárce právo doživotního a bezplatného bydlení ve formě věcného břemene, již nemusí dostát této své povinnosti a uzavření takové smlouvy o zřízení věcného břemene může odmítnout.

Nelze nevyslovit názor, že hojným používáním částečného vkladu by vkladové řízení mohlo připomínat dobu dávno minulou, kdy smlouva vznikala přímo registrací státním notářstvím a stát se tak přímo podílel na vzniku vlastnického práva jako práva svou povahou ryze soukromého. Dle mého názoru by poté naše občanské právo mohlo ztrácet svou povahu soukromého práva. Toto nebezpečí nežádoucí intervence státu do soukromoprávní sféry za účelem ochrany svobody vůle osob jako subjektů občanskoprávních vztahů je zapotřebí odvrátit, a to nelze tak, že by v chystané novele zákona o zápisech přípustnost částečného vkladu našla své místo tak, že by byly stanoveny alespoň demonstrativním výčtem podmínky, za kterých lze připustit částečný vklad, vždy však máje na zřeteli zájem nabyvatele práva a též s ohledem na původní projevy vůle účastníků, obsažené ve smlouvě jako titulu nabytí práva a zároveň v souladu se soluční zásadou, o které by se měly katastrální úřady ve své rozhodovací praxi opírat na prvním místě. ■

Věc hromadná nebo soubor věcí?

JUDr. Michaela Marešová*

I. Úvod

Věc hromadná ani soubor věcí nejsou v našem právu dávno žádnou novinkou, setkáváme se s nimi pravidelně zejména při sepisování zástavních smluv a následných zápisech do rejstříku zástav. Přesto si myslím, že výklad těchto pojmů nebyl dosud zcela ujasněn. Je mezi věcí hromadnou a souborem věcí nějaký rozdíl – v případě, že je, pak jaký – nebo se jedná o synonyma?

Tuto otázku řešil ve svém článku JUDr. O. Holub¹. Od té doby však vztah věci hromadné a souboru věcí zůstává stále nedorozuměn.

Právní předpisy soubor věcí ani věc hromadnou nikde nedefinují. Se souborem věcí i věcí hromadnou se setkáváme v § 153 odst. 1 a § 156 odst. 3 ObčZ – právě v ustanoveních týkajících se zástavního práva, s věcí hromadnou pak dále § 5 ObchZ, kde je definován podnik. Právě definice podniku je v podstatě jediným zákonným vodítkem k definici věci hromadné.

V rejstříku zástav vedeném NK ČR jsou zapisované věci rozděleny do několika kategorií: věc nemovitá, věc movitá, věc movitá – umělecké dílo a poslední kategorií je věc hromadná nebo soubor věcí. Zdá se tedy, že minimálně z hlediska zápisů do rejstříku zástav není třeba mezi oběma pojmy rozlišovat.

II. Soubor věcí

Souborem věcí je podle Slovníku spisovného jazyka českého² „řada jednotlivin tvořících celek a spojených

jednotnou myšlenkou nebo společnou vlastností, či mající též účel (komplex, souhrn, úhrn, sbírka, kolekce, servis, sada)“. Hodnota souboru se může v průběhu času lišit v závislosti na tom, jaké věci soubor v daném okamžiku tvoří, je dokonce možné, že součástí souboru nakonec není již ani jedna z věcí, které jej tvořily na začátku. Fakticky se však jedná stále o tentýž soubor věcí.

Nejvyšší soud České republiky ve svém rozhodnutí ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 33 Odo 447/2004³ definuje soubor věcí jako: „... věci, které mají podobný nebo stejný charakter nebo jsou určeny ke stejnému účelu. Takovým předmětem občanskoprávních vztahů může být například jídelní servis nebo sbírka poštovních známek či obrazů apod. Podmínkou toho, aby něco bylo možno považovat za soubor věcí je, že musí jít o souhrn několika jednotlivých věcí, a nikoliv o úhrn pouhých součástí (§ 120 ObčZ); druhou podmínkou je, aby ony věci byly považovány všeobecně (nikoliv jednotlivcem) za věc jedinou; ...“. Za podstatný znak považuje Nejvyšší soud ČR vztah souřadnosti – věci tedy nejsou vzájemně nadřazeny nebo podřazeny jako je příslušenství ve vztahu k věci hlavní.

Za soubory věcí bývají nejčastěji považovány jídelní servis, sbírka známek nebo soubor obrazů.

* Autorka je notářskou kandidátkou u JUDr. Romana Bláhy, notáře v Havlíčkově Brodě.

¹ Holub, O. Věc hromadná – soubor věcí. Ad Notam, 2002, č. 3.

² Praha: Academia, 1989.

³ Publikováno též jako judikát číslo RNs C 4200.

III. Věc hromadná

Obecný zákoník občanský definoval věc hromadnou (*universitas rerum*) ve svém ust. § 302 jako: „Soubor více věcí jednotlivých, který se považuje za jednu věc a označuje se společným jménem, tvoří věc hromadnou a považuje se za celek.“ V tomto ustanovení je soubor věcí použit dokonce jako definice věci hromadné.

Ve svém komentáři k tomuto ustanovení autoři Rouček, Sedláček⁴ uvádějí, že: „Při věci hromadné jde o právní skutečnost, že několik věcí tvoří celek, lhostejno, zda tyto věci jsou stejnorodé (např. knihovna) či různorodé (např. výbava, § 1231), a mohou to být věci hmotné i nehmotné (např. jmění, pozůstalost), i věci movité a nemovité (např. podnik, pozůstalost), ba i věci hromadné (např. stádo je částí statku).“ K tomu, abychom určitou věc mohli označit za věc hromadnou, je třeba, aby bylo splněno několik podmínek zároveň. Musí se jednat o souhrn několika věcí jednotlivých, které musí být všechny ve vlastnictví jednoho majitele. Všechny věci musí být navzájem ve vztahu souřadném a jejich spojení musí být obvyklé. Poslední podmínkou je, že „ony věci se za věc jednu považují“. Nelze tedy připustit, aby za věc hromadnou označil určitou skupinu věcí jejich vlastník bez toho, že lze tuto skupinu za věc hromadnou považovat obecně. Dle judikatury k § 302 OZO nejsou podle rozhodnutí nejvyšších soudů věci hromadnou „věci různého druhu, zvláště sepsané v seznamu připojeném ke smluvní listině“ (Gl. U. 7229) ani „předměty různého druhu, jež byly ve vyhotovení nebo inventáři podrobně vyjmenovány a jednotlivě označeny“ (10.719).

Právní význam věcí hromadných se uplatní zejména při odevzdání nebo zastavení věcí hromadných, dále pak při právních úkonech a jednáních, kdy je třeba „rozhodnouti, zda takový úkon (jednání) se týká jen věcí, z nichž se hromadná věc skládala v době úkonu (jednání), či také věcí, které k ní později přibudou, po případě se netýká věcí, které později odpadnou“.

Jako příklady věcí hromadné bývají uváděny: stádo dobytka, knihovna, výbava, pozůstalost, podnik.

IV.

Všechno co bylo výše uvedeno o věci hromadné, lze zásadně použít i pro soubor věcí. Například knihovna bývá někdy označována za věc hromadnou, jindy zase za soubor věcí.

Jednou z teorií o rozdílech mezi věcí hromadnou a souborem věcí, s nimiž jsem se doposud setkala, je tvrzení, že do souboru věcí patří zásadně věci individuálně určené, kdežto věc hromadná je tvořena z věcí určených

druhově. Podle tohoto výkladu lze věci tvořící věc hromadnou jednotlivě zaměňovat, ale věci ze souboru věcí by se již zaměnit nedaly. Z výše uvedeného je zřejmé, že tento názor není správný.

V již uvedeném rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 33 Odo 447/2004, Nejvyšší soud ČR výslovně uvádí: „Občanský zákoník pojem věci (§ 118 ObčZ) nedefinuje ani jej jinak nevysvětluje. Nevylučuje při tom situaci, kdy více věcí může tvořit jediný předmět a je s nimi jako s jediným celkem nakládáno. V teorii se pro tento celek používá pojem věc hromadná nebo též soubor věcí.“

Zdá se, že tedy mezi souborem věcí a věcí hromadnou zásadní rozdíl není a pravděpodobně je lze používat jako synonyma. Přesto jsem se v praxi s volným zaměňováním těchto pojmů nikdy nesetkala a po pravdě řečeno se mi jejich mísení nezdá příliš vhodné.

Proč by pak ale zákonodárce považoval za důležité vyjmenovávat mezi věcmi, které mohou být zástavou, jednotlivě věc hromadnou i soubor věcí? Označit podnik podle § 5 ObchZ za soubor věcí zcela jistě nebude přesným vyjádřením (na rozdíl od případu „knihovna“).

Obecně se mi zdá, že za soubor věcí bývají častěji označovány stejnorodé soubory (knihovna, jídelní servis), kdežto věci různorodé (podnik, pozůstalost) jsou typicky věcmi hromadnými. Nelze však tvrdit, že i pozůstalost je vlastně souborem věcí a věc hromadná je tak jakousi specifickou podmnožinou souboru věcí?

Učebnice občanského práva⁵ uvádí: „... v občansko-právní teorii a někdy i v občanském zákonodárství se pro takoveto soubory věcí užívá názvu věc hromadná (*universitas rerum*)“.

V. Závěr

Na svoji otázku jsem odpověď v platném právu ani v teorii nenašla. Nezbyvá tedy než souhlasit s názorem JUDr. Holuba – v zástavních smlouvách a následných zápisech do rejstříku zástav je třeba dostatečně přesně definovat soubory věcí i věci hromadné bez výslovného vyjmenování jejich jednotlivých součástí. Pro zápis movitých věcí do rejstříku zástav není rozhodné, zda zapisujeme věc hromadnou nebo soubor věcí – podstatné je, aby v případě realizace zástavy byl soubor či věc hromadná popsán tak, aby bylo jednoznačně určitelné které věci (ať již věc tvořily v době vzniku zástavního práva či nikoliv) jsou součástí souboru věcí nebo věci hromadné.

⁴ Rouček, F., Sedláček, J. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému. Praha : V. Linhart, 1937.

⁵ Občanské právo hmotné, svazek I. Praha : Codex, 1997.

ZE ZAHRANIČÍ

2. Kongres notářů Evropské Unie

Varšava byla vybrána, aby hostila 2. Kongres notářů EU, který se bude konat od 10. do 12. září 2008. V rychle se rozvíjející Evropě není zájmové centrum omezeno jen na Brusel. Dynamická ekonomika a vzrůstající pohyb obyvatelstva nastoluje nové požadavky na evropský re-

gulační systém. Realizace evropského právního prostoru se nachází v plném rozmachu.

Při této příležitosti se shromáždí notáři z nejméně 21 evropských zemí spolu s početnými právníckými a politickými osobnostmi. Je to logický důsledek velkého ús-

pěchu 1. Kongresu notářů EU, který se konal v Římě v listopadu roku 2005 s 2 000 účastníky a za aktivní účasti politických osobností, jako např. viceprezidenta Evropské komise a komisaře pro Spravedlnost, svobodu a bezpečnost pana F. Frattiniho.

Tématem 2. Kongresu evropských notářů je: „*Evropský prostor právní jistoty: hodnota pro rodinu a občana, příležitost pro podnikatele*“. Účastníci budou mít možnost výměny myšlenek a názorů týkajících se současného i budoucího právního systému v těchto oblas-

tech, které se na evropské úrovni v současné době velmi rychle vyvíjejí.

Notáři slouží potřebám rodin a podnikatelů a jako takoví hrají aktivní roli při vypracování právního rámce, který zajistí právní jistotu a rovný přístup ke spravedlnosti pro občany a rodiny v Evropě.

Podrobnější informace týkající se programu kongresu a registrací budou v brzké době uvedeny na webových stránkách Notářské komory ČR.

SOUDNÍ ROZHODNUTÍ

Vstup dědiců do práv a povinností zemřelého majitele běžného účtu u peněžního ústavu

Smrtí majitele účtu smlouva o běžném či vkladovém účtu nezaniká; do práv a povinností zemřelého majitele takového účtu vstupují jeho dědici děděním. Obvyklá cena takového majetku (§ 175o OSŘ) se shoduje s výší zůstatku peněžních prostředků na účtu v okamžiku smrti majitele účtu.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2007, sp. zn. 21 Cdo 1219/2006

Z odůvodnění: Žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 2 dne 14. 7. 2003 (doplněnou podáním ze dne 3. 9. 2004) se žalobkyně domáhala určení, že „vklad na účtu, vedený u České spořitelny, a. s., pobočky v P., ve výši 667 158,97 Kč k datu 6. 8. 2002, náleží do dědictví po B. K., zemřelé dne 6. 8. 2002“. Uvedla, že „u Obvodního soudu pro Prahu 2 probíhalo dědické řízení po zemřelé B. K., zemřelé dne 6. 8. 2002 se zanecháním závěti ze dne 18. 5. 1998“; že „zmíněnou závěť, sepsanou notářkou JUDr. J. K., ustanovila zůstavitelka žalobkyni dědicem veškerých peněžních prostředků, které bude vlastnit ke dni své smrti, jak na hotovosti, tak formou úspor u peněžních ústavů“; že dědicem „veškerého svého ostatního majetku a majetkových práv, které nezaujal její smrtí“ ustanovila žalovaného 1; že „zůstavitelka byla mj. majitelkou účtu vedeného u Č., a. s., pobočka P. 2“; že na tomto účtu byla „ke dni její smrti deponována částka ve výši 667 158,97 Kč“; že žalovaný 1 „finanční prostředky z tohoto účtu vybral“; že „ke dni 21. 10. 2002 byla na uvedeném účtu k dispozici pouze částka 1828,76 Kč“; že žalovaný 1 „tvrdil, že uvedený účet byl sice veden na jméno zůstavitelky, byly na něm ovšem deponovány prostředky sloužící ke správě jedné z nemovitostí, které se zůstavitelkou spoluvlastnil“; že žalovaný 1 „odmítal celou, v den úmrtí zůstavitelky deponovanou, částku na předmětném účtu, zařadit do dědictví s tím, že uvedené prostředky nemohou být předmětem dědictví“, a že „soud proto postupoval ve smyslu ustanovení § 175k odst. 3 OSŘ a nezařadil sporný majetek do aktiv dědictví“; že „závěť zůstavitelky je jednoznačná a znamená, že dědicem veškerých finančních prostředků, které bude zůstavitelka vlastnit ke dni smrti, se stane žalobkyně“ a že „žalovaný 1 tuto část závěti nere-

spektoval, nevyčkal dědického řízení a po smrti zůstavitelky finanční prostředky z předmětného účtu vybral“.

Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 14. 12. 2004 žalobě vyhověl a rozhodl, že „ve vztahu mezi žalobkyní a žalovaným 2 nemá žádný z těchto účastníků právo na náhradu nákladů řízení“, že „žalovaný 1 je povinen zaplatit České republice na účet Obvodního soudu pro Prahu 2 soudní poplatek ve výši 1000 Kč“ a že „žalovaný 1 je povinen zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení ve výši 6500 Kč k rukám právního zástupce žalobkyně JUDr. J. K., advokáta“. Vycházel ze závěru, že „dne 6. 8. 2002 zemřela paní B. K., která zanechala závěť, ve které mimo jiné ustanovila závětním dědicem veškerých finančních prostředků na účtech i v hotovosti žalobkyni“; že „dědicem dalšího majetku, s výjimkou přesně určených věcí uvedených v závěti, ustanovila žalovaného 1“; že „v rámci dědického řízení žalobkyně a žalovaný 1 sporovali zařazení vkladu na účtu u Č., a. s., do aktiv dědictví, a zároveň byla sporována i pohledávka žalovaného 1 za zemřelou“; že soud „projednal dědictví, aniž by v rámci tohoto dědického řízení projednal vklad na účtu shora uvedeném“, a že „nebyla projednána ani pohledávka uplatňovaná žalovaným 1“; že „žalobkyně v postavení závětního dědice byla oprávněna k podání této žaloby“; že „pasivní legitimace obou žalovaných vyplývá z jejich hmotněprávního postavení“; že „je zde dán náležitý právní zájem žalobkyně na této žalobě, neboť dědictví po zemřelé B. K. bylo projednáno, aniž by do aktiv dědictví byl zařazen vklad na předmětném účtu“; že „žalobkyně má právní zájem na žalobě na určení tak, jak byla podána, neboť v případě, že soud této žalobě pravomocně vyhověl, bude moci na základě takovéhoho pravomocného rozhodnutí dojít k dodatečnému projednání dědictví po zemřelé, přičemž předmětem tohoto dodatečného projednání dědictví bude právě vklad na účtu specifikovaném v této žalobě“; že „z právního hlediska je třeba na tento vklad pohlížet jako na pohledávku, kterou má určitá osoba za bankovním ústavem“, a „protože bylo prokázáno, že účet byl veden na jméno majitele účtu, kterým byla paní B. K., pak tento vklad na účtu spadá jako celek do dědictví po zemřelé a má být v rámci dědického řízení projednán“; že „na tom nemůže nic změnit ani námitka žalovaného 1 spočívající, že se jed-

nalo o společný účet k domu, který byl do smrti paní B. K. ve spoluvlastnictví jejím a žalovaného 1, a že tudíž ne všechny finanční prostředky z tohoto účtu spadají do dědictví“; že „na rozhodnutí v tomto řízení pak neměla vliv ani námitka žalovaného 1 spočívající v uplatnění pohledávky za zemřelou, když žalovaný 1 uváděl, že na své vlastní náklady rekonstruoval dům, který byl ve spoluvlastnictví jeho a zemřelé a že zemřelá se zavázala, že finanční prostředky na rekonstrukci uhradí z účtu domu, o který je veden tento spor“; že „účet byl veden výhradně na jméno B. K.“ a že proto „její pohledávka za Č., a. s., má být projednána jako celek“ a „nelze ji v rámci tohoto řízení, se zřetelem k obsahu podané žaloby, jakkoliv dělit“; že „je věcí žalovaného 1, zda v rámci dodatečného projednání dědictví, kde bude projednáván vklad na shora uvedeném účtu, uplatní svou pohledávku za zemřelou, a to jak pohledávku vzniklou z titulu toho, že předmětný účet byl fakticky společným účtem k domu, kdy tedy polovina finančních prostředků by měla být vyplacena žalovanému 1, a zda uplatní v rámci tohoto dodatečného projednání dědictví i pohledávku z titulu investic do nemovitosti z jeho vlastních výlučných zdrojů“; že „pokud by pak nadále v rámci dědictví řízení byly pohledávky uplatněné žalovaným 1 dále sporovány, bylo by případně na žalovaném 1, aby zvážil podání žaloby, kterou by se domáhal svých tvrzených nároků z titulu pohledávky za zemřelou“; že „pokud v řízení byly provedeny některé důkazy vztahující se případně k otázce toho, zda účet vedený u Č., a. s., byl účtem založeným za účelem společné správy nemovitosti, která byla ve spoluvlastnictví žalovaného 1 a zemřelé, pak tyto důkazy byly provedeny pouze doplňkově s tím, že pro rozhodnutí této věci neměly zásadního významu“ a že „návrhy na doplnění dokazování soud zamítl s ohledem na jejich nadbytečnost v tomto řízení,“ neboť „soud byl oprávněn rozhodnout pouze o tom, zda vklad na předmětném účtu (pohledávka zemřelé za peněžním ústavem) spadá do dědictví po zemřelé“.

K odvolání žalovaného 1 Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 17. 6. 2005 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že „žalovaný 1 je povinen zaplatit žalobkyni na nákladech odvolacího řízení částku 7646 Kč na účet jejího právního zástupce JUDr. J. K.“ a že „ve vztahu mezi žalobkyní a žalovaným 2 nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů odvolacího řízení“. Vycházel ze závěru, že „účet byl veden u Č., a. s., pobočky P. 2, na jméno zemřelé B. K.“; že „se jednalo o běžný účet, na který se vztahují ustanovení § 708 a násl. ObchZ“; že „smlouvou o běžném účtu se zavazuje banka zřídit do určité doby na určitou měnu běžný účet pro jeho majitele“; že „běžný účet může být zřízen pro několik osob“; že „v předmětné věci však o tento případ nejde“; že „jedinou majitelkou byla zůstavitelka“; že „s účtem mohl disponovat žalovaný 1, a to na základě podpisového práva, nikoliv tedy jako další majitel účtu, ale jen jako osoba oprávněná disponovat s účtem jiné majitelky na základě dispozičního oprávnění“; že „žádné jiné osoby přímý vztah k tomuto účtu a k bance neměly“; že „na základě dědictví řízení může takový vztah získat jen dědic tohoto majetku, a to dědictvím“; že „za situace, kdy jedinou majitelkou účtu byla podle smlouvy o běžném účtu zůstavitelka, měla jako oprávněný subjekt proti bance pohledávku odpovídající celému zůstatku na účtu“, a že proto „nelze tento zůstatek dělit

a projednávat pouze jeho část“; že „pohledávky žalovaného 1, které byly v tomto řízení uplatněny, jsou pohledávkami za zůstavitelkou“ a že „v dědictví řízení byly prohlášeny za sporné a z tohoto důvodu k nim nebylo přihlíženo“; že „k nim nelze přihlídnout ani v tomto řízení“ a že „žalovaný 1 má možnost domáhat se za použití § 175y OSŘ svého nároku ve sporném řízení příslušnou žalobou, ať na určení, jak učinila žalobkyně, či eventuálně na plnění“.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný 1 dovolání. Namítá, že „napadené rozhodnutí má po právní stránce zásadní význam“, protože „zákonem deklarované spoluvlastnictví nebylo soudem akceptováno a dovolatel se díky napadenému rozsudku nestal spoluvlastníkem podílu na finančních prostředcích, ač jím ze zákona a logiky věci je“; protože „byl zkrácen na svých spoluvlastnických právech, ač zákon mu jakožto spoluvlastníku toto právo poskytuje, a byl tímto zkrácením poškozen“; protože „je třeba, aby Nejvyšší soud jasně deklaroval právní názor ve sporné věci, a to zda vklad na účtu, vyplývající z věci a související s věcí prokazatelně ve spoluvlastnictví, a na němž jsou prováděny pouze finanční operace, vztahující se jednoznačně pouze k věci ve spoluvlastnictví, je ve spoluvlastnictví spoluvlastníků věci, nebo ve výlučném vlastnictví toho, na něhož je účet formálně veden“; protože „není dosud nález Nejvyššího soudu, který by se exaktně týkal této věci, tedy stanovil by, že majitel účtu je vždy a výhradně majitelem všech finančních prostředků na tomto účtu, resp. že vlastníkem (spoluvlastníkem) těchto prostředků nemůže být nikdo jiný, než ten, na jehož jméno je účet veden“. Dále namítá, že „právní pochybení v napadeném rozsudku porušuje ústavu a občanským zákoníkem deklarované vlastnictví, resp. spoluvlastnictví“; že „napadený rozsudek vylučuje možnost, že finanční prostředky na účtu vedeném na jednu osobu, mohou být ve spoluvlastnictví i s jinou osobou, nebo ve vlastnictví jiné osoby“; že „předmětná nemovitost byla vydána dovolateli a zemřelé B. K. v roce 1994 z titulu restitučního nároku“; že „v této době nebylo možné u bankovního domu založit účet na dům, ani účet na dvě osoby“; že proto „po dohodě spoluvlastníků byl zřízen účet na zemřelou paní B. K.“; že „součástí toho byla dohoda o vydání věci, kde bylo jasné, že dům je ve spoluvlastnictví, a že účet je zřizován právě a pouze na hospodaření s tímto domem“; že „předmětný účet sloužil k placení nájmů a poplatků nájemníky a k proplácení investic vztahujících se k předmětné nemovitosti“; že „na předmětný účet nikdy nepřišly jiné finanční prostředky, což soud nezpochybnil“; že „zmocnil zemřelou paní B. K. k jednání ve věcech spojených s hospodařením s nemovitostí, tedy i k vedení účetnictví, a to až do roku 2002“; že „má prokazatelnou pohledávku ve výši 574 812 Kč z titulu poskytnutí finančních prostředků do společného majetku“; že „smlouva o zřízení účtu sama o sobě neřeší, zda k finančním prostředkům na tomto účtu nemá vlastnické právo někdo jiný“; že „smlouva o zřízení účtu je vztahem mezi peněžním ústavem a majitelem účtu, který ale nemusí být výlučným majitelem finančních prostředků, které se na účtu nacházejí“; že „vlastnictví účtu a vlastnictví peněžních prostředků na tomto účtu jsou rozdílné pojmy“; že „jestliže z účtu byly placeny i povinnosti dovolatele, vyplývající ze spoluvlastnictví, z toho vyplývá jasné spoluvlastnictví finančních prostředků na účtu“; že soud „pominul skutečnost deklarovaného a sku-

tečného vlastnictví (a tedy i spoluvlastnictví), které bylo judikáty již mnohokrát potvrzeno“; že proto „do dědictví po zůstaviteli spadá jen jeho podíl na společné věci a podíl na společných finančních prostředcích“, neboť „tyto prostředky jsou užitek z věci“; že „ustanovení § 175y OSŘ nebrání účastníkům řízení, aby se domáhali svého práva žalobou mimo řízení o dědictví“; že „když dovolatel podá novou žalobu podle § 175y, pak toto se může týkat pouze toho, že do dědického řízení nebyla zařazena jeho pohledávka vyplývající z investice do společného majetku, ale to je jiný nárok, než který byl vyřešen touto žalobou“ a že „postupem podle § 175y OSŘ nedosáhne toho, aby polovina zůstatku na účtu nebyla zařazena do dědictví, ale pouze toho, aby jeho pohledávka z titulu investice do společného majetku byla zařazena do dědictví“. Navrhl, aby dovolací soud rozsudky soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a OSŘ) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 OSŘ, se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 OSŘ).

Podmínky přípustnosti dovolání proti rozsudku odvolacího soudu jsou obsaženy v ustanovení § 237 OSŘ.

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé [§ 237 odst. 1 písm. a) OSŘ] nebo jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil [§ 237 odst. 1 písm. b) OSŘ], anebo jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) OSŘ a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam [§ 237 odst. 1 písm. c) OSŘ]; to neplatí ve věcech, v nichž dovoláním dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 20 000 Kč a v obchodních věcech 50 000 Kč, přičemž se nepřihlíží k příslušenství pohledávky [§ 237 odst. 2 písm. a) OSŘ], a ve věcech upravených zákonem o rodině, ledaže jde o rozsudek o omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu, o určení (popření) rodičovství nebo o nezrušitelné osvojení [§ 237 odst. 2 písm. b) OSŘ].

Žalovaný 1 dovoláním napadá rozsudek odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé. Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) OSŘ dovolání není přípustné, a to již proto, že ve věci samé nebylo soudem prvního stupně vydáno rozhodnutí, které by bylo odvolacím soudem zrušeno. Dovolání žalovaného 1 proti rozsudku odvolacího soudu tedy může být přípustné jen při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ.

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem roz-

hodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 OSŘ).

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže dovolací soud za použití hledisek, příkladmo uvedených v ustanovení § 237 odst. 3 OSŘ, dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé po právní stránce zásadní význam skutečně má.

V projednávané věci odvolací soud řešil právní otázky vyplývající ze vstupu dědiců do práv a povinností zemřelého majitele běžného účtu u peněžního ústavu (tj. banky, pobočky zahraniční banky a spořitelního a úvěrního družstva).

Tyto právní otázky dosud nebyly v rozhodování dovolacího soudu vyřešeny. Vzhledem k tomu, že jejich posouzení bylo pro rozhodnutí projednávané věci významné (určující) a dovolatel v dovolání namítá nesprávnost řešení těchto otázek, představuje napadený rozsudek odvolacího soudu rozhodnutí, které má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Dovolací soud proto dospěl k závěru, že dovolání žalovaného 1 proti rozsudku odvolacího soudu je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ přípustné.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 OSŘ, které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první OSŘ), Nejvyšší soud současně dospěl k závěru, že dovolání žalovaného 1 je opodstatněné, i když z jiných, než v něm uvedených důvodů.

V posuzovaném případě bylo zjištěno, že v řízení o dědictví po B. K., zemřelé dne 6. 8. 2002 (dále též jen „zůstavitelka“), vedeném Obvodním soudem pro Prahu 2, tento soud usnesením ze dne 19. 3. 2003 potvrdil nabytí dědictví po zůstavitelce J. S., V. K. a nadaci, povolaným k dědění závětí zůstavitelky ze dne 18. 5. 1998, a při určení obvyklé ceny dědictví po zůstavitelce jak vyplývá z usnesení ze dne 17. 1. 2003 soud nepřihlížel k „jedné polovině zůstatku na účtu, vedeném u Č., a. s., v P. 2, ve výši 333 579,48 Kč,“ vzhledem k tomu, že „tento majetek zůstal mezi dědici sporný“.

Podle ustanovení § 175k odst. 3 OSŘ jsou-li aktiva a pasiva mezi účastníky sporná, omezí se soud jen na zjištění jejich spornosti; při určení obvyklé ceny majetku, výše dluhů a čisté hodnoty dědictví, popřípadě výše jeho prodloužení, k nim nepřihlíží.

Podle ustanovení § 175l odst. 1 OSŘ měl-li zůstavitel s pozůstalým manželem majetek ve společném jmění, soud rozhodne o obvyklé ceně tohoto majetku v době smrti zůstavitele a podle zásad uvedených v občanském zákoníku určí, co z tohoto majetku patří do dědictví a co patří pozůstalému manželovi. Závisí-li rozhodnutí na skutečnosti, která zůstala mezi pozůstalým manželem a některým z dědiců sporná, postupuje soud podle § 175k odst. 3 OSŘ.

Podle ustanovení § 175y odst. 1 OSŘ nezařazení majetku nebo dluhů do aktiv a pasiv dědictví v důsledku postupu podle § 175k odst. 3 OSŘ nebo podle § 175l odst. 1 věty druhé OSŘ nebrání účastníkům řízení, aby se domáhali svého práva žalobou mimo řízení o dědictví.

V řízení o dědictví je soud povinen zjistit zůstavitelův majetek a jeho dluhy a provést soupis aktiv a pasiv dědictví (§ 175m věta první OSŘ). Na podkladě zjištění zů-

stavitelova majetku a jeho dluhů soud určí obecnou cenu majetku, výši dluhů a čistou hodnotu dědictví, popřípadě výši jeho předlužení v době smrti zůstavitele (§ 175o odst. 1 OSŘ). Jsou-li však aktiva a pasiva mezi účastníky sporná, omezí se soud jen na zjištění jejich spornosti; při výpočtu čistého majetku k nim nepřihlíží (§ 175k odst. 3, § 175m věta druhá OSŘ).

Při zjišťování, zda a jaký majetek či dluhy zůstavitel zanechal, soud vychází nejen z tvrzení a výpovědí účastníků řízení nebo z důkazů jimi navržených; protože jde o řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, je soud povinen provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění rozhodných skutečností (srov. § 120 odst. 2 OSŘ). Získaná skutková zjištění soud posoudí podle právních předpisů; do aktiv a pasiv dědictví lze sepsat jen takový majetek (dluh), o němž bylo zjištěno (jak po stránce skutkové, tak i po stránce právní), že patřil zůstaviteli. Při tomto svém postupu soud současně musí přihlížet k tomu, že u těch aktiv nebo pasiv, která jsou mezi účastníky sporná, se smí omezit jen na zjištění spornosti. Uvedené ve svých důsledcích znamená, že soud je sice povinen zjistit zůstavitelův majetek a jeho dluhy (a to i pomocí důkazů, které účastníci nenavrhli), avšak s výjimkou těch aktiv (tj. jednotlivých majetkových hodnot) a těch pasiv (tj. jednotlivých dluhů), které jsou mezi účastníky sporné. Protože se soud u sporných aktiv a pasiv v řízení o dědictví omezuje jen na zjištění jejich spornosti, nesmí provádět další (jiné) dokazování, kterým by tato spornost mohla být odstraněna (a to i kdyby bylo účastníky navrhováno) a které by tak mohlo sloužit jako skutkový základ pro právní posouzení, zda sporné majetkové hodnoty nebo dluhy skutečně zůstaviteli patřily. Ustanovení § 175k odst. 3 OSŘ tak uvedeným způsobem omezuje (limituje) v dědickém řízení užití obecného ustanovení § 120 OSŘ.

Sporností aktiv nebo pasiv dědictví se ve smyslu ustanovení § 175k odst. 3 OSŘ rozumí rozdílná (rozporná) tvrzení účastníků řízení o skutečnostech, které jsou rozhodné pro posouzení (právní závěr), zda věc nebo jiná majetková hodnota, popřípadě dluh patřily zůstaviteli. Jsou-li údaje účastníků shodné nebo liší-li se jen v okolnostech, které nejsou pro právní hodnocení významné, nejde o spor o aktiva nebo pasiva dědictví. V případě, že účastníci mají jen rozdílný právní názor na otázku, zda věc nebo jiná majetková hodnota, popřípadě dluh patřily zůstaviteli, nemůže se soud omezit na „zjištění spornosti“; na základě svého právního posouzení musí rozhodnout, zda patří nebo nepatří do dědictví.

Stejný postup je na místě v případě společného jmění zůstavitele a pozůstalé manželky (srov. § 175l OSŘ). Zde soud v řízení o dědictví při zjišťování, které věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty patřily do společného jmění, jaké měli manželé společné závazky, co každý z manželů vynaložil ze svého na společný majetek nebo co bylo ze společného majetku vynaloženo na jejich ostatní majetek, vychází soud ze shodných tvrzení účastníků (dědiců a pozůstalého manžela).

Zůstala-li některá z těchto okolností mezi pozůstalým manželem a dědici nebo mezi dědici navzájem po skutkové stránce sporná, postupuje soud (soudní komisař) podle § 175k odst. 3 OSŘ, tj. omezí se jen na zjištění jejich spornosti a při vypořádání společného jmění k ní nepřihlíží. Účastníci (dědici nebo pozůstalý manžel) se pak mohou domáhat svých práv k tomuto majetku nebo ohledně těchto dluhů žalobou mimo řízení o dědictví.

Protože se soud v dědickém řízení jak výše uvedeno nezabývá těmi aktivy nebo pasivy dědictví, která jsou mezi účastníky sporná, a ani skutečnostmi, které jsou při vypořádání společného jmění manželů sporné mezi pozůstalým manželem a dědici, popřípadě mezi dědici, nejsou majetek nebo dluhy, jichž se spornost týká, v dědickém řízení vypořádány. Účastníci dědického řízení se proto mohou svých práv k tomuto majetku domáhat žalobou, a to jak v době, kdy dědické řízení ještě probíhá, tak i po jeho pravomocném skončení.

Žalobu soud projedná a rozhodne o ní ve sporném řízení. Řízení o žalobě se musí účastnit (buď jako žalobci nebo jako žalovaní) všichni dědici, jinak je dán nedostatek věcné legitimace.

Na základě žaloby podané podle § 175y odst. 1 OSŘ může být – v závislosti na obsahu žaloby a žalobním petitu – soudním rozhodnutím nejen odstraněna spornost aktiv nebo pasiv dědictví nebo spornost skutečnosti významné pro vypořádání společného jmění manželů podle § 175l OSŘ [např. na základě žaloby o určení podle § 80 písm. c) OSŘ], ale může dojít také ke konečnému řešení vztahu mezi dědici (mezi dědici a pozůstalým manželem) na základě žaloby na plnění [§ 80 písm. b) OSŘ], při níž vyřešení otázky sporných aktiv nebo pasiv dědictví nebo skutečností významných pro vypořádání společného jmění manželů podle § 175l OSŘ, bude představovat posouzení předběžné otázky.

V posuzovaném případě zůstalo mezi dědici zůstavitelky, tj. především mezi žalobkyní a žalovaným 1, sporné, zda do dědictví po zůstavitelce náleží také „v celém rozsahu“ její práva a povinnosti majitelky shora specifikovaného účtu u Č., a. s., a v důsledku postupu podle § 175k odst. 3 OSŘ nebyl tento majetek v dědickém řízení po zůstavitelce vypořádán.

Peněžní ústav zřizuje účet pro jeho majitele zpravidla na základě smlouvy o běžném účtu (srov. § 708 až 715 ObchZ) nebo na základě smlouvy o vkladovém účtu (srov. § 716 až 719 ObchZ). Uzavřením smlouvy vzniká mezi peněžním ústavem a majitelem účtu dvoustranný závazkový právní vztah, který je mimo jiné charakterizován tím, že peněžní ústav je povinen přijímat na účet peněžité vklady nebo platby uskutečněné ve prospěch majitele účtu a ze zůstatku účtu platit úroky, že majitel vkladového účtu je povinen vložit na účet peněžní prostředky a přenechat jejich využití peněžnímu ústavu, že peněžní ústav je povinen podle písemného příkazu majitele běžného účtu nebo při splnění podmínek stanovených ve smlouvě mu vyplatit požadovanou částku nebo uskutečnit jeho jménem platby jím určeným osobám, že peněžní ústav je povinen po uplynutí sjednané doby nebo po účinnosti výpovědi vyplatit majiteli vkladového účtu uvolněné peněžní prostředky a že peněžní ústav je povinen po zániku smlouvy vyplatit majiteli účtu zůstatek účtu.

Obchodní zákoník používá v ustanoveních § 708 a násl. termín „majitel účtu“, i když účet sám o sobě nemá majetkovou hodnotu a peněžní prostředky na něm uložené jsou v majetku peněžního ústavu. Za „majitele účtu“ je třeba z pohledu ustanovení obchodního zákoníku o běžném a vkladovém účtu považovat osobu, pro kterou peněžní ústav zřídil na základě smlouvy účet.

Na základě smlouvy o běžném nebo vkladovém účtu je peněžní ústav povinen přijmout na účet peněžité vklady učiněné majitelem účtu nebo platby uskutečněné

v jeho prospěch bez zřetele k tomu, kdo je majitelem peněžních prostředků, které se tímto způsobem na účet ukládají. Při provádění výplat z účtu se peněžní ústav řídí pokyny (event. písemnými příkazy) majitele účtu; skutečnost, kdo byl majitelem peněžních prostředků uložených na účtu, tu opět není významná (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2000, sp. zn. 21 Cdo 1774/99, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 4, ročník 2001; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 11. 2004, sp. zn. 35 Odo 801/2002, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 50, ročník 2006; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2006, sp. zn. 29 Odo 10/2005, uveřejněný v časopise Soudní judikatura pod č. 76, ročník 2007).

Smrtí majitele účtu smlouva o běžném, či vkladovém účtu nezaniká. Banka proto např. pokračuje i po smrti majitele běžného účtu v přijímání peněžních prostředků na účet a ve výplatách a platbách z účtu na základě příkazů, které jí dal majitel účtu a osoby jím zmocněné apod. Do práv a povinností zemřelého majitele běžného (vkladového) účtu vstupují jeho dědici děděním. Obvyklá

cena takového majetku (srov. § 175o OSŘ) koresponduje s výší zůstatku peněžních prostředků na účtu v okamžiku smrti majitele účtu (srov. § 460 ObčZ).

I když si odvolací soud byl v posuzovaném případě – jak vyplývá z odůvodnění jeho rozhodnutí – vědom, že peněžní prostředky na účtu vedeném peněžním ústavem na základě smlouvy o běžném účtu nejsou – jak shora vysvětleno – v majetku majitele účtu, v jehož prospěch byl tento účet zřízen, nýbrž v majetku peněžního ústavu, v rozporu s tímto závěrem potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, kterým bylo určeno, že „do dědictví po zůstavitelce náleží vklad na účtu“, tedy že vlastníkem peněžních prostředků na předmětném účtu byla v okamžiku své smrti zůstavitelka, nikoliv peněžní ústav.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný. Nejvyšší soud jej proto podle ustanovení § 243b odst. 2 části věty za středníkem OSŘ zrušil. Protože důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta druhá OSŘ).

STOJÍ ZA POZORNOST

Právní rozhledy

2008, č. 1

Holešínský, P., Strnad, M. Nové způsoby řešení úpadku dle insolvenčního zákona

„Dne 1. 1. 2008 nabyl účinnosti zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Je komplexní kodifikací úpadkového práva, která nahradí dosavadní zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání. Jíž ze srovnání počtu paragrafů obou jmenovaných zákonů je zřejmé, že insolvenční zákon je oproti zákonu o konkursu a vyrovnání podstatně složitějším a propracovanějším předpisem. Insolvenční zákon není novelou zákona o konkursu a vyrovnání ani jeho přepracovanou či doplněnou variantou; je samostatným uceleným předpisem, který dosavadní právní úpravu řešení úpadku v podstatných ohledech mění a staví na svých vlastních zásadách a zcela odlišné systematice.“

Dvořák, T. Poznámky k převodu jmění na společníka (k tzv. *Spruchverfahren*; k výkladu § 220k odst. 5 ObčZ; k tzv. *Freigabeverfahren*; poznámka k riziku investice do akcií; změny *de lege merenda*)

Vrchní soud v Praze Výmaz sídla právnické osoby z obchodního rejstříku

„§ 19c ObčZ

§ 29 odst. 6 OchZ

§ 200da odst. 1 OSŘ

Bylo-li rejstříkovému soudu doloženo, že adresa zapsaná jako sídlo v obchodním rejstříku není skutečným sídlem právnické osoby, je povinností rejstříkového soudu takové sídlo z obchodního rejstříku vymazat.

Usnesení ze dne 13. 3. 2007, sp. zn. 7 Cmo 422/2006“

2008, č. 2

Buchta, Z. K odpovědnosti advokáta za škodu způsobenou z neznalosti

„Při poskytování právních služeb může v praxi snadno dojít k situacím, kdy vyvstává otázka nad případným vznikem právní odpovědnosti advokáta za škodu způsobenou klientovi, a to včetně škody způsobené z neznalosti či nedostatečnou odbornou erudicí advokáta. Zákon o advokacii na tyto situace sice v obecné rovině pamatuje, přesto však, dle názoru autora následujícího článku, nelze říci, že by věnoval konkrétně otázce právní odpovědnosti advokáta za škodu, způsobenou jeho klientovi neznalostí či nedostatečnou odborností, adekvátní pozornost. Přitom jde o oblast mající bezpochyby stěžejní význam jak pro právní postavení advokáta samého, tak i pro právní postavení jeho klienta.“

Vlasák, M. Opustí občanský zákoník princip pekuniární kondemnice? (*historicko-vývojová komparace; současná úprava způsobu náhrady škody; návrh v osnově nového občanského zákoníku; evropské vývojové trendy*)

SRN: Vrchní zemský soud Brémy Vykazání akcionářů ze sálu v případě urážek osob na pódiu

„§ 124 AktG (německý zákon o akciích)

Při formálně urážejících vyjádřeních akcionářů nebo jejich zástupců na valných hromadách (v daném případě slovy „ti pánové tam vpředu“ jsou „lumpové, lháři a sprostáci“) se vykazání ze sálu nabízí vždy, když narušitel navzdory několika výzvám předsedy valné hromady ke lidu bez omluvy nerušeně pokračuje v rušivém chování.

Usnesení ze dne 18. 1. 2007, sp. zn. 2 U 113/06“

Soudní rozhledy

2008, č. 1

Ústavní soud České republiky K účinkům odstoupení od smlouvy o převodu vlastnického práva na vlastnické právo třetích osob, které nebyly účastníky smlouvy zrušené odstoupením

„§ 48 odst. 2 ObčZ

čl. 1, 2 Úst

čl. 1, čl. 4 odst. 4, čl. 11 LPS

Odstoupením od smlouvy podle § 48 odst. 2 ObčZ se – není-li právním předpisem nebo účastníky dohodnuto jinak – smlouva od počátku ruší, avšak pouze s účinky mezi jejími účastníky. Vlastnické právo dalších nabyvatelů, pokud své vlastnické právo nabyli v dobré víře, než došlo k odstoupení od smlouvy, požívá ochrany v souladu s čl. 11 LPS a s ústavními principy právní jistoty a ochrany nabytých práv vyvěrajícími z pojmu demokratického právního státu ve smyslu čl. 1 odst. 1 Úst, a nezaniká.

Nález ze dne 16. 10. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 78/06“

Nejvyšší soud České republiky Zrušení veřejné obchodovatelnosti akcií společnosti změnou stanov

„§ 155, 173, 187 ObchZ

Zrušení veřejné obchodovatelnosti akcií nelze provést pouhou změnou stanov spočívající v tom, že se ze sta-

nov vypustí věta deklarující veřejnou obchodovatelnost akcií.

Usnesení ze dne 25. 1. 2006, sp. zn. 29 Odo 268/2005“

Právní zpravodaj

2008, č. 2

Kozák, J. Nové úpadkové právo v České republice

„Pokud některé období polistopadových dějin českého úpadkového práva bylo možno označit za revoluční, pak je to rok 2008. Po patnáctiletém „panování„ zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, se součástí českého právního řádu stala nová právní úprava úpadkového řízení, vyhlášená pod č. 182/2006 Sb. Jen s trochou nadšázky lze mluvit o revoluci v této oblasti práva.“ (*historie právní úpravy úpadkového práva na území České republiky; přichází insolvenční zákon; ke struktuře insolvenčního zákona; nové instituty úpadkového práva, – insolvenční rejstřík, – reorganizace – řešení pro podnikatele, – oddlužení – řešení úpadku nepodnikatelů*) ■

RECENZE

Suchoža, J. a kol. Obchodný zákoník, Komentár. Bratislava : EUROUNION, 2007, 1023 s.

V závěru roku 2007 jsme očekávali ještě jedno vydání komentáře slovenského obchodního zákoníku a jsme rádi, že k němu došlo.

Jak již bylo možno uvést při jiných příležitostech, spolupráce českých a slovenských subjektů je velmi intenzivní. V řadě případů se přitom tyto vztahy řídí obchodním zákoníkem, a to po dohodě buď českým, nebo slovenským.

Oba právní předpisy vycházejí ze společného základu, dnes však již nemají shodné znění, přestože v obchodních závazcích jde o odlišnosti výrazně užší než je shodný text. Je přitom vždy zajímavé vědět, jak jsou jednotlivá ustanovení interpretována a komentována.

Autorský kolektiv, vedený prof. JUDr. Jozefem Suchožou, DrSc., vydal již dříve komentář k Obchodnímu zákoníku (2003). Nyní však nejde o druhé aktualizované vydání této práce, ale svým zpracováním jde o dílo nové. Od roku vydání dřívějšího komentáře došlo na Slovensku k výrazným změnám v úpravě obchodních vztahů.

Za prvé od té doby byly uskutečněny tři poměrně závažné novelizace obchodního zákoníku, a to zákony č. 530/2003 Z.z. s účinností od 1. 2. 2004 (nová úprava obchodního rejstříku), č. 432/2004 Z.z. s účinností od 1. 10. 2004 (změny v úpravě sídla podnikatele, postavení a registrace právnických osob založených podle práva EU/ES, změny v úpravě obchodních společností a družstev, upřesnění všeobecných ustanovení obchodních závazkových vztahů) a č. 315/2005 Z.z. s účinností od 1. 8. 2005 (upřesnění postavení vedoucího organizační složky podniku, postavení zahraničních osob, nové vymezení postavení jednatelů ve společnosti s ručením omezeným, upřesnění postavení statutárních orgánů malých družstev a nová úprava úroků z prodlení).

Za druhé dnem 1. 5. 2004 došlo k přistoupení Slovenské republiky k EU a k ES, v důsledku čehož normy evropského komunitárního práva pronikly do slovenského právního prostoru, a to v rozsahu a obsahu, jak to určují zakladatelské listiny.

Za třetí v roce 2004 byly na Slovensku vydány dva významné zákony vztahující se na přímo závazné předpisy evropského komunitárního práva. Konkrétně jde o zákon č. 177/2004 Z.z. s účinností od 1. 5. 2004 (ve vztahu na nařízení Rady/EHS č. 2137/85 z 25. 7. 1985) a zákon č. 562/2004 Z.z. o Evropské společnosti (ve vztahu na Nařízení Rady/ES č. 2157/2001 z 8. 10. 2001 o stanovách Evropské společnosti). Oba zákony mají povahu „doplňkových“ úprav ve vztahu k citovaným Nařením.

S ohledem na výše uvedené, došlo na Slovensku k procesu tzv. „europeizácie“ obchodního práva, čímž se změnila i jeho obsahová stránka, zaměření, funkce a interpretace.

Nový komentář obchodního zákoníku zohledňuje už naznačené trendy ve vývoji legislativy, judikatury a v doktrinálním chápání.

Po odevzdání rukopisu komentáře vydavatelství EUROUNION (v červnu 2006) avizovala legislativa další novely obchodního zákoníku a novelu zákona o obchodním rejstříku s tím, že tyto zákony budou v Národní radě SR schváleny nejpozději do konce roku 2006. To se také stalo. S ohledem na to se autorský kolektiv po dohodě s vydavatelstvím rozhodl zapracovat do komentáře další nové zákony, přičemž účinnost zákona č. 19/2007 Z.z. nastala ke dni 1. února 2007 a účinnost zákona č. 84/2007 Z.z. ke dni 1. března 2007. V důsledku toho došlo ke krátkému posunu původně plánovaného termínu vydání komentáře.

Autorský kolektiv je složen výlučně z učitelů (i externích) Katedry obchodního práva a hospodářského práva Právnické fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafaříka v Košicích. Členy autorského kolektivu jsou odborníci, jejichž

publikace nejsou známe jen na Slovensku, ale i v České republice. Jedná se o prof. JUDr. J. Suchozu, DrSc., prof. JUDr. V. Babčáka, CSc., doc. JUDr. J. Husára, CSc., doc. JUDr. J. Špirka, CSc., JUDr. J. Vykročovou, CSc., JUDr. V. Hříba, JUDr. T. Ileše a JUDr. J. Schwarcze.

Jak je zřejmé z části věnované obchodním společnostem, novelizací účinnou od 1. 10. 2004 se v obchodním zákoníku vytvořil právní rámec pro úplné působení a právní uznávání právnických osob založených podle práva Evropských společenství.

Podle práva ES mohou vznikat různé podnikatelské subjekty. Právní režim těchto subjektů je upravený především nařízením Rady Evropy a zákony k těmto nařízením. Po jejich zápisu do obchodního rejstříku mají tyto subjekty postavení obdobné jako mají tuzemské obchodní společnosti. Na právní postavení těchto subjektů se aplikují ustanovení o podnikatelích a o příslušném (nejpodobnějším) druhu obchodní společnosti.

Je přitom známo, že zatímco se komunitární právo dosti věnuje obchodním společnostem (zejména akciovým), pak z pohledu evropského smluvního práva je v současnosti zřejmé, že rozvoj evropského práva neovlivňuje rozsáhlou mírou smluvní právo. V oblasti obchodních smluv se přijalo jen omezené množství evropských předpisů, které řeší některé otázky obchodních závazků. Jde zejména o směrnici č. 86/658/EHZ zaměřenou na řešení vztahů mezi podnikatelem a jeho obchodním zástupcem a doporučení Komise č. 95/198/EU, které bylo nahrazeno směrnicí 2000/35/EU, o odstraňování prodlení u plateb v obchodním styku. Tyto otázky jsou pochopitelně v komentáři zakomponovány.

Moji pozornost zaujal komentář k ustanovení § 397 obchodního zákoníku, ke kterému se aktuálně diskutuje. Toto ustanovení zní:

„Ak zákon neustanovuje pre jednotlivé práva inak, je premlčacia doba štyri roky.“ Je totiž možný výklad tohoto slova „zákon“ tak, že jde o jakýkoli zákon (vč. obchodního zákoníku a občanského zákoníku) nebo lze zaujmout stanovisko, že takový výklad nelze použít a šlo by jen o zákony kromě občanského zákoníku nebo lze vycházet z toho, že zákon = obchodní zákoník, a tedy jen ze čtyřleté promlčecí doby, pokud by obchodní zákoník nestanovil jinak.

Komentář k této otázce zařadil judikát ÚS SR č. IV. ÚS 214/04, kdy je judikováno, že i u bezdůvodného obohacení jde jen o čtyřletou lhůtu.¹

Recenzovaný komentář nejen, že je pečlivě zpracován, je i pečlivě uspořádán. Obsahuje u jednotlivých ustanovení přehledně uvedená ustanovení souvisící, souvisící předpisy a judikaturu. Pokud obsahuje literaturu, uvádí ji v rámci komentáře jednotlivých ustanovení.

Celkově jde o dílo, které obohacuje slovenskou komentářovou literaturu. Plně přitom odpovídá dnešnímu právnímu stavu. Lze předpokládat, že si získá velkou řadu těch, kteří s ním budou rádi pracovat.

Doc. JUDr. Karel Marek, CSc.

¹ Autor této recenze však zastává odlišné stanovisko (viz Bulletin advokacie, 2007, č. 5).

ZPRÁVY Z NOTÁŘSKÉ KOMORY

Seminář k dědickému právu v Kroměříži

*JUDr. Karel Wawerka**

V únoru 2008 uspořádala Justiční akademie v Kroměříži třídní seminář k dědickému právu. Pravděpodobně okolnost, že se chystají významné změny v dědickém právu procesním, vedla k tomu, že výběr účastníků letošního setkání byl užší než v předchozích letech.

Semináře se zúčastnili z poloviny členové odvolacích dědických senátů krajských soudů na straně jedné a zástupci notářů jako soudních komisařů vyslaných Notářskou komorou ČR na straně druhé. Duchovně ovšem seminář proběhl pod patronací Nejvyššího soudu ČR v Brně, konkrétně pod patronací předsedy specializovaného dědického senátu dr. Romana Fialy, který seminář řídil s tradičním přehledem a znalostí problematiky. Seminář navazoval na obdobné akce pořádané v předchozích letech.

Naše komora se na obsahu semináře podílela významným způsobem. Její zástupci přednesli dvě zásadní vystoupení.

Předně to byl dr. Jiří Svoboda, který se jako předseda legislativní komise naší komory ujal tématu pojednávajícího o mezinárodněprávních aspektech řízení o dědic-

tví. Pozornost vzbudil nejen rozbor příslušných mezinárodních smluv, ale také informace o dědických věcech v právním systému zásadně odlišném, tj. v anglosaském právním systému uplatňujícím se ve Velké Británii.

Pohled do budoucnosti nabídl ve svém obsáhlém vystoupení dr. Martin Šešina, který se účastní legislativních prací na přípravě nového dědického práva hmotného, jež by se mělo stát součástí připravovaného občanského zákoníku. Takto závažný právní akt, který dosahuje historické dimenze, přináší pochopitelně zásadní právní problémy. Je nutno vyřešit otázku, jaká je podstata a smysl dědického práva na straně jedné, jakož i otázku, jakým formálním způsobem je nejspřávnější přenést podstatu a smysl dědického práva do praktického života.

Vznikají problémy o míře potřebné kazuistiky nové právní úpravy i o potřebě plného přejímání všech historických právních institutů, které se sice ve své době osvědčily, ale které v současné době již plně nemusí vystihovat potřeby občanů. Těmito otázkami se v současné době zabývá minitým o dědickém právu v rámci korekce připravovaného návrhu znění nového občanského zákoníku.

* Autor je notářem v Praze.

Dr. Vítězslava Pekárková, předsedkyně odvolacího dědického senátu Krajského soudu v Brně, se ve svém tradičně hodnotném příspěvku zaměřila na problematiku vydědění v praxi okresních i odvolacích soudů, ale také v praxi notářů. Soubor právních otázek spojených s institutem vydědění vyvolává řadu problémů, které vyvolávají pochybnosti o náležité účinnosti tohoto právního institutu.

Rovněž podnětné bylo vystoupení dr. Ljubomíra Drápala z Nejvyššího soudu, který se věnoval dopadu nového insolvenčního zákona na řízení o dědictví. Tento nový zákon

se ve svém znění zaměřuje na obsah dohod o vypořádání dědictví v případech, že dědicem je osoba, která již postupovala podle uvedeného zákona. V praxi notářů jako soudních komisařů v řízení o dědictví bude nutno uvážit, jak se bude třeba s vlivem tohoto nového zákona vyrovnat.

Díky Nejvyššímu soudu ČR i díky Justiční akademii bylo možno uspořádat uvedený obsahově i organizačně velmi hodnotný seminář. Domnívám se, že je v zájmu notářů a v zájmu vysoké úrovně řízení o dědictví, aby bylo možno v budoucnu v obdobných setkáních pokračovat.

FEJETON

Zákoník

Měl jsem takový zvláštní sen. Přivezli mi do kanceláře zákoník. Na disketu se text nevešel a tak jej přivezli na rudlíku, vytištěný na křídovém papíře v kožených deskách. Jinak to nešlo, šestnáct tisíc paragrafů něco váží, rozměry měl 80 x 100 cm, byl to jakýsi Kodex Gigas našeho občanského práva. Nej dřív bylo připraveno asi dvanáct tisíc paragrafů, ale pak se zjistilo, že to nestačí, objevily se situace, s nimiž se nepočítalo. Prvních tři sta padesát paragrafů byly definice – co je to vzduch, rybník, voda, zlato, jaký je rozdíl mezi skříní a kredencí, mezi cestičkou a pěšinkou, kterým dnem začíná a kterým dnem končí týden, že den se počítá za 24 hodin, co se míní slovy „jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá“, kdy zákonodárce tato slova míní doslova a kdy pouze obrazně a další definice, bez nichž se nelze obejít. Teď jsme byli v něčem konečně první, nikdo na světě nemá tolik paragrafů. Autoři, věhlasní kazuistictví, tam zapracovali mimochodem také asi všech šest set padesát směrnic Evropské unie a řadu judikátů.

Procházel jsem v tom snu list za listem a jelikož jsem něco věděl o přípravných pracích, podíval jsem se na § 14287 a objevil jsem tam to, o čem se šuškal. Byl tam – recept na třenou bábovku. Dostal se tam omylem zapisovatelky z nějakého mailu a už tam zůstal. Komise si toho při závěrečné redakci nevšimla, zákoník byl parlamentem schválen, zákonodárci se soustředili na vyřešení problému přidělení náhradního bytu notorickému neplatiči nájemného a také si toho nevšimli. Teprve po uveřejnění zákoníku ve Sbírce si toho někdo všiml. Zasedla komise a rozhodovala co s tím, ale jelikož to bylo v partii o společné domácnosti, v části pojednávající o tom, kde má stát sporák v bytě (bylo to důležité z hlediska odpovědnosti za vady, která byla jiná pro případ, že sporák stojí v kuchyni nebo když stojí někde jinde), dospěla komise k závěru, že recept tam může zůstat, jelikož vlastně s textem trochu souvisí.

Vyskytla se i řada výkladových problémů, když například v § 12892 končila věta slovy „za škodu neodpovídá, odloží-li paklyže do syčárny“. Vykladači měli zato, zda nemělo být použito například slov „jestliže“, „pakliže“ nebo slova „ledaže“, kterého v zákoníku bylo použito již 6 563krát, takže by tam sedělo třeba i nyní. To ale zase neladilo s tou syčárnou. Zkoumalo se tedy, co je to „paklyže“, ale nikdo to nevěděl. Někdo si vzpomněl, zda to není nějaký právní výraz ze staroslověnštiny, ale dotazem

na příslušný ústav se to nepotvrdilo. Se syčárnou byla stejná potíž, nic nikdo nerozluštil, pouze některý z expertů pípнул, zda to není nadávka a tím pádem něco proti lidským právům. Do místnosti nahlédla uklízečka, chtěla komisi rozpustit, aby mohla uklidit a když viděla co se řeší, řekla – to je jasný, někdo blbě psal, má to bejt „odloží-li pak lyže do lyžárny“. Komise si oddechla. Udělá se novela nebo úřední oprava.

Také se přidávaly paragrafy, protože se zjistilo, že třeba pastva dobytka v lese byla odfláknuta pouhými osmdesáti paragrafy. Dlouze se řešilo, zda se v lese mohou zvířata pást sama nebo musí být pod dohledem. Bylo přijato stanovisko, že má-li stádo vůdce, dohledu není třeba. V partii o náhradě škody, v části o odpovědnosti při uklouznutí po slupce od banánu se zjistilo, že je třeba vyřešit ještě uklouznutí po slupce od melounu, kde jsou následky prý bolestivější. Někdy prý byly mezi zpracovateli zákoníku i velké diskuse. Přijala se totiž zásada, že zvíře není věc. Když to není věc, co je to? Nakonec byla přijata zásada, že má-li zvíře jméno a slyší-li na něj, vztahují se na něj předpisy platné pro člověka, byť s určitými úpravami. Jednoduché právní úkony, na něž postačí kývnutí hlavou nebo podání packy, mohou činit sama, ostatní právní úkony za ně musí činit jejich pán. Na ostatní zvířata budou platit předpisy platné pro věci, ale s určitými výjimkami, které jsou v následujících sto osmdesáti pěti paragrafech uvedeny.

Potíže byly s veřejnými záchodky. Trvalo dlouho než se komise shodly, že postačí při vstupu vyplnit písemnou žádost a po vleklých diskusích byla přijata zásada, že žádost musí být podána na předem vytištěném formuláři asi jenom s deseti kolonkami a že místo všech osobních údajů postačí uvést věk žadatele. Byla připuštěna výjimka, že v naléhavých případech lze formulář vyplnit až po poskytnutí služby nebo během ní.

Teprve po projití celého textu jsem pochopil, proč je na poslední list přilepena malá obálka, jako tomu bývá u módních časopisů, kam vydavatelé vkládají takové obálky s náplní voňavky jako reklamu. Otevřel jsem obálku a byli v ní prášky na hlavu. Pochopil jsem proč a vzápětí jsem se probudil. Otřel jsem pot z čela a zálibně se podíval na dnešní zákoník. Není ideální, ale co je v dnešním světě ideální.

JUDr. Martin Šešina

Inhalt

AUFSÄTZE

<i>Jindřich, M.</i> Übertragungen von Immobilien	37
<i>Němec, J.</i> Insolvenzgesetz und seine Reflexion in der Notarpraxis	42
<i>Krůta, J.</i> Beschluss des alleinigen Gesellschafters einer GmbH in der Kompetenz der Gesellschafterversammlung	49

NOTAR UND EU

<i>Leszay, L., Svoboda, J.</i> Entwurf der Verordnung des Rates (der EG) über das maßgebliche Recht, die Kompetenz, die Anerkennung und die Vollstreckung von Entscheidungen in Erb- und Testamentsachen	55
---	----

DISKUSSION

<i>Ryšánek, Z.</i> Nochmals über unangemessene Zinsen, aber nicht nur darüber	63
<i>Řebáček, O.</i> Wahl und Abberufung von Mitgliedern des Vorstands einer Aktiengesellschaft und das notarielle Protokoll	64
<i>Lukeš, L.</i> Teilweise Eintragung - ja oder nein? Soll das Katasteramt in ein vertraglich begründetes Verhältnis eingreifen?	65
<i>Marešová, M.</i> Gesamtsache oder Komplex von Sachen?	67

VOM AUSLAND

2. Kongress der Notare der Europäischen Union	68
---	----

GERICHTSENTSCHEIDUNGEN

<i>Oberstes Gericht der ČR</i> Eintritt der Erben in Rechte und Pflichten des verstorbenen Inhabers eines laufenden Kontos bei einem Geldinstitut	69
---	----

BEMERKENSWERTES	73
------------------------------	----

REZENSION

<i>Suchoža J. a kol.</i> Handelsgesetzbuch, Kommentar.	74
---	----

NACHRICHTEN AUS DER NOTARKAMMER

<i>Wawerka, K.</i> Seminar zum Erbrecht in Kroměříž	75
---	----

FEUILLETON

Das Gesetzbuch	76
----------------------	----

Table des matières

ARTICLES

<i>Jindřich, M.</i> Transfert des immeubles	37
<i>Němec, J.</i> Loi sur l'insolvabilité et son influence sur l'activité du notaire	42
<i>Krůta, J.</i> Décisions de l'associé unique de S.A.R.L. en compétence de l'assemblée générale	49

NOTAIRE ET U.E.

<i>Leszay, L., Svoboda, J.</i> Proposition de règlement (CE) concernant le droit applicable, la compétence, la reconnaissance et l'exécution des décisions en matière de succession et des testaments	55
---	----

DISCUSSION

<i>Ryšánek, Z.</i> Encore une fois sur les intérêts non adéquats et non seulement sur ce thème	63
<i>Řebáček, O.</i> Election et révocation des membres du conseil d'administration de la société anonyme et l'acte notarié	64
<i>Lukeš, L.</i> Inscription partielle, oui ou non? L'office cadastral a-t-il le droit d'intervenir dans la relation fondée par le contrat?	65
<i>Marešová, M.</i> Chose collective ou le groupe de biens?	67

DE L'ETRANGER

2. Congrès des notaires de l'Union Européenne	68
---	----

DÉCISIONS JURIDICTIONNELLES

<i>Cour suprême de la République tchèque</i> Entrée des héritiers aux droits et obligations du propriétaire décédé du compte courant auprès de l'établissement bancaire ordinaire	69
---	----

CELA VAUT VOTRE ATTENTION	73
--	----

COMPTE RENDU

<i>Suchoža J. et col.</i> Code de commerce, commentaire.	74
---	----

NOUVELLES DE LA CHAMBRE DE NOTAIRES

<i>Wawerka, K.</i> Séminaire sur le droit de succession à Kroměříž ..	75
---	----

FEUILLETON

Code	76
------------	----